

Osiągnięcia maturzystów w roku 2008

Komentarz do zadań z historii

Opracowanie

Bożena Anusiewicz-Działak

Wanda Królikowska

Współpraca

Barbara Andrzejewska

Andrzej Bobrow

Tomasz Chmura

Elwira Górczak-Ulman

Lucyna Grabowska

dr Krzysztof Jurek

Magdalena Kubala

Albert Łukaszewicz

dr Henryk Palkij

Konsultacja naukowa

prof. dr hab. Barbara Jakubowska

WSTĘP

Egzamin maturalny z historii odbył się w całym kraju 13 maja 2008 r. i miał formę pisemną. Maturzyści mogli wybrać historię jako przedmiot obowiązkowy lub dodatkowy.

Historia jako przedmiot obowiązkowy mogła być zdawana na poziomie podstawowym lub rozszerzonym, a jako przedmiot dodatkowy tylko na poziomie rozszerzonym. Egzamin na poziomie podstawowym trwał 120 minut. Egzamin na poziomie rozszerzonym trwał 180 minut. Warunkiem zdania egzaminu na każdym poziomie było uzyskanie co najmniej 30% punktów możliwych do zdobycia.

OPIS ARKUSZY EGZAMINACYJNYCH

Zadania zawarte w arkuszach egzaminacyjnych sprawdzały umiejętności odpowiadające standardom wymagań egzaminacyjnych z historii. Pozwalały maturzystom wykazać się:

- znajomością faktografii i terminologii historycznej w stopniu umożliwiającym rozumienie przeszłości w odniesieniu do:
 - państw – ich organizacji, struktury władzy, terytorium
 - systemów politycznych
 - struktury i organizacji społeczeństw
 - życia gospodarczego
 - wydarzeń politycznych i militarnych oraz konfliktów i kryzysów społecznych, gospodarczych, religijnych i ideologicznych
 - działalności najważniejszych postaci, dynastii, grup społecznych
 - życia religijnego
 - osiągnięć cywilizacyjnych
 - osiągnięć kultury i sztuki, myśli politycznej, społecznej i filozoficznej
- umiejętnością stosowania faktografii i terminologii historycznej do wyjaśnienia procesu historycznego
- umiejętnością przedstawiania oraz oceniania wydarzeń i zjawisk historycznych, a także formułowania przejrzystej i logicznej wypowiedzi pisemnej.

Arkusze egzaminacyjne dostępne są na stronie CKE www.cke.edu.pl.

Arkusz – poziom podstawowy

Arkusz dla poziomu podstawowego zawierał 33 zadania, w tym zadania złożone (dwa, trzy, czteroczęściowe), w których poszczególne części badały różne umiejętności. Zadania otwarte i zamknięte różnego typu obejmowały historię Polski i historię powszechną oraz sprawdzały wiadomości i umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. Poszczególne zadania uwzględniały – zgodnie z podstawą programową – historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury we wszystkich epokach historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX do końca XX wieku. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 100 punktów.

Opis zadań egzaminacyjnych. Sprawdzane umiejętności, poprawne odpowiedzi i uwagi do rozwiązań maturzystów

W tabeli w wierszu zatytułowanym *Błędne odpowiedzi* zacytowane zostały teksty maturzystów zaczerpnięte z tegorocznych arkuszy egzaminacyjnych zgodnie z oryginałem, a więc z błędami merytorycznymi, językowymi i ortograficznymi.

Zadanie 1. (3 pkt)

Przedstawionym poniżej dziełom sztuki przyporządkuj wymienione kręgi cywilizacyjne. Wpisz odpowiednie liczby w wykropkowanych miejscach pod ilustracjami.

1. Cywilizacja Mezopotamii
2. Cywilizacja rzymska
3. Cywilizacja grecka
4. Cywilizacja hinduska

Podstawą zadania są ilustracje przedstawiające trzy rzeźby z różnych kręgów kulturowych. Ikonografię zaczerpnięto z publikacji *Sztuka świata* i *Nowa encyklopedia powszechna*. Rzeźby zostały oznaczone literami od A do C; były to kolejno: rzeźba hinduska (przedstawienie tańczącego czterorekiego Śiwy o głowie otoczonej aureolą – Nataradża), rzymska (posąg Oktawiana Augusta, zwany „Oktawianem z Prima Porta”) i dzieło z obszaru Mezopotamii (posązek Gudei – władcy miasta Lagasz z końca III tys. p.n.e.).

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. Maturzyści powinni rozpoznać charakterystyczny dorobek starożytnych cywilizacji i zidentyfikować krąg kulturowy, z którego pochodzą rzeźby.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 86%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. 4 (Cywilizacja hinduska) B. 2 (Cywilizacja rzymska) C. 1 (Cywilizacja Mezopotamii)</p>
<p>Błędne odpowiedzi Maturzyści niekiedy nie rozpoznawali rzeźby hinduskiej i identyfikowali ją z greckim kręgiem kulturowym.</p>
<p>Komentarz Maturzyści nie mieli problemu z rozwiązaniem tego zadania. Dzieła – będące wyposażeniem zadania – często zamieszczane w podręcznikach różnych wydawnictw, są bardzo charakterystyczne dla cywilizacji, o które pytano, np. elementem pomagającym rozpoznać cywilizację obszaru Mezopotamii są napisy wykonane pismem klinowym umieszczone na szacie postaci.</p>

Zadanie 2. (4 pkt)

Przeanalizuj tekst i wykonaj polecenia (A, B, C).

[...] Była symbolem braterstwa wszystkich Hellenów. Igrzyska [...] odbywały się [tu] co cztery lata [...] i stanowiły [...] podstawę chronologii greckiej. [...] Sławny stadion jest właściwie sporą łąką. [...] Zupełna antyteza krajobrazu delfickiego. [...] Dopiero w muzeum odczuć można, czym była naprawdę, gdy oglądamy [...] najwspanialsze dwa frontony ze świątyni Zeusa. [...] zwiedza się [ja] z przewodnikiem w rękę, jakby odrabiało się zadaną lekcję: tu był [...] ołtarz Zeusa [...], a tam pracownia Fidiasza.

Źródło: Z. Herbert, *Labirynt nad morzem*, Warszawa 2003, s. 76-78

- A. Podaj nazwę polis (miasta-państwa) greckiej, o której mowa w tym tekście.**
B. Na podstawie tekstu podaj dwa argumenty uzasadniające Twoją odpowiedź.
C. Podaj literę, którą oznaczono na mapie polis opisaną w tekście.

Do części C zadania dołączono mapę konturową Grecji, na której zaznaczono literami A, B, C trzy miejscowości.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza wiadomości maturzystów z zakresu dziejów starożytnej Grecji. Od maturzystów wymagano wykazania się umiejętnościami z obszaru II i III standardów poziomu podstawowego – uogólniania informacji zawartych w tekście, uzasadniania swojej odpowiedzi oraz umieszczania miejscowości w przestrzeni.

Rozwiązywalność zadania

- A. 24%
 B. 21%
 C. 24%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
Olimpia
 B.
 – *Autor tekstu podkreśla znaczenie igrzysk w Olimpii dla chronologii greckiej.*
 – *Na Olimpię wskazują informacje zawarte w tekście dotyczące stadionu.*
 – *W Olimpii była pracownia Fidiasza.*
 C.
 Litera B

Błędne odpowiedzi

- A.
Olimp, Delfy, Sparta, Ateny, Grecja
 C.
Sparta

Komentarz

Dla prawidłowego udzielenia odpowiedzi w części A należało przede wszystkim zwrócić uwagę na fragment tekstu mówiący o tym, że igrzyska stanowiły podstawę chronologii greckiej. Ta informacja jednoznacznie wskazuje na Olimpię. Maturzyści udzielali różnych nieprawidłowych odpowiedzi, choć najczęściej pojawiała się nazwa Olimp. Pomyłki te wynikały z błędnego kojarzenia dwóch podobnych nazw oznaczających co innego. Aby udzielić prawidłowej odpowiedzi w części B zdający mógł wykorzystać szereg innych informacji dotyczących Olimpii zawartych w cytowanym fragmencie *Labiryntu nad morzem* Zbigniewa Herberta. Najczęściej wybierane argumenty to: informacje podane w tekście odnoszące się do wykorzystania daty pierwszych igrzysk jako podstawy chronologii greckiej

oraz informacja o Fidiaszu, który miał w Olimpii swoją pracownię. Należy zaznaczyć, że odpowiedzi w części B egzaminatorzy oceniali, jeżeli zdający udzielił poprawnej odpowiedzi w części A.

W części C zdający musiał prawidłowo wskazać lokalizację Olimpii na mapie. Najczęstsze pomyłki to wskazanie Sparty, która podobnie jak Olimpia była położona na Półwyspie Peloponeskim.

Duża grupa maturzystów miała problemy z rozwiązaniem zadania. Trzeba zwrócić uwagę, że zdający wiedzę o najśłynniejszych igrzyskach w starożytnej Grecji zdobywali już w gimnazjum, a w bieżącym roku tematyka dotycząca igrzysk olimpijskich jest stale obecna w mediach ze względu na zbliżającą się olimpiadę w Pekinie.

Zadanie 3. (2 pkt)

Wśród wymienionych osiągnięć cywilizacyjnych starożytności wskaż to, które chronologicznie jest pierwsze i to, które jest ostatnie. W tabeli obok wydarzenia chronologicznie pierwszego wpisz literę A, obok chronologicznie ostatniego – B.

Osiągnięcie cywilizacyjne	Odpowiedzi
Wzniesienie świątyni Salomona w Jerozolimie	
Budowa piramidy Cheopsa	
Wzniesienie Panteonu w Rzymie	
Spisanie kodeksu Hammurabiego	
Budowa latarni morskiej w Aleksandrii	
Spisanie Ewangelii	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów. Maturzyści powinni uporządkować chronologicznie osiągnięcia cywilizacyjne starożytności będące przedmiotem zadania maturalnego.

Rozwiązywalność zadania

55%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. Budowa piramidy Cheopsa
- B. Spisanie Ewangelii

Błędne odpowiedzi

- A. Spisanie kodeksu Hammurabiego
- B. Budowa latarni morskiej w Aleksandrii lub Wzniesienie Panteonu w Rzymie

Komentarz

Znaczna grupa maturzystów nie opanowała podstawowych wiadomości o osiągnięciach cywilizacyjnych starożytności. Maturzyści podawali błędnie, że w podanym zestawie pierwszym chronologicznie osiągnięciem cywilizacyjnym było spisanie zbioru praw w Babilonii w czasach Hammurabiego, chociaż było to ok. 800 lat po zbudowaniu Wielkiej Piramidy w Egipcie. Zdarzały się również błędy przy wskazywaniu ostatniego chronologicznie osiągnięcia w podanym zestawie; tutaj maturzyści błędnie podawali

budowę latarni morskiej w Aleksandrii, może dlatego, że był to „najmłodszy” z siedmiu cudów świata starożytnego. Niektórzy, wybierając wydarzenie chronologicznie ostatnie, mylnie wskazywali na to dotyczące Panteonu – świątyni poświęconej wszystkim bóstwom, która została wzniesiona w 27 r. p.n.e. czyli w czasach Oktawiana Augusta, o którym mówiono, że zastał Rzym ceglany a zostawił marmurowy.

Zadanie 4. (3 pkt)

Przeczytaj fragment tekstu źródłowego i wykonaj polecenia A i B.

Obserwując charakter chłopca, nieugięty i oporny wobec wszelkiego przymusu, Filip spostrzegł, że łatwiej z nim dojść do celu przez rozumne słowo, niż przemocą. [...] Zaprosił więc do siebie najslawniejszego i najuczestniejszego filozofa, Arystotelesa, wypłacając mu z góry honorarium nauczycielskie, prawdziwie wielkie i godne wielkości tego człowieka.

Źródło: Plutarch, *Żywoty sławnych mężów*, [w:] S. Sprawski, G. Chomicki, *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, Kraków 1999, s. 155

A. Podaj imię i przydomek władcy, którego wychowania i edukacji dotyczy ten tekst.

B. Na podstawie tekstu źródłowego podaj dwa argumenty uzasadniające Twoją odpowiedź.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów. Maturzyści powinni uogólnić informacje podane w cytowanym fragmencie źródła i zidentyfikować postać historyczną, a także uzasadnić swoją odpowiedź.

Rozwiązywalność zadania

A. 62%

B. 54%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

Aleksander Wielki, Aleksander Macedoński

B.

– *W tekście jest mowa o ojcu Aleksandra Wielkiego – Filipie.*

– *Plutarch pisze o nauczycielu Aleksandra Macedońskiego – Arystotelesie.*

Błędne odpowiedzi

A.

Aleksander, Platon, Filip Oporny, następca Filipa

B.

Cechy chłopca – nieugięty, oporny wobec wszelkiego przymusu.

Komentarz

Błędy maturzystów wskazują, że część zdających nie zna ważnych postaci z historii starożytnej. Można sądzić, że błędy są wynikiem nie tylko braku wiedzy, ale również zbyt pobieżnej analizy załączonego tekstu źródłowego. Zdający nie potrafili wykorzystać wszystkich podanych informacji zawartych w tekście, które pomogłyby im w prawidłowej identyfikacji postaci. Warto przypomnieć, że z tą postacią maturzyści zetknęli się w szkole podstawowej i w gimnazjum. Biorąc pod uwagę rozwiązywalność podobnego zadania z ubiegłorocznej matury, można stwierdzić, że wiedza o wybitnych postaciach starożytności jest nadal niepełna. Część maturzystów traciła punkt, ponieważ pomijała przydomek

Aleksandra, mimo że polecenie bardzo wyraźnie było sprecyzowane. Niekiedy w części B zdający pisali, że ukazany jest w źródle charakter Aleksandra. Takie cechy nie były typowe tylko dla tej postaci, w związku z tym odpowiedzi nie były uznawane. Zdarzały się również odpowiedzi zbyt ogólne w części B. Podawano, że w tekście jest mowa o nauczycielu i ojcu władcy, którego edukacji dotyczył tekst. Nie wymieniano jednak imion tych postaci. Warto dodać, że odpowiedzi w części B oceniane były, jeżeli zdający udzielił poprawnej odpowiedzi w części A; dobra argumentacja bez poprawnie zidentyfikowanej postaci nie wystarczała do otrzymania punktów. W jednej pracy pojawił się wątpliwy żart maturzysty – odpowiedź *Filip z konopi*. Przestrzegamy przed tego typu zachowaniem, które może zaowocować przykrymi konsekwencjami dla zdającego.

Zadanie 5. (3 pkt)

Wśród wymienionych terminów cztery pochodzą z języka greckiego i jeden z języka łacińskiego. Wypisz termin pochodzący z języka łacińskiego i następnie wyjaśnij jego znaczenie w starożytności i obecnie.

sympozjon, gimnazjon, konsul, demokracja, oligarchia

- A. Termin pochodzący z łaciny
 B. Znaczenie tego terminu w starożytności
 C. Znaczenie tego terminu obecnie

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza znajomość terminów historycznych zapisaną w obszarze I standardów; od maturzystów wymagano nie tylko znajomości pochodzenia terminu, ale także jego znaczenia w starożytności oraz współcześnie.

Rozwiązywalność zadania

35%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

konsul

B.

- *urzędnik rzymski*
- *jeden z dwóch najwyższych urzędników republiki rzymskiej*
- *jeden z dwóch najwyższych urzędników rzymskich*

C.

- *przedstawiciel państwa za granicą*
- *przedstawiciel państwa w obcym kraju*
- *osoba zatrudniona w przedstawicielstwie swojego kraju za granicą*
- *urzędnik sprawujący opiekę nad współobywatelami przebywającymi za granicą.*

Błędne odpowiedzi

A.

oligarchia, gimnazjon, demokracja

B.

Błędne odpowiedzi były tu konsekwencją pomyłek w części A, np. podawszy gimnazjon maturzyści pisali w części B – *kompleks budowli przeznaczonych do ćwiczeń*.

C.

- *urzędnik*
- *pracownik konsulatu*
- błędne odpowiedzi będące konsekwencją pomyłek w części A, np. przy wyborze słowa gimnazjon pisano – *szkoła, do której idziemy po podstawówce.*

Komentarz

Zadanie sprawiło maturzystom trudności. Nieliczni wskazywali termin konsul. Niektórzy zdający błędnie podawali „oligarchia”; przyczyną może być fakt, że w Rzymie miały miejsce rządy nielicznych – była to republika arystokratyczna. W części B błędne odpowiedzi były konsekwencją pomyłek popełnianych w części A. Natomiast w części C zdarzały się odpowiedzi zbyt ogólne, np. *urzędnik*, których nie można było zaakceptować.

Zadanie 6. (3 pkt)

Rozstrzygnij, czy podane zdania są prawdziwe, czy fałszywe. W tabeli w odpowiednich rubrykach napisz słowo *prawda* lub *fałsz*.

A. Świętopietrze to polska nazwa daniny na rzecz papieża, tzw. denar św. Piotra.	
B. Dziesięcina to świadczenie na rzecz władcy, pieniężne lub rzeczowe, stanowiące dziesiątą część dochodu.	
C. Pańszczyzna to forma renty feudalnej polegająca na pracy chłopów na rzecz właściciela ziemi.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza znajomość terminologii historycznej – rozumienie pojęć związanych z feudalizmem; od maturzysty oczekiwano rozpoznania poprawności ich użycia w podanych zdaniach.

Rozwiązywalność zadania

62%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. *prawda*
- B. *fałsz*
- C. *prawda*

Błędne odpowiedzi

Najczęściej popełniano błędy w punkcie A i B.

Komentarz

Błędne odpowiedzi wynikają z braków w podstawowej wiedzy historycznej dotyczącej gospodarki i społeczeństwa feudalnego. Zdarzały się one przy zdaniu oznaczonym literą „A”, gdyż zdający nie potrafili wykorzystać zawartej w nim uwagi na temat etymologii nazwy „świętopietrze” do oceny prawdziwości tego zdania. Zdarzało się, że maturzyści przy zdaniu oznaczonym „B” wpisywali *prawda*, gdyż nie zwrócili uwagi, że mowa jest tu o świadczeniu na rzecz władcy, a nie Kościoła.

Zadanie 7. (2 pkt)

Przeczytaj fragment wypowiedzi biskupa Izydora z Sewilli i podaj dwa argumenty świadczące o tym, że prezentuje on poglądy typowe dla epoki średniowiecza.

Bóg [niebo] [...] wypełnił słońcem i błyszczącym kołem księżycą i przyozdobił w jaśniejące znaki gwiazd. [...] Słońce samo [...] porusza się. [...] Ziemia [...] jest jako koło [...]. Zewsząd bowiem ocean oblewając okrąża jej granice w linii koła. Dzieli się zaś na trzy części: z tych jedna część nazywa się Azja, druga Europa, trzecia Afryka.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 9, Warszawa 1960, s. 5

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów wymagań egzaminacyjnych. Od maturzystów oczekiwano wnikliwej analizy źródła, umieszczenia tekstu w czasie oraz wskazywania cech charakterystycznych epoki.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>83%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – Autor pisze tylko o trzech kontynentach, czyli Azji, Europie i Afryce, które były znane ludziom w średniowieczu. – W tekście znajdujemy informację o poruszającym się Słońcu, a taki pogląd był powszechny w średniowieczu. – Z tekstu wynika, że Bóg nadał kształt wszechświatu. – Według Izydora z Sewilli Ziemia miała kształt koła, co jest zgodne z wyobrażeniami ludzi żyjących w średniowieczu. – Uważano, że ziemia jest płaska i znano tylko trzy kontynenty.
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – teoria heliocentryczna – Jest to wypowiedź typowa dla osoby duchownej. – Bóg jest najważniejszy, a wszyscy byli mu poddani. – Ziemia jest kulą, tak w starożytności myśleli filozofowie.
<p>Komentarz</p> <p>Błędne odpowiedzi świadczą o tym, że nie wszyscy zdający potrafili wykorzystać podane w źródle informacje. Niektóre odpowiedzi są dowodem na to, że maturzyści nie rozumieją pojęć: „teoria heliocentryczna”, „teoria geocentryczna”. Zdarzało się, że podawano tylko jeden argument zamiast dwóch. Zadanie to wykazało również nieporadność językową niektórych zdających.</p>

Zadanie 8. (2 pkt)

Wśród wymienionych wydarzeń wskaż to, które chronologicznie jest pierwsze i to, które jest ostatnie. W tabeli obok wydarzenia chronologicznie pierwszego wpisz literę A, obok ostatniego – B.

Wydarzenia	Odpowiedzi
Śmierć Władysława Warneńczyka	
Zawarcie pierwszej unii personalnej przez Polskę i Węgry	
Nadanie przywileju koszyckiego przez Ludwika Węgierskiego	
Ucieczka Bolesława II Śmiałego na Węgry	
Zdobycie Konstantynopola przez Turków	
Koronacja Jadwigi Andegaweńskiej na króla Polski	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów. Maturzyści powinni uporządkować chronologicznie wydarzenia z dziejów średniowiecza związane z tematem stosunków polsko-węgierskich oraz zagrożenia tureckiego w średniowieczu.

Rozwiązywalność zadania

48%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. Ucieczka Bolesława II Śmiałego na Węgry
B. Zdobycie Konstantynopola przez Turków

Błędne odpowiedzi

- A. Śmierć Władysława Warneńczyka
B. Nadanie przywileju koszyckiego przez Ludwika Węgierskiego lub Koronacja Jadwigi Andegaweńskiej na króla Polski

Komentarz

Maturzyści na ogół nie potrafili wskazać wydarzenia ostatniego chronologicznie w przytoczonym zestawie. Problemy maturzystów wynikały z nieznaności podstawowych faktów z historii średniowiecza. Te, wskazane w zadaniu powinien znać każdy, kto decyduje się na przystąpienie do egzaminu maturalnego z historii. Jedno z nich stanowi nawet cezurę w historii powszechnej. Przypominamy, że większość wymienionych wydarzeń występuje już w podręcznikach do szkoły podstawowej i gimnazjum.

Zadanie 9. (2 pkt)

Poniżej zamieszczono ilustrację przedstawiającą jedno z najwybitniejszych dzieł sztuki średniowiecznej w Polsce. Wykonaj polecenia A i B.

- A. Podaj nazwisko autora dzieła przedstawionego na ilustracji.
B. Podkreśl właściwą odpowiedź.

Dzieło to znajduje się w

1. Katedrze na Wawelu.
2. Kościele Mariackim w Krakowie.
3. Katedrze św. Jana w Warszawie.
4. Kościele Mariackim w Gdańsku.

Podstawą zadania jest ilustracja przedstawiająca Ołtarz *Zasnięcie Najświętszej Marii Panny*, zwany Mariackim, jeden z największych późnogotyckich poliptyków.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność z I obszaru standardów. W części A od zdających oczekiwano zidentyfikowania autora dzieła sztuki, a w części B wskazania kościoła, którego elementem wyposażenia jest ołtarz przedstawiony na fotografii.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>70%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>A. <i>Wit Stwosz</i></p> <p>B. <i>w Kościele Mariackim w Krakowie</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>A.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Jan Matejko</i> - <i>Memling</i> <p>B.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>w Katedrze na Wawelu</i> - <i>w Kościele Mariackim w Gdańsku</i>
<p>Komentarz</p> <p>W części A błędy były sporadyczne. Czasami zdający wskazywali najwybitniejszych twórców włoskiego renesansu, np. Michała Anioła lub Leonarda da Vinci. Zdarzały się również odpowiedzi niedorzeczne (P. Picasso), które mogą świadczyć raczej o wątpliwym poczuciu humoru niektórych maturzystów niż o braku wiedzy. W części B w niektórych pracach mylono miejsce, w którym jest umieszczony ołtarz Wita Stwosza i najczęściej podawano, że jest to Katedra na Wawelu. Wynika z tego, że zdający, którzy wybierają historię na maturze bardzo pobieżnie poznali zabytki Krakowa i mylą Kościół Mariacki z Katedrą na Wawelu. Jest to niepokojące, gdyż zdający powinni mówić o tym wybitnym dziele sztuki średniowiecznej nie tylko na lekcjach historii na wszystkich etapach nauczania, lecz również na zajęciach z plastyki i wiedzy o kulturze.</p>

Zadanie 10. (3 pkt)

Połącz wymienionych kronikarzy z fragmentami ich biografii. Uzupełnij tabelę, wpisując w odpowiedniej rubryce liczbę oznaczającą wybraną postać.

1. Jan Długosz
2. Gall Anonim
3. Janko z Czarnkowa
4. Wincenty Kadłubek

Fragmenty biografii	Postać
A. Żył na przełomie XI i XII wieku. Był mnichem benedyktyńskim. Przebywał na dworze Bolesława III Krzywoustego. Jest autorem najstarszej kroniki polskiej.	
B. Żył na przełomie XII i XIII wieku. Był biskupem krakowskim. Na polecenie Kazimierza II Sprawiedliwego spisał kronikę, która obfituje w wątki antyczne i zdarzenia często zmyślone przez autora.	
C. Żył w XIV wieku. Był podkanclerzym koronnym. Spisał kronikę, w której ukazał Kazimierza III Wielkiego jako idealnego władcę.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność rozpoznania postaci historycznych na podstawie zamieszczonych informacji.

Rozwiązywalność zadania

54%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. 2 (Gall Anonim)
- B. 4 (Wincenty Kadłubek)
- C. 3 (Janko z Czarnkowa)

Błędne odpowiedzi

W pracach występowały różne kombinacje odpowiedzi w zależności od tego, jakich kronikarzy zdający pamiętali. Stosunkowo najmniej błędów było w punkcie A.

Komentarz

Znaczna grupa maturzystów miała problemy z rozwiązaniem tego zadania. Najwięcej kłopotów sprawiało właściwe podpisanie fragmentu biografii oznaczonego literą C. Nadmieniamy, że *Kronika* Janka z Czarnkowa jest podstawowym źródłem do poznania czasów Kazimierza Wielkiego i bardzo często jej fragmenty są publikowane w podręcznikach do historii i w ćwiczeniach związanych z interpretacją tekstu. Wypada przypomnieć po raz kolejny, że z postaciami kronikarzy, których dokonania są przedmiotem zadania, uczniowie zapoznają się już na wcześniejszych etapach szkolnej edukacji historycznej. Informacje te utrwała się w szkole ponadgimnazjalnej, stanowią więc swoisty kanon wiedzy o średniowiecznej Polsce.

Zadanie 11. (2 pkt)

Przeanalizuj plany zamieszczone na następnej stronie. Spośród podanych dat wybierz dwie odpowiadające przedstawionym na planach działaniom zbrojnym z okresu dwóch wojen polsko-krzyżackich. Wpisz je w wykropkowane miejsca.

1331 r., 1410 r., 1454 r., 1519 r.

Podstawą zadania są plany zamieszczone w podręczniku Jerzego Dowiata, *Historia I* (Warszawa 1987). Plany przedstawiają działania zbrojne z 1331 roku oraz z 1410 roku.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętności z obszaru II standardów. Maturzyści powinni wyszukać informacje w źródłach i umieścić w czasie działania zbrojne przedstawione na planach.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 72%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. 1331 r. B. 1410 r.</p>
<p>Błędne odpowiedzi A. 1454 r. B. 1519 r.</p>
<p>Komentarz Zadanie wykazało brak podstawowej wiedzy niektórych maturzystów z historii i geografii oraz brak umiejętności „czytania planu” z odwołaniem do wiedzy własnej. Na ogół mieli problemy z identyfikacją planu „A”. Nie dokonywali analizy jego treści, a przecież nazwa miejsca bitwy „Płowce” powinna stanowić podpowiedź do dokonania właściwego wyboru daty – 1331 r.</p>

Zadanie 12. (2 pkt)

Na podstawie tablicy genealogicznej Piastów mazowieckich i fragmentu *Pocztu królów i książąt polskich* wykonaj polecenie.

Podstawą zadania są dwa źródła informacji: tablica genealogiczna ukazująca Piastów mazowieckich (opracowano ją na podstawie wkładki z tablicami genealogicznymi do publikacji Henryka Samsonowicza *Historia Polski do roku 1795*) i poniżej zamieszczony fragment biografii jednego z Piastów mazowieckich Siemowita III Starszego.

U schyłku życia, najpóźniej w 1374 roku [...] wyznaczył swoim dwóm starszym synom [...] własne dzielnice [...] i zastrzegł, że gdyby najmłodszy syn Henryk porzucił stan duchowny, bracia mają mu wydzielić ze swoich części równy udział. Stosownie do ordynacji ojcowskiej synowie specjalną umową ustanowili między sobą działy, zapoczątkowując zasadniczy podział Mazowsza na dzielnice [...] warszawską [...] i płocką.

Źródło: S. K. Kuczyński, (...), [w:] *Poczet królów i książąt polskich*, Warszawa 1991, s. 260

Podaj imiona i przydomki wymienionych w powyższym tekście książąt mazowieckich, którzy otrzymali po ojcu dzielnicę warszawską i płocką.

A. Dzielnicę warszawską otrzymał

B. Dzielnicę płocką otrzymał

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętności z II obszaru standardów. Od maturzystów oczekiwano wyszukania informacji zawartych w dwóch źródłach – tablicy genealogicznej oraz fragmencie opracowania historycznego i podania, kto otrzymał dzielnicę warszawską, a kto dzielnicę płocką.</p>
--

Rozwiązywalność zadania 91%
Poprawne odpowiedzi zdających A. <i>Janusz I Starszy</i> B. <i>Siemowit IV Młodszy</i>
Błędne odpowiedzi A. <i>Henryk, Bolesław III</i> B. <i>Bolesław III</i>
Komentarz Zdający powinni z tekstu wydobyć informacje o trzech braciach, z których najmłodszy był duchownym i miał na imię Henryk. Następnie musieli przeanalizować wszystkie dane z tablicy genealogicznej i odnaleźć postaci odpowiadające informacjom z tekstu. Dopiero wtedy mogli poprawnie uzupełnić zdania, podając imiona i przydomki książąt mazowieckich. W większości zdający dobrze rozwiązywali to zadanie. Zadanie sprawiło kłopoty tylko nielicznym, którzy nie opanowali umiejętności „czytania” tablicy genealogicznej.

Zadanie 13. (3 pkt)

Wykonaj polecenia A, B, C, wybierając właściwą nazwę zakonu spośród podanych.

franciszkanie, benedyktyni, joannici, dominikanie, jezuici

- A. Wpisz nazwę zakonu, którego pierwszy klasztor został założony na Monte Cassino.
 B. Wpisz nazwę zakonu rycerskiego.
 C. Wpisz nazwę zakonu, który powstał w XVI wieku.

Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza znajomość faktów dotyczących zakonów w średniowieczu i w dobie nowożytnej, która jest wpisana w obszar I standardów egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego.
Rozwiązywalność zadania 55%
Poprawne odpowiedzi zdających A. <i>benedyktyni</i> B. <i>joannici</i> C. <i>jezuici</i>
Błędne odpowiedzi A. <i>franciszkanie</i> B. <i>jezuici</i> C. <i>dominikanie</i>
Komentarz Zadanie sprawiło kłopoty, a wyniki wskazują, że maturzyści mają braki z zakresu wiedzy dotyczącej historii Kościoła. Błędy popełniano w każdej części tego zadania, a niektórzy zdający w ogóle nie podjęli próby jego rozwiązania. Pojawiły się też w odpowiedziach nazwy zakonów spoza tych, wśród których należało dokonać wyboru, np. w „B” – templariusze. Świadczy to o niezrozumieniu polecenia.

Zadanie 14. (4 pkt)

Zamieszczone poniżej fotografie przedstawiają cztery nagrobki reprezentujące różne style w sztuce. Przyporządkuj tym fotografiom właściwe podpisy, umieszczając odpowiednie liczby w wykropkowanych miejscach.

1. Nagrobek gotycki
2. Nagrobek renesansowy
3. Nagrobek barokowy
4. Nagrobek klasycystyczny
5. Nagrobek secesyjny

Podstawą zadania są źródła ikonograficzne. Do zadania dołączono cztery fotografie nagrobków z różnych epok, które oznaczono od A do D: nagrobka renesansowego (A), klasycystycznego (B), gotyckiego (C), barokowego (D). Fotografie zaczerpnięto z trzech prac (Michał Rożek, *Kraków. Przewodnik historyczny*, Wrocław 1998, Maria Bogucka, *Dzieje kultury polskiej do 1918 roku*, Wrocław 1991, Janusz Kęłowski, *Dzieje sztuki polskiej*, Warszawa 1987) oraz wykorzystano fotografię własną.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność rozpoznania cech charakterystycznych stylów w sztuce zapisaną w II obszarze standardów. Od zdających oczekiwano rozpoznania stylu nagrobków, czyli pomników architektoniczno-rzeźbiarskich.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 40%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. 2 (Nagrobek renesansowy) B. 4 (Nagrobek klasycystyczny) C. 1 (Nagrobek gotycki) D. 3 (Nagrobek barokowy)</p>
<p>Błędne odpowiedzi Maturzyści podawali różne style.</p>
<p>Komentarz Duża grupa zdających popełniła błędy w tym zadaniu. Jest to sytuacja porównywalna do ubiegłorocznej. Odróżnianie stylów architektonicznych nadal sprawia niemały kłopot maturzystom. Najtrudniejsze okazało się rozpoznanie stylów reprezentowanych przez nagrobki przedstawione na fotografiach B (nagrobek klasycystyczny) i D (nagrobek barokowy).</p>

Zadanie 15. (3 pkt)

W tabeli podano informacje dotyczące odkrywców i konkwistadorów żyjących w XV i XVI w. Uzupełnij tabelę, wpisując w odpowiedniej rubryce liczbę oznaczającą postać wybraną spośród podanych poniżej.

1. Amerigo Vespucci
2. Bartolomeo Diaz
3. Francisco Pizarro
4. Ferdynand Magellan

Fragment biografii	Postać
A. Pochodził z Hiszpanii. Opanował państwo Inków w Peru. Uwięził i następnie zgładził władcę Inków Atahualpę.	
B. Był włoskim żeglarzem i podróżnikiem. Uczestniczył w wielu wyprawach m.in. do Brazylii. Nazwę nowego lądu utworzono od jego imienia.	
C. Był portugalskim żeglarzem i odkrywcą. Jako pierwszy Europejczyk dopłynął do Przylądka Dobrej Nadziei. Pomógł w zaplanowaniu udanej wyprawy Vasco da Gamy do Indii.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza znajomość postaci konkwistadorów i odkrywców.

Rozwiązywalność zadania

67%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. 3 (Francisco Pizarro)
- B. 1 (Amerigo Vespucci)
- C. 2 (Bartolomeo Diaz)

Błędne odpowiedzi

Maturzyści dość dowolnie wybierali odpowiedzi. Zdający mieli największe problemy z identyfikacją postaci „C”. Często tu podawali odpowiedź *Ferdynand Magellan*.

Komentarz

Niektórzy zdający nie opanowali elementarnej faktografii z dziejów odkryć geograficznych. Należy podkreślić, że wydarzenia służące do rozpoznania postaci należą do podstawowych w ramach tego zagadnienia omawianego na lekcjach historii; młodzież powinna poznać je w gimnazjum. Wobec tego niepokoją problemy maturzystów z rozpoznaniem postaci, które uwzględniono w zadaniu.

Zadanie 16. (2 pkt)

Przeanalizuj poniższy tekst i wykonaj polecenia A i B.

Rządzmy się [...] jak ludzie rozumni, jak się rządzi reszta całego naszego plemienia [...]. Bóg i natura nie szukali inszej gliny, ani inszej formy na stworzenie Polaka i na stworzenie Angielczyka, Szwajcara, [...] etc., i gdyby ta chimera jednomyślności w Radach [...] miała miejsce i w tych Nacjach, tenże by pewnie nierząd, też okropną jak u nas wprowadziły bezradność i anarchi[ę].

Źródło: S. Konarski, *O skutecznym rad sposobie*, [w:] *Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków. Antologia*, Warszawa 1987, s. 61-62

- A. Nazwij zasadę stosowaną w sejmie Rzeczypospolitej, którą krytykuje Stanisław Konarski.
- B. Na podstawie wiedzy pozaźródłowej podaj nazwę aktu prawnego, który znosił tę zasadę.

<p>Sprawdzone umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność uogólniania informacji podanych w tekście. Umiejętność ta zaliczona jest do II obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych. W części B maturzysta powinien wykazać się znajomością faktografii opisaną w obszarze I standardów i podać nazwę dokumentu.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania A. 68% B. 41%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. – <i>zasada jednomyślności (w głosowaniu)</i> – <i>liberum veto</i> B. – <i>Konstytucja 3 maja (1791)</i> – <i>Ustawa Rządowa z 1791 r.</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi A. – <i>himera jednomyślności</i> – <i>anarchia i bezradność w sejmie</i> – <i>demokracja</i> – <i>zasada sprawowania władzy</i> – <i>liberalizm</i> – <i>brak tolerancji</i> – <i>rasizm</i> B. – <i>konstytucja Nihil novi</i> – <i>sejm niemy</i> – <i>Akt o większości</i></p>
<p>Komentarz Zdarzało się, że maturzyści w części A przepisywali sformułowanie z tekstu. Taka odpowiedź nie była punktowana. Niekiedy maturzyści zamiast podania terminu niepoprawnie i nieporadnie opisywali zasadę słowami: <i>Każdy robi, co chce</i> lub <i>Każdy robi, co mu się podoba</i>. Zdający w części B często mylili Konstytucję 3 maja z konstytucją <i>Nihil novi</i>, co świadczy o tym, że część maturzystów bez zrozumienia przyswaja treści programowe.</p>

Zadanie 17. (4 pkt)

W tabeli umieszczono wydarzenia z historii Polski od XVI do XVIII w. W odpowiednich rubrykach wpisz władców, za panowania których miały one miejsce.

Wydarzenie	Władca
A. Zawarcie unii brzeskiej	
B. Wygnanie arian z Polski	
C. Wzniesienie podmiejskiej rezydencji królewskiej w Wilanowie	
D. Powstanie Komisji Edukacji Narodowej	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów. Zadaniem zdających było umieszczenie czterech wydarzeń w czasie poprzez wskazanie władców panujących w okresie, kiedy miały miejsce podane wydarzenia.

Rozwiązywalność zadania

27%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. *Zygmunt III Waza, Zygmunt III*
- B. *Jan Kazimierz Waza, Jan Kazimierz*
- C. *Jan III Sobieski, Jan Sobieski*
- D. *Stanisław August Poniatowski, Stanisław August*

Błędne odpowiedzi

- A. *Bolesław Krzywousty*
- B. *Jagiello*
- C. *Stanisław August Poniatowski*
- D. *Władysław Jagiełło*

Komentarz

Zdający mieli bardzo duże problemy z poprawnym wpisaniem władców, za panowania których miały miejsce wymienione w tabeli wydarzenia. Mimo że w poleceniu podano informację o czasie tych wydarzeń – od XVI do XVIII wieku, to wśród wymienionych przez zdających władców pojawiły się postaci takie, jak: Bolesław Śmiały, Bolesław Krzywousty, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk. Autorzy przytoczonych błędnych odpowiedzi wykazali się zupełną nieznajomością okresów panowania tych władców.

Zadanie 18. (2 pkt)

Przeanalizuj dane statystyczne i wykonaj polecenia A i B.

- A. Podaj rok, w którym zaludnienie Wielkopolski, Małopolski i Mazowsza było najmniejsze.
- B. Podkreśl właściwą odpowiedź.

Wydarzenie, które miało wpływ na zaludnienie tych ziem we wskazanym przez Ciebie roku to

1. wojna trzynastoletnia.
2. ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim.
3. potop szwedzki.
4. druga wojna północna.

Podstawą zadania jest tabela zatytułowana „Zaludnienie Wielkopolski, Małopolski i Mazowsza w latach 1580–1700” Uwzględniono w niej liczbę mieszkańców w tysiącach i liczbę mieszkańców na km². Źródło zaczerpnięto z artykułu prof. Antoniego Mączaka, *Problemy gospodarcze*, który został opublikowany w tomie *Polska XVII wieku* z serii Konfrontacje Historyczne (Warszawa 1977).

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność odczytania informacji z tabeli z danymi statystycznymi. Umiejętność ta zaliczona jest do II obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych. W części B zdający musieli wykazać się znajomością przyczyn spadku zaludnienia w Polsce w XVII wieku.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania A. 98% B. 90%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. 1660 r. B. <i>potop szwedzki</i> lub (i) <i>druga wojna północna</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi B. <i>wojna trzynastoletnia</i></p>
<p>Komentarz Zadanie okazało się bardzo łatwe. Chociaż przyjęto zasadę, że odpowiedzi w części B egzaminatorzy oceniają, jeżeli zdający udzielili poprawnej odpowiedzi w części A, nie wpłynęło to na rozwiązywalność zadania. Większość zdających dała poprawne odpowiedzi w części A i części B. W części B wśród poprawnych odpowiedzi zamieszczono dwie nazwy (jedna popularna, druga stosowana w literaturze naukowej) odnoszące się do tego samego wydarzenia. Ze względu na powszechność użycia i praktykę szkolną (utrwaloną przez tytuł powieści Henryka Sienkiewicza i film będący jej ekranizacją) większość zdających wybierała odpowiedź 3. (potop szwedzki).</p>

Zadanie 19. (5 pkt)

Przeanalizuj treść mapy, na której zaznaczono główne trakty pocztowe w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII wieku i następnie wykonaj polecenie.

Wymień pięć suwerennych państw, z którymi Rzeczypospolitą łączyły główne trakty pocztowe w drugiej połowie XVIII wieku.

Podstawą zadania jest mapa zatytułowana „Główne trakty pocztowe w Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII wieku” opracowana na podstawie *Encyklopedii historii gospodarczej Polski do 1945 roku* (t. 2, Warszawa 1981).

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętności z II obszaru standardów. Od maturzystów oczekiwano analizy mapy i odczytania informacji tam zawartych.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 54%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających – <i>Rosja</i> – <i>Prusy</i> – <i>Austria</i> – <i>Saksonia</i> – <i>Turcja (Imperium Osmańskie, Imperium Ottomańskie, Porta)</i></p>

Błędne odpowiedzi

- *Czechy*
- *Austro-Węgry*
- *Niemcy*
- *Litwa*
- *Czechosłowacja*
- *ZSRR*

Komentarz

Zdający, korzystając z mapy, powinni najpierw odczytać, do jakich miast wiodły trakty pocztowe i, korzystając z wiedzy pozaźródłowej zidentyfikować państwa, w których te miasta znajdowały się. Następnie należało zdecydować, czy te państwa były suwerenne w drugiej połowie XVIII wieku. Błędy zdających wynikały z braku wiedzy dotyczącej niezależności państw wymienianych w odpowiedzi (maturzyści nie wiedzieli, że Czechy i Węgry nie były w tym czasie suwerenne) lub z podawania niewłaściwej nazwy, np. Austro-Węgry. Natomiast całkowitą nonszalancją historyczną, brakiem logicznego myślenia i umiejętności czytania poleceń ze zrozumieniem oraz brakiem elementarnej wiedzy z poziomu szkoły podstawowej wykazali się ci maturzyści, którzy wśród suwerennych państw w drugiej połowie XVIII umieszczali, np. Jugosławię i ZSRR.

Zadanie 20. (3 pkt)

Przeanalizuj treść obrazów przedstawiających wydarzenia na ziemiach polskich w XIX wieku. Wpisz w wy kropkowane miejsca nazwę zaboru, w którym rozgrywały się te wydarzenia.

Obudowę do zadania stanowią reprodukcje trzech obrazów: Jana Lewickiego *Scena z powstania 1846 roku w Galicji*, Wojciecha Kossaka *Rugi pruskie* i Polikarpa Gumińskiego *Napad Kozaków na manifestację patriotyczną*. Obrazy te przedstawiają wydarzenia na ziemiach polskich w XIX wieku. Materiał źródłowy zaczerpnięto z *Wielkiej historii Polski*, t. 7 i 8 (Kraków 2000, 2001) i z publikacji Jarosława Krawczyka *O Polsce i Polakach* (Warszawa 2004).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętności z II obszaru standardów. Od maturzystów oczekiwano umieszczenia w przestrzeni wydarzeń przedstawionych na obrazach. Zdający powinni dokonać analizy treści obrazów i na jej podstawie wpisać nazwę zaboru, w którym rozgrywały się przedstawione wydarzenia.

Rozwiązywalność zadania

49%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. *zabór austriacki*
- B. *zabór pruski*
- C. *zabór rosyjski*

Błędne odpowiedzi

Zdający pod ilustracjami wpisywali różne odpowiedzi, mylili zabory. Pojawiały się też określenia zabór niemiecki w miejsce zaboru pruskiego lub austro-węgierski zamiast austriacki. Zdarzały się również odpowiedzi: zabór włoski, zabór francuski, zabór napoleoński, zabór trydencki. Trudno je komentować, podobnie jak odpowiedzi: zabór I, zabór II, zabór III.

Komentarz

Pierwszy obraz jest komentarzem tragicznych wydarzeń w Galicji w 1846 roku, kiedy to Austriacy wykorzystali niezadowolenie chłopów, pchnęli ich do ataku na dwory szlacheckie. Zaborca wypłacał nagrody pieniężne za głowy zamordowanych ziemian. Zdający powinien zwrócić uwagę na herb, mundury oraz sytuację przedstawioną na obrazie. Analiza elementów graficznych powinna służyć prawidłowej identyfikacji zaboru, na terenie którego dokonana się rzeź. Na obrazie ukazano chłopów pokazujących Austriakom dowody pokonania wroga – głowy pomordowanych szlachciców i wyciągających ręce w oczekiwaniu na zapłatę. Warto przypomnieć, że tematyka rzezi galicyjskiej poruszona w dramacie *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego jest także obecna na lekcjach języka polskiego. Tematem drugiego obrazu są rugi pruskie. Nazywano tak wydalenie z granic zaboru pruskiego około trzydziestu tysięcy Polaków od dawna tu osiadłych, jednakże pochodzących z innych dzielnic Polski. Mundur żandarma (charakterystyczna pikielhauba), przedstawiona sytuacja – odczytywanie decyzji, którą chłop przyjmuje do wiadomości, sceneria, w której rozgrywa się zajście (pole) powinny posłużyć do przypomnienia wydarzenia, które w polskiej tradycji stało się symbolem antypolskiej polityki Rzeszy Niemieckiej. Trzeci obraz pokazuje wydarzenia, które rozegrały się jesienią 1861 roku w Warszawie. Przedstawia Kozaków, którzy wdarli się do świątyni, gdzie odbywały się religijno-patriotyczne uroczystości. Katafalk, habit duchownego, krzyż w jego rękach, charakterystyczne nakrycie głowy żołdaków, brutalne zachowanie Kozaków wjeżdżających na koniach do kościoła i bijących zebranych służą identyfikacji miejsca wydarzenia.

Błędne odpowiedzi sugerują, że zdający nie zwrócili uwagi na „elementy klucze” w przedstawieniach malarskich, które wskazują na konkretne zabory i konkretnych zaborców. Najprawdopodobniej zabrakło im też wiedzy o epoce. Niektórzy bez zrozumienia obejrzeni, bo nie przeanalizowali (!), obrazy i udzielali błędnych odpowiedzi, myląc zabory. Natomiast żenującą niewiedzą, niewiedzą na granicy ignorancji, wykazali się ci spośród zdających, którzy podali określenia przytoczone powyżej, takie jak zabór trydencki, zabór napoleoński.

Zadanie 21. (3 pkt)

Przeczytaj tekst źródłowy i wykonaj polecenia.

Tymczasem już w nocy z dnia 20 na 21 lutego [...] zebrali się ludzie uzbrojeni [...]. [Nazajutrz] po godzinie 7. wieczór gawiedź uliczna [...] rozpoczęła alarm [...], strzelanie na ulicach, śpiewy, [...] , dzwonienie [...] na Wawelu w Zygmunta. [...] Jednocześnie w domu pod Krzysztoforami [...] zawiązał się rząd, pod nazwą „Rząd Narodowy Rzeczypospolitej Polskiej”.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 33, Warszawa 1958, s. 7

A. Podaj nazwę powstania, o którym mowa w tym tekście.

B. Na podstawie tekstu źródłowego uzasadnij swoją odpowiedź, podając dwa argumenty.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętności z II i III obszaru standardów. Od zdających oczekiwano uogólnienia informacji i rozpoznania powstania narodowego na podstawie tekstu, a następnie uzasadnienia odpowiedzi.

Rozwiązywalność zadania

- A. 49%
B. 46%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
powstanie krakowskie
- B.
- *W tekście są zawarte informacje, które wyraźnie wskazują na powstanie krakowskie. Są to: data rozpoczęcia powstania (z 20 na 21 lutego) i wzmianka o tym, że powołano Rząd Narodowy Rzeczypospolitej Polskiej.*
 - *Świadczą o tym wymienione w źródle: dzwon Zygmunta i Wawel.*
 - *Kamienica Pod Krzysztoforami i wzgórze Wawel znajdują się w Krakowie, a więc wypadki opisane w tekście miały tam miejsce. Tekst dotyczy więc powstania krakowskiego.*

Błędne odpowiedzi

- A.
powstanie kościuszkowskie, powstanie listopadowe, powstanie styczniowe, powstanie Chmielnickiego, Noc św. Bartłomieja, Noc białych (?) noży
- B.
- *Radość i zabawa na ulicach Krakowa*
 - *W tekście wzmianka o tym, że zawiązał się ludny rząd.*
 - *Świadczą o tym wymienione w źródle informacje, było to w nocy.*

Komentarz

W części A maturzyści wymieniali wszystkie powstania z dziejów Polski, łącznie z powstaniem warszawskim. Przyczyną takich błędnych odpowiedzi jest przekonanie, że bez jakiegokolwiek wiedzy, na podstawie tylko informacji ze źródła można prawidłowo rozwiązać zadanie. Jak okazało się, nie jest to możliwe, np. brak wiedzy o powstaniu 1846 r., przy poprawnej identyfikacji miejsca wydarzeń (Kraków) skłonił wielu zdających do mylnego twierdzenia, że w treści jest mowa o powstaniu kościuszkowskim. Z kolei zwrócenie uwagi na porę dnia, w której rozgrywały się wydarzenia (wieczór) spowodowało, że niektórzy piszący wśród możliwych odpowiedzi, wyszukiwanych w pamięci, znaleźli i uznali za słuszne takie, które miały w nazwie słowo „noc”.

Zdarzały się prace, w których maturzyści błędnie identyfikowali powstanie, a właściwie argumentowali. W tym wypadku, nie przyznawano punktów. Zgodnie z przyjętą zasadą egzaminatorzy przyznawali punkt w części B pod warunkiem udzielenia poprawnej odpowiedzi w części A. Ta zasada mogła mieć wpływ na obniżenie rozwiązywalności zadania.

Zadanie 22. (7 pkt)

Na podstawie tablicy genealogicznej, fragmentu dokumentu i wiedzy pozaźródłowej wykonaj polecenia (A, B, C, D).

Podstawą zadania są dwa źródła informacji: tablica genealogiczna ukazująca dynastie habsbursko-lotaryńską (opracowano ją na podstawie wkładki do publikacji Stanisława Grodzkiego, *Franciszek Józef II*, Wrocław 1978) i fragment aktu abdykacji cesarza Austrii Ferdynanda I, zw. Dobrotliwym.

A. Na podstawie tablicy genealogicznej uzupełnij tekst poniższego dokumentu. W wykropkowane miejsca wpisz imię (imiona) władców.

My Ferdynand Pierwszy, z Bożej łaski Cesarz Austrii, Król Węgier, Czech etc. Gdyśmy wstąpili na tron po zgonie śp. Ojca Naszego, Cesarza [...] błagaliśmy przede wszystkim Boga o Jego pomoc [...].*

[...] w ostatnich czasach, gdy udało się było zbrodniczym usiłowaniom zaburzyć w jednej części Naszych państw legalny porządek i roztląć wojnę domową, przetrwała mimo to niezmierna większość Naszych ludów w winnej Monarsze wierności...

Jednakowoż nacisk wypadków [...] i niezbędna potrzeba [...] przekształcenia naszych form państwowych [...] umocniły Nas w przekonaniu, że potrzeba młodszych sił do popierania tego wielkiego dzieła ...

*Z tego powodu [...] doszliśmy do stałego postanowienia zrzeczenia się niniejszym tronem Cesarstwa Austriackiego [...] na rzecz [...] arcyksięcia** .*

Źródło: S. Grodziski, (...) , Wrocław 1983, s. 5

* podaj imię władcy

** podaj imiona władcy

- B. Podaj termin określający decyzję cesarza Ferdynanda I Habsburga.**
C. Wydarzenia, o których mowa w podkreślonym fragmencie dokumentu, były częścią ogólnoeuropejskich wystąpień rewolucyjnych w XIX w. Podaj ich nazwę.
D. Poniższe zdania odnoszą się do danych z tablicy genealogicznej. Na ich podstawie oraz odwołując się do wiedzy pozaźródłowej, rozstrzygnij, czy zdania zamieszczone w tabeli są prawdziwe, czy fałszywe. W odpowiednich rubrykach wpisz słowo *prawda* lub *falsz*.

1. Córkę Marii Teresy skazał na śmierć Trybunał Rewolucyjny we Francji.	
2. Przedstawiciel dynastii Habsburgów był władcą Meksyku.	
3. Następca tronu austriackiego, zamordowany w Sarajewie w 1914 r., był siostrzeńcem najdłużej panującego władcy z dynastii Habsburgów.	

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętności z trzech obszarów standardów: od maturzystów oczekiwano wyszukania informacji z tablicy genealogicznej, ich uogólnienia oraz znajomości terminologii historycznej. Natomiast w części D maturzyści powinni zweryfikować poprawność sformułowanych wniosków.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania A. 84% B. 59% C. 66% D. 63%</p>

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

- *Franciszek (I)*
- *Franciszek Józef (I)*

B.

abdykacja

C.

Wiosna Ludów

D.

1. *prawda*
2. *prawda*
3. *falsz*

Błędne odpowiedzi

A.

- *Ferdynand*
- *Franciszek Ferdynand*

B.

- *zrzućenie z tronu*
- *zrzeczenie się tronu*
- *detronizacja*

C.

- *aksamitna rewolucja*
- *zjednoczenie Niemiec*

D.

Najczęstsze pomyłki: przy zdaniu 3. – *prawda*.

Komentarz

Niektórzy zdający mieli problemy z zadaniem. Polecenie w części A na ogół poprawnie wykonywano, natomiast w części B często przepisywano z tekstu dokumentu określenie „zrzeczenie się tronu”, które jest opisem sytuacji, a nie terminem określającym decyzję cesarza. Świadczy to o tym, że terminologia związana m.in. z porządkiem wiedeńskim nie została przyswojona przez tegorocznych maturzystów. W części C odpowiedzi były na ogół poprawne, chociaż pojawiły się błędy wynikające z nieznamomości nazwy ogólnoeuropejskich wystąpień rewolucyjnych w XIX w.

W części D zadania, po wnikliwej analizie treści zawartych w tablicy genealogicznej zatytułowanej *Dynastia habsbursko-lotaryńska*, należało określić prawdziwość zdań (oznaczonych od 1 do 3). Praca z tablicą genealogiczną wymaga zapoznania się ze wszystkimi treściami, jakie ona niesie i selekcji informacji, które dzięki niej uzyskujemy. Zdający powinni rozpocząć pracę od zapoznania się z tytułem tablicy, wątkami głównymi dotyczącymi przedstawicieli dynastii i informacjami dodatkowymi na temat ich związków małżeńskich oraz potomstwa. W treści polecenia wyraźnie wskazano, że należy korzystać z danych (w liczbie mnogiej) z tablicy genealogicznej oraz wiedzy pozaźródłowej. Najczęstsze pomyłki dotyczyły zdania 3.

Zadanie 23. (2 pkt)

Przeczytaj tekst i na jego podstawie wykonaj polecenie.

Sila spisku 1830 r. była minimalną. [...] Nikt ze spiskowych nie wyszedł na górę, nikt z nich nie został wodzem dalszej akcji [...]. Cała starszyzna wypowiedziała się przeciwko nim, wszyscy się od nich chowali, jak od zarazy. [...] Jakżeż inną jest siła spisku w 1863 r. Rozkaz, przez jego władze wydany, jest bezapelacyjnie spełniony, tysiące ludzi zbiera się tylko dlatego, że nakazano [...] stanąć pod sztandarem. [...] Spisek 1863 r. przewyższający wielokrotnie swą siłą i potęgą spisek 1830 r., szukał sił szlacheckich, wrzących w narodzie, chciał znaleźć oparcie o wewnętrzną całość moralną, o wytrzymałość całej masy ludzi [...].

Źródło: J. Piłsudski, *O powstaniu 1863 r.*, Londyn 1963, s. 191-193

Podaj dwie różnice, jakie dostrzegał Józef Piłsudski między działaniami spiskowymi z 1830 i 1863 r.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność zapisaną w III obszarze standardów. Maturzyści powinni wskazać różnice dotyczące wydarzeń z 1830 r. i 1863 r. opisane przez autora tekstu.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>62%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – Według Józefa Piłsudskiego spisek w 1830 r. przygotowywali ludzie, którzy nie byli gotowi do objęcia przywództwa nad powstaniem i nie oparli swojej działalności na całym społeczeństwie, a w 1863 r. przywódcy powstania odwołali się do całego społeczeństwa i cieszyli się dużym autorytetem, więc mogli objąć władzę. – Spisek w 1863 r. miał większy zasięg i siłę oddziaływania (niż spisek w 1830 r.), a jego przywódcy cieszyli się większym autorytetem.
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – W 1830 roku dysponowaliśmy dobrze wyszkoloną armią Królestwa Polskiego, a w 1863 roku nie było polskiej armii. – W 1830 r. społeczeństwo odchodziło od powstania, natomiast w 1863 szły tysiące. – Spiskowcy z 1863 w przeciwieństwie do tych z 1830 r. wypełniali wszystkie rozkazy bezapelacyjnie.
<p>Komentarz</p> <p>Najczęstsze błędne odpowiedzi wynikały z braku zrozumienia polecenia. Wyraźnie w nim napisano, że należy podać dwie różnice, które dostrzegał Józef Piłsudski między działaniami spiskowymi z 1830 i 1863 roku. Wielu zdających wymieniało różnice, które sami dostrzegali, bez analizy tekstu źródłowego. Natomiast należało zwrócić uwagę na postawy przywódców spisku w 1830 i 1863 roku oraz platformę społeczną, na której oparli swoją działalność spiskowcy. Znaczna część piszących miała też problem z interpretacją tekstu, ograniczała się więc do jego cytowania.</p>

Zadanie 24. (2 pkt)

Wśród wymienionych wydarzeń z historii Rosji wskaż to, które chronologicznie jest pierwsze i to, które jest ostatnie. W tabeli obok wydarzenia chronologicznie pierwszego wpisz literę A, obok ostatniego – B.

Wydarzenie	Odpowiedzi
Przewrót bolszewicki	
Rewolucja lutowa	
Zajęcie Moskwy przez Napoleona I	
Obrona Sewastopola w czasie wojny krymskiej	
Powstanie dekabrystów	
Reforma uwłaszczeniowa	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów. Zadanie wymaga uporządkowania chronologicznego wydarzeń z dziejów Rosji w XIX wieku oraz z początku XX wieku.

Rozwiązywalność zadania

53%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. Zajęcie Moskwy przez Napoleona I
- B. Przewrót bolszewicki

Błędne odpowiedzi

- A. Powstanie dekabrystów, Obrona Sewastopola
- B. Rewolucja lutowa

Komentarz

Maturzyści na ogół dobrze wskazywali ostatnie wydarzenie w zestawie obejmującym cały XIX wiek i I wojnę światową. Problem stanowiło wskazanie pierwszego. Zwracamy uwagę na dobór tych wydarzeń; są to podstawowe fakty z historii powszechnej. Dodatkowo można przypomnieć, że z niektórymi z nich zdający powinni zetknąć się już w gimnazjum. Uwzględniają je różne podręczniki do historii dopuszczone przez MEN do użytku szkolnego.

Zadanie 25. (2 pkt)

Przeanalizuj treść rysunku i wykonaj polecenie.

Podstawą zadania jest źródło ikonograficzne – rysunek, który został zamieszczony w angielskim czasopiśmie *Punch* w 1916 roku. Stylistyka rysunku jest utrzymana w wyraźnie krytycznym, ośmieszającym Niemcy tonie. Państwo to przedstawiono jako dzikie zwierzę, które zostało złapane w pułapkę zastawioną pod Verdun. Nazwa ta pojawia się na rysunku, nie ma więc wątpliwości, że jego tematem jest największa bitwa pierwszej wojny światowej. Dzik ma na głowie hełm (pikielhaube) stanowiący jeden z najłatwiej rozpoznawalnych elementów umundurowania niemieckich żołnierzy. Źródło zaczerpnięto z publikacji *Kronika ludzkości* (Warszawa 1990).

Podaj dwa argumenty uzasadniające tezę, że karykatura ta powstała w jednym z państw ententy, najwcześniej w 1916 roku.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność zapisaną w III obszarze standardów. Maturzysta powinien uzasadnić tezę dotyczącą czasu i miejsca powstania karykatury. W poleceniu podano, że karykatura ukazała się w jednym z państw ententy najwcześniej w 1916 roku. Zadaniem zdającego było znalezienie w treści rysunku dwóch argumentów potwierdzających tę opinię.

Rozwiązywalność zadania

38%

Poprawne odpowiedzi zdających

Argumentacja mogła dotyczyć:

- stylistyki rysunku: Niemcy przedstawione ironicznie
- przedstawienia Niemiec jako dzika (zwierzęcia) schwytanego w pułapkę
- informacji o miejscu wydarzenia – Verdun, gdzie toczyła się bitwa w 1916 r.

Przykładowe poprawne odpowiedzi:

- *Jest to aluzja do bitwy pod Verdun z 1916 r. Sposób przedstawienia Niemiec na rysunku – dzikie zwierzę w pikielhaubie, złapane w pułapkę – sugeruje, że karykatura ta powstała w państwie będącym przeciwnikiem Niemiec.*
- *Dzik przedstawiony na karykaturze nosi hełm żołnierza niemieckiego. W czasie pierwszej wojny światowej Niemcy byli przeciwnikami państw ententy. Niemcy z pewnością nie narysowaliby karykatury, która w tak ośmieszający sposób pokazywałaby ich państwo po strasznej klęsce, w której zginęły tysiące żołnierzy. Bitwa pod Verdun, w której „zakleszczono” Niemcy (dzik wpadł w sidła) zaczęła się w 1916 roku, dlatego karykatura ta nie mogła powstać wcześniej.*

Błędne odpowiedzi

- *Podpisanie traktatu w Verdun zamykało pysk świni czyli Prusakom.*
- *Traktat w Verdun podpisały państwa centralne.*
- *Nazwa verdun oznacza traktat, który przesądził o klęsce państw centralnych.*
- *Na obrazku widać dzika, który został zatrzaśnięty w sidła. Po niemiecku Verdun to sidła. Dzik ten ma na głowie kask. W państwach ententy stosowano takie pułapki.*
- *Verden to miasto austriackie, które należało do ententy, hełm niemiecki, bo bitwa toczyła się między Austrią a Niemcami.*
- *Dzika świnia dostała pod Verdun po nosie, bo pchała ryj w nie swoje sprawy.*

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Od zdającego wymagano wskazania dwóch argumentów; za podanie jednego argumentu (wymienienie i objaśnienie elementów rysunku lub stylistyki rysunku) zdający mógł otrzymać 1 punkt. Niektóre błędne odpowiedzi zawierają informację, że treść plakatu jest aluzją do traktatu w Verdun (843 r. !) lub zawierają odwołanie do II wojny światowej. Świadczy to o tym, że zdający nie zwracali uwagi na polecenie, w którym zasygnalizowano datę opublikowania plakatu. Maturzyści nie potrafili wykorzystać tej wzmianki. Rozwiązywalność zadania mówi o słabym opanowaniu umiejętności odczytywania znaczenia graficznych elementów źródła ikonograficznego oraz nieznanomości kluczowych wydarzeń z dziejów Europy. Egzaminatorzy zwrócili uwagę, że niektórzy zdający formułowali argumenty używając wulgaryzmów.

Zadanie 26. (2 pkt)**Przeanalizuj wykres i wykonaj polecenia A i B.**

Podstawą zadania był wykres: Stopa urodzeń i zgonów w Wielkiej Brytanii w latach 1870-1910 (w %) z podręcznika Jana Szpaka, *Historia gospodarcza powszechna* (Warszawa 2003).

- A. Prawo Bertillone'a mówi, że w miarę rozwoju cywilizacyjnego i wzrostu dochodu ekonomicznego społeczeństwa zmniejsza się stopa urodzeń. Odpowiedz, czy dane z wykresu potwierdzają tę prawidłowość.
- B. Na podstawie wykresu i wiedzy pozaźródłowej wyjaśnij, w jaki sposób na stopę zgonów w Wielkiej Brytanii w latach 1870-1910 miał wpływ postęp cywilizacyjny.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność zapisaną w II obszarze standardów. W części A zdający na podstawie danych z wykresu miał ocenić prawdziwość twierdzenia zawartego w prawie Bertillone'a, a w części B wyjaśnić, odwołując się również do wiedzy własnej, wpływ postępu cywilizacyjnego na stopę zgonów w Wielkiej Brytanii.

Rozwiązywalność zadania

76%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

- *Tak (dane z wykresu potwierdzają tę prawidłowość; w Wielkiej Brytanii stopa urodzeń rzeczywiście spadła).*

B.

- *Postęp cywilizacyjny łączył się z rozwojem medycyny, co wpływało na spadek stopy zgonów i wyraźnie wskazują to dane z wykresu.*
- *Postęp cywilizacyjny łączył się z poprawą wyżywienia społeczeństwa, natomiast to wpływało na spadek stopy zgonów.*
- *Postęp cywilizacyjny łączył się z lepszą jakością życia, zmniejszyła się stopa zgonów.*
- *Postęp cywilizacyjny sprawił, że stopa zgonów w tych latach zmalała. Przyczyniło się do tego: dbanie o higienę, świadomość potrzeby gimnastyki, odpoczynku na świeżym powietrzu, szczepień zabezpieczających przed różnymi chorobami i postęp ekonomiczny, bo wpływał na lepsze odżywianie.*
- *Stopa zgonów wyraźnie zmalała, gdyż wynaleziono różne lekarstwa na choroby, które dotychczas były przyczyną masowych epidemii.*

Błędne odpowiedzi

- *Postęp cywilizacyjny wpłynął na większą śmiertelność ludzi.*
- *Liczba zgonów rosła i wpływał na to postęp cywilizacyjny.*
- *W tych czasach Wielka Brytania wydobywała dużo węgla w kopalniach i wielu ludzi ginęło w wypadkach.*
- *Praca w fabrykach powodowała niszczenie ludzkiego organizmu.*

Komentarz

Na wykresie różnie oznaczono dwie krzywe ilustrujące dwa różne zjawiska. Część A to forma zadania prawda/fałsz, wykonywanego na podstawie źródła (wykresu). Zdający musieli przeanalizować wykres i na jego podstawie zdecydować, czy zaprezentowane prawo znajduje potwierdzenie w danych statystycznych. Większość zdających dobrze odpowiedziała w części A. W części B zdający także analizowali wykres (ale inną krzywą niż w części A), określając tendencję w zmianach stopy zgonów i, wyjaśniając jej przyczyny związane z postępowaniem cywilizacji. Jeśli maturzysta udzielił błędnej odpowiedzi zawierającej stwierdzenie „większa śmiertelność”, „liczba zgonów rosła” to oznacza, że nie potrafił przeanalizować wykresu. Z kolei dwa ostatnie zdania zamieszczone w wierszu „Błędne odpowiedzi” świadczą o tym, że zaprezentowany materiał statystyczny w ogóle nie został wykorzystany przez zdających.

Zadanie 27. (2 pkt)

Poniżej zamieszczono mapy ukazujące trasy wypraw dwóch polskich podróżników i odkrywców żyjących w XIX wieku. Przeanalizuj treść map i w wykropkowanych miejscach wpisz nazwiska podróżników.

A. Mapa ta przedstawia trasę podróży (nazwisko podróżnika)

B. Mapa ta przedstawia trasę podróży (nazwisko podróżnika)

Podstawą zadania były dwie mapy zaczerpnięte z pracy Tadeusza Ślabczyńskiego *Wielcy odkrywcy i podróżnicy. Słownik* (Warszawa 1995).

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność zapisaną w II obszarze standardów. Od maturzystów oczekiwano wyszukania informacji na mapie.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 35%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. <i>Ignacy Domeyko</i> lub <i>Domeyko</i> B. <i>Paweł Strzelecki</i> lub <i>Strzelecki</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi Pojawiały się odpowiedzi zupełnie absurdalne, jak np. <i>Szklarski</i>, <i>Fiedler</i>, a nawet <i>Vasco da Gama</i>, <i>Magellan</i>, <i>Kolumb</i>.</p>
<p>Komentarz Zadanie okazało się trudne. Aby prawidłowo rozwiązać zadanie należało jedynie (a może aż !) umieć „czytać” mapę. Nazwiska dwóch podróżników Ignacego Domeyki i Pawła Edmunda Strzeleckiego były umieszczone na mapach przedstawiających trasy ich podróży. W części B często pojawiała się odpowiedź Kościuszko, będąca prostym przeniesieniem znalezionej na mapie nazwiska (Góra Kościuszki), bez uruchomienia refleksji i zadania sobie pytania, czy ta postać była znanym polskim podróżnikiem i odkrywcą żyjącym w XIX wieku. Część maturzystów nie podejmowała próby rozwiązania tego zadania.</p>

Zadanie 28. (3 pkt)

Przeczytaj fragment wypowiedzi francuskiego generała Maxime’a Weyganda i wykonaj polecenia (A, B, C).

Wspaniałe zwycięstwo polskie pociągnie za sobą konsekwencje o nieobliczalnej ważności dla sytuacji międzynarodowej. [...] Niemcy, które już miały nadzieję wejść w stosunki bezpośrednie z Sowietami, aby rzucić czerwone armie przeciw wrogowi zza Renu, będą zmuszone wyrzec się osiągnięcia tymi środkami przekreślenia traktatu wersalskiego. [...] Przewidujące operacje wojskowe zostały wykonane przez generałów polskich na podstawie polskiego planu operacyjnego. [...] Bohaterski naród polski sam siebie uratował.

Źródło: *Kurier Warszawski*, nr 232, s. 3, [w:] M. M. Drozdowski, A. Zahorski, *Historia (...)*, Warszawa 2004, s. 286

- A. Podaj nazwę bitwy, o której mowa w tekście.
 B. Podaj datę roczną tej bitwy.
 C. Na podstawie tekstu wyjaśnij znaczenie rezultatu tej bitwy dla sytuacji międzynarodowej.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętności z II i III obszaru standardów. Od maturzystów oczekiwano uogólnienia informacji z przytoczonego tekstu źródłowego i wskazania (nazwania) opisanej bitwy, umieszczenia wydarzenia w czasie, a następnie wyjaśnienia skutków tego wydarzenia politycznego.

Rozwiązywalność zadania

- A. 49%
 B. 31%
 C. 39%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
 – bitwa warszawska
 – bitwa o Warszawę
 – bitwa pod Radzyminem
 – „cud nad Wisłą”
 B.
 1920 r.
 C.
 – Dzięki rezultatowi tej bitwy został powstrzymany rozwój rewolucji ogólnoeuropejskiej.
 – Dzięki zwycięstwu Polaków zahamowano pochód rewolucji bolszewickiej w kierunku Europy Zachodniej.
 – Rezultat tej bitwy przekreślił nadzieje Niemców na rewizję postanowień traktatu wersalskiego.
 – Została powstrzymana rewolucja ogólnoeuropejska, którą chcieli realizować Sowieci i dzięki temu też nie zmieniono wtedyładu wersalskiego w Europie.

Błędne odpowiedzi

- A.
 Najczęściej poprawne odpowiedzi, ale zdarzały się:
 – bitwa z okresu II wojny światowej
 – bitwa pod Lenino
 – Plan Burza
 B.
 1921 r., 1922 r., 1943 r., 1956 r.
 C.
 – Rosjanie zostali zatrzymani przez Polaków.
 – Polacy pokonali Armię Czerwoną.
 – Pochód Armii Czerwonej został zatrzymany.
 – Polska pozostała niepodległa.
 – Polska się obroniła.

Komentarz

W części A połowa maturzystów nie udzieliła poprawnej odpowiedzi. W części B wśród błędnych odpowiedzi pojawiała się często data 1921 r. Zdający mylili datę bitwy z datą zakończenia wojny z bolszewikami. W części C wśród błędnych odpowiedzi były takie,

które nie zawierały uogólnienia, niczego nie wyjaśniały, a jedynie były przepisaniem fragmentu wypowiedzi Weyganda. Inną kategorią błędu w tej części zadania było pominięcie w wyjaśnieniu aspektu międzynarodowego, co wyraźnie zostało podkreślone w poleceniu. Takich odpowiedzi egzaminatorzy nie uznawali.

Zadanie okazało się trudne. Maturzyści nie znają kluczowych wydarzeń z dziejów Polski i dziejów Europy. Należy przypomnieć – podobnie jak w ubiegłym roku, że datę dzienną (!) bitwy warszawskiej (święto państwowe) wprowadza się już na etapie edukacji historycznej w szkole podstawowej, a znajomości i rozumienia znaczenia tego wydarzenia oczekuje się od gimnazjalistów.

Zadanie 29. (3 pkt)

Rozstrzygnij, czy podane zdania są prawdziwe, czy fałszywe. W tabeli w odpowiednich rubrykach napisz słowo *prawda* lub *fałsz*.

A. W celu uniezależnienia polskiej gospodarki od portu w Gdańsku podjęto decyzję o budowie portu w Gdyni.	
B. Reforma walutowa, zwana reformą Grabskiego, została przeprowadzona z wykorzystaniem pożyczek zagranicznych.	
C. Centralny Okręg Przemysłowy miał być zlokalizowany w tzw. trójkącie bezpieczeństwa, a więc na terenach oddalonych od granicy z Niemcami i ze Związkiem Radzieckim.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza znajomość faktów zapisaną w I obszarze standardów. Maturzyści powinni rozpoznać prawdziwość informacji dotyczących życia gospodarczego II Rzeczypospolitej.

Rozwiązywalność zadania

75%

Poprawne odpowiedzi zdających

A. *prawda*

B. *fałsz*

C. *prawda*

Błędne odpowiedzi

Najczęstsze błędy dotyczyły zdania C, tu zdający mylnie wpisywali – *fałsz*.

Komentarz

Zadanie stosunkowo łatwe, ale zdarzały się błędy, jak np. ocena zdania C jako fałszywego. Mogła ona wynikać z nieznaności mapy gospodarczej II Rzeczypospolitej.

Zadanie 30. (4 pkt)

Poniżej przedstawiono satyrę z okresu dwudziestolecia międzywojennego.

Wytłumacz jej treść propagandową, interpretując graficzne elementy rysunku.

Podstawą zadania jest źródło ikonograficzne – rysunek satyryczny Zygmunta Skwirczyńskiego z 1927 roku zatytułowany *Wincenty Witos i Józef Piłsudski*. Źródło zaczerpnięto z publikacji Andrzeja Zakrzewskiego *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze* (Wrocław 1990).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej zapisaną w III obszarze standardów. Maturzyści powinni przeanalizować źródło ikonograficzne i wyjaśnić treść dosłowną i metaforyczną przekazu propagandowego.

Rozwiązywalność zadania

38%

Poprawne odpowiedzi zdających

W odpowiedziach ocenionych najwyżej pojawiły się następujące elementy:

- a) informacja, że załączony rysunek wyraża pochwałę rządów sanacji (Józefa Piłsudskiego)
- b) wyjaśnienie trzech (wybranych spośród podanych) elementów rysunku:
 - napisy na tabliczkach zawieszonych na choinkach
 - sceny pod choinkami
 - stroje Witosy i Piłsudskiego
 - oświetlenie choinek
 - osadzenie choinek (stojaki)
 - zwieńczenie choinek
 - liczby osób podejmujących decyzje w państwie.

Przykładowa poprawna odpowiedź:

Rysunek satyryczny przedstawia sukcesy polskie po przewrocie majowym dokonanym przez Marszałka Piłsudskiego. Z lewej strony widzimy trójgłową postać, która ma symbolizować koalicyjny rząd polski pod przywództwem Witosy. Stoi on przy „oskubanej” choince wokół której tańczą diabełki – maskary, symbolizujące polityków. Choinka przyozdobiona jest wadami poprzedniego rządu. Z lewej strony widzimy choinkę rządu sanacyjnego, z czułością, delikatnością przyozdobianą przez Józefa Piłsudskiego zaletami jego władzy. W tle widzimy obrazki, które mają przedstawić sukcesy nowego rządu, elektryfikację kraju, budowę fabryk, oszczędności finansowe. Wyraźna jest aluzja, że wszystko to zawdzięcza Polska tylko Piłsudskiemu. Choinka wygląda ładnie, jest zadbana, ma ładną podstawkę. Taka właśnie będzie Polska pod rządami Marszałka.

Błędne odpowiedzi

- *Rysunek pokazuje, że Witos to demagog, uosobienie korupcji. Piłsudski natomiast jest pełen samych zalet. Naśladujący Witosy Polacy tańczą pod choinką nie przejmując się niczym – nawet tym, że nie znajdują żadnych prezentów pod brzydkim drzewkiem bożonarodzeniowym. Piłsudski podarowuje społeczeństwu piękne prezenty. W ten sposób, pieniędzmi, chce przekupić Polaków i dobrze nastawić do siebie, ale oni nie chcą tych prezentów, w ogóle po nie nie przyszli. Oznacza to, że poparcie dla niego nie jest wcale tak powszechne. Stoi on osamotniony przy swojej choince.*
- *Przy choince stoją Hitler i Stalin. Treść dotyczy dwóch państw które chcą dać coś Polsce. Jedna strona przedstawia drzewko odnoszące się do rządów Niemców. Widoczne są tam zagadnienia związane z oszustwami. Natomiast druga strona prezentuje obraz państwa rosyjskiego. Oparty jest on na patriotyzmie, twórczości, wytrwałości, szkolnictwie. Przedstawia że Rosja ma inne cele, bardzo wyższe, moralniejsze niż Rzesza.*

Komentarz

Zdający otrzymywali 1 punkt za sformułowanie tezy propagandowej rysunku, w której odnieśli się, np. do rządów sanacji lub do krytyki rządów przedmajowych i 3 punkty za wyjaśnienie trzech, pojawiających się zarówno po lewej, jak i po prawej stronie rysunku, elementów graficznych.

Zadanie okazało się trudne. O ile maturzyści na ogół potrafili sformułować ogólne przesłanie (pochwała rządów Piłsudskiego), to wyjaśnienie rysunku było dla nich trudne. Najczęściej nie analizowali wszystkich elementów rysunku. Złe osadzenie rysunku w sytuacji historycznej prowadziło do mylnych odpowiedzi. Niekiedy maturzyści nie rozumieli, że rysunek ma charakter propagandowy i interpretowali go na płaszczyźnie dosłownej.

Niektóre błędne odpowiedzi zawierają informację, że treść plakatu jest aluzją do polityki ZSRR i III Rzeszy przed II wojną światową. Świadczy to m.in. o tym, że zdający nie zwracali uwagi na podpis pod rysunkiem, w którym wymieniono przedstawione postaci i na przypis bibliograficzny, sygnalizujący kontekst polityczny przedstawionej na rysunku sytuacji. Zdający nie potrafili wykorzystać tych informacji. Rozwiązywalność zadania mówi o braku umiejętności wyjaśniania graficznych elementów źródła ikonograficznego oraz o nieznajomości kluczowych wydarzeń z dziejów Polski.

W sporadycznych wypadkach błędne rozpoznanie postaci Piłsudskiego (pisano Stalin) prowadziło do rozważań, w których porównywano demokrację z komunizmem i ... podkreślano zalety komunizmu.

Egzaminatorzy zwrócili uwagę, że zadanie to obnażyło problemy językowe niektórych zdających.

Zadanie 31. (5 pkt)

Przeczytaj trzy fragmenty wiersza Kazimierza Wierzyńskiego i wykonaj polecenia (A, B, C, D).

Fragment 1.

*Generale, coś przezwiał się dla innych Borem,
A dla nas – o Lwim Sercu pozostał legendą [...]*

Fragment 2.

*Twój żołnierz wciąż pamięta i jak ma zapomnieć
O tych lasach katyńskich, gdzie z gliny i pyłu
Straszny kopiec przed nami nie przestał ogromnieć,
Góra z czaszek przebitych kulami od tyłu [...]*

Fragment 3.

*Twój żołnierz stąd, od sierpnia do września, wśród nocy
Patrzy na ten brzeg Wisły, co niezbyt daleko
Leżał wtedy, by podać wam broń do pomocy,
Jak brzeg innego świata, choć tylko za rzeką;
Tam czekano, jak w łoży, aż wyjdą z podziemi
Potomkowie Okrzei i spalą swe kości,
By Polak zdobył wolność nie dłońmi swojemi,
Lecz by padł, bo Kreml takiej zakazał wolności.*

Źródło: K. Wierzyński, *Na zajęcie Warszawy przez Rosjan*, [w:] M. M. Drozdowski, A. Zahorski, *Historia Warszawy*, Warszawa 2004, s. 373, 374

- Podaj nazwisko postaci, o której mowa w pierwszym wersie fragmentu 1. wiersza.
- Nazwij wydarzenie, którego dotyczy drugi fragment wiersza.
- Podaj najważniejszą konsekwencję ujawnienia tego wydarzenia (odpowieź na polecenie B) dla stosunków polsko-radzieckich.
- Nazwij wydarzenie, którego dotyczy trzeci fragment wiersza i podaj jego datę roczną.

Nazwa wydarzenia

Data roczna

Sprawdzane umiejętności

Od zdających oczekiwano wykazania się umiejętnościami wpisanymi w II obszar standardów: uogólniania informacji z wiersza i podania nazwiska postaci (część A), rozpoznania wydarzenia oraz umieszczenia go w czasie (B, D), hierarchizacji – podania najważniejszej konsekwencji wydarzenia (C).

Rozwiązywalność zadania

- A. 40%
- B. 92%
- C. 31%
- D. 49%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
 - *Tadeusz Komorowski*
 - *Komorowski*
 - *Tadeusz Komorowski pseudonim Bór*
- B.
 - *mord katyński*
 - *zamordowanie polskich oficerów w lesie katyńskim*
 - *zbrodnia katyńska*
- C.
 - *jednostronne zerwanie stosunków dyplomatycznych z rządem polskim w Londynie przez rząd radziecki*
 - *zerwanie stosunków między Związkiem Radzieckim i Rządem RP na wychodźstwie (między Polską a ZSRR).*
- D.
 - *powstanie warszawskie, 1944 r.*

Błędne odpowiedzi

- A.
 - *Rowecki, Okulicki, Sikorski, Śmigły, Anders, gen. Lwowski, Jan Lwie Serce*
- B.
 - *bitwa pod Katyniem*
 - *śmierć polskich żołnierzy*
 - *holocaust*
 - *obrona Westerplatte*
- C.
 - *pogorszenie stosunków polsko-radzieckich*
 - *oziębienie stosunków polsko-radzieckich*
 - *ochłodzenie stosunków polsko-radzieckich*
 - *zerwanie stosunków przez rząd polski*
 - *ukazanie heroizmu Polaków w 1939 r.*
- D.
 - *Agresja radziecka na Polskę, 1939 r.*
 - *Zajęcie Warszawy przez Armię Czerwoną, 1945 r.*
 - *bitwa o Warszawę*
 - *cud nad Wisłą*

Komentarz

Zdający mieli duże problemy z częściami A, C i D zadania.

W części A wśród nazwisk, będących błędnymi odpowiedziami często pojawiały się nazwiska postaci związanych z konspiracją, ale zdarzały się i absurdalne. Niestety maturzyści nie znają postaci, której działalność miała ogromny wpływ na losy Polaków pod okupacją niemiecką w latach II wojny światowej. W części B dominowały raczej dobre odpowiedzi; to najlepiej rozwiązywana część tego zadania. Można sądzić, że informacja o lasku katyńskim, która pojawiła się w tekście, była istotną podpowiedzią. Problem stanowiła zwłaszcza część C; wśród złych odpowiedzi występowały określenia nieadekwatne dla konsekwencji tego wydarzenia, jak pogorszenie, zaostrzenie stosunków polsko-radzieckich. To zdecydowanie nie to samo, co zerwanie, zawieszenie, czy nawet mniej zręczne, ale do zaakceptowania, przerwanie. Istotne było również to, które państwo zerwało lub zawiesiło stosunki dyplomatyczne. Zdający często mylnie pisali, że inicjatywa leżała po stronie Rządu RP na emigracji.

W części D pojawiały się różne informacje, np. agresja radziecka na Polskę, 1939 r.; bitwa nad Bzurą, 1939 r., zajęcie Warszawy przez Armię Czerwoną, 1945 r.

Błędnie też podawano datę powstania warszawskiego – 1943 r., 1945 r.

Warto podkreślić, że obudowę tego zadania stanowił wiersz poruszający sprawę skomplikowanych relacji polsko-radzieckich w czasie II wojny światowej. Tragiczne wydarzenia w Katyniu 1940 roku przywołane zostały w pamięci Polaków dzięki filmowi Andrzeja Wajdy „Katyń”. Można sądzić, że obejrzenie tego filmu przez tegorocznych maturzystów przyczyniło się do poprawnego rozwiązania tej części zadania.

Zadanie 32. (4 pkt)

Przyporządkuj przedstawionym poniżej plakatom daty wydarzeń (na następnej stronie), do których odnoszą się ich treści propagandowe. W wykropkowane miejsca wpisz liczby odpowiadające właściwym datom.

1. 1945 r.
2. 1946 r.
3. 1947 r.
4. 1948 r.
5. 1952 r.

Podstawą zadania są cztery polskie plakaty propagandowe. Oznaczono je od A do D; kolejno zamieszczono w arkuszu: plakat z 1945 r., 1952 r., 1946 r. i 1948 r. Ikonografię zaczerpnięto z publikacji Mariana Kallasa *Historia ustroju Polski* (Warszawa 2005) i *Wielkiej historii Polski*, t. 10 (Kraków 2001).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność uogólnia informacji ze źródeł ikonograficznych z uwzględnieniem ich cech charakterystycznych. Umiejętność ta zapisana jest w II obszarze standardów.

Rozwiązywalność zadania

55%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. 1 (1945)
- B. 5 (1952)
- C. 2 (1946)
- D. 4 (1948)

Błędne odpowiedzi

Najłatwiejsze do datacji było wydarzenie pokazane na plakacie A. Najwięcej złych odpowiedzi – przy plakacie D.

Komentarz

Niektórzy zdający mieli trudności z wyszukaniem elementów charakteryzujących wydarzenia z historii powojennej Polski. Wpływ na to mogły mieć dwa czynniki: nieumiejętność analizy źródła ikonograficznego i wyszukiwania w nim informacji oraz pobieżna znajomość wydarzeń z historii PRL w latach 40. i 50. XX wieku. W odpowiedziach widoczne jest pomieszanie faktów z 1946 roku z wydarzeniami 1948 i 1952 roku.

Zadanie 33. (4 pkt)

Rozpoznaj postaci, których fragmenty biografii przedstawiono w poniższej tabeli. Uzupełnij tabelę.

Fragment biografii	Postać
A. Był francuskim generałem i mężem stanu. Uczestniczył w I i II wojnie światowej. W 1940 r. wezwał Francuzów do dalszej walki z Niemcami. W latach 1959-1969 sprawował urząd prezydenta Francji.	
B. Od 1943 r. był szefem Biura Politycznego Komunistycznej Partii Chin. W 1949 r. ogłosił powstanie Chińskiej Republiki Ludowej. Był inicjatorem kampanii „wielkiego skoku” i „rewolucji kulturalnej” w Chinach.	
C. W 1953 r. został senatorem z ramienia Partii Demokratycznej. Od 1961 r. był prezydentem Stanów Zjednoczonych. W okresie zaostrzenia kryzysu kubańskiego skłonił władze ZSRR do usunięcia z wyspy rakiet średniego zasięgu. Zginął w wyniku zamachu w 1963 r.	
D. Był ostatnim przywódcą Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego i jedynym prezydentem ZSRR. Zainicjował politykę <i>periestrojki</i> i <i>glasnosti</i> . Podjął decyzję o wycofaniu wojsk radzieckich z Afganistanu.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza znajomość faktów. Maturzyści powinni rozpoznać postaci na podstawie fragmentów biografii, a więc wykazać się znajomością dorobku wskazanych postaci z historii powszechnej XX wieku.

Rozwiązywalność zadania

49%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

Charles de Gaulle lub *de Gaulle*

B.

Mao Tse-Tung lub *Mao, Mao Zedong*

C.

John Fitzgerald Kennedy lub *Kennedy*

D.

Michaił Gorbaczow lub *Gorbaczow*

Błędne odpowiedzi

A.

Petain, Weygand, Napoleon Bonaparte, Sarkozy

B.

Kim Ir-Sen

C.

Roosevelt, George Kennedy, Ronald Reagan, Clinton

D.

Breżniew, Chruszczow, Władimir Putin, Jelcyn, Stalin

Komentarz

Zadanie sprawiało trudności zdającym. Maturzyści nie rozpoznawali postaci związanych z dziejami najnowszymi. Wystąpił cały wachlarz złych odpowiedzi, ale da się zauważyć pewną metodę w ich doborze. I tak, w części A podawano dowolnego, znanego zdającemu, polityka francuskiego, np. *Clemenceau*. Analogicznie w części B – polityka chińskiego, np. *Czang Kaj-Szek*, w części C – polityka amerykańskiego – *Ford, Clinton*, w części D – polityka radzieckiego – *Breżniew, Chruszczow*. Zdarzały się też odpowiedzi całkowicie absurdalne np. *Czingis chan* (B), *Piotr I* (D).

Arkusz – poziom rozszerzony

Arkusz dla poziomu rozszerzonego składał się z trzech części. Część I to test sprawdzający wiadomości i umiejętności ustalone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte różnego typu obejmowały historię Polski i historię powszechną. Za poprawne rozwiązanie 14 zadań zdający mógł otrzymać 20 punktów. Odpowiednio:

- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających znajomość faktografii i terminologii historycznej zdający mógł uzyskać 2 punkty
- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających umiejętność stosowania faktografii i terminologii historycznej do wyjaśnienia procesów historycznych zdający mógł uzyskać 12 punktów
- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających umiejętność przedstawiania i oceniania wydarzeń historycznych zdający mógł uzyskać 6 punktów.

Poszczególne zadania w tej części uwzględniały – zgodnie z podstawą programową – historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury we wszystkich epokach historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX po drugą połowę XX wieku.

Część II i część III zostały zatytułowane *Polska i Węgry w polityce europejskiej od średniowiecza do XX wieku*. Zdający wykonywali polecenia do zamieszczonych w arkuszu źródeł wiedzy historycznej i pisali wypracowanie na jeden z dwóch zaproponowanych tematów. W części II uczniowie rozwiązywali 9 zadań związanych z analizą źródeł. Skonstruowano je do fragmentów różnorodnych źródeł pisanych (m.in. fragmentów *Kroniki polskiej* Galla Anonima, wspomnień Polaków uczestników wydarzeń Wiosny Ludów na Węgrzech, rozważań Józefa Piłsudskiego o stosunkach polsko-węgierskich, wiersza Sándora Petőfiego – panegiryku na część Józefa Bema), a także tablicy genealogicznej, mapy i źródła ikonograficznego. Pięć zadań dotyczyło średniowiecza, a cztery zadania XIX wieku. Jedno spośród tych zadań wymagało również odwołania do wiedzy pozaźródłowej. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w części II zdający mógł uzyskać 10 punktów.

W części III arkusza zdający pisali wypracowanie. Tematy dotyczyły problemów Polski i Węgier w epoce nowożytnej i w XX wieku. Zgodnie z zapisami w *Informatorze maturalnym/Historia/od 2008* zaproponowane tematy wpisywały się w główne zagadnienie części II i III arkusza dla poziomu rozszerzonego oraz poruszały problemy z innych epok historycznych niż zamieszczone materiały źródłowe. Za poprawne wypracowanie zdający mógł otrzymać 20 punktów.

Wszystkie zadania w części II i III arkusza sprawdzały wiadomości i umiejętności opisane w standardach dla poziomu rozszerzonego, a obejmowały wiadomości i umiejętności zawarte w podstawie programowej historii z zakresu:

- powstania i rozwoju Polski w wiekach średnich oraz znaczenia chrześcijaństwa dla rozwoju państwowości i kultury polskiej
- zmian politycznych i terytorialnych w nowożytnej Europie
- uwarunkowań potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów
- mapy politycznej XIX –wiecznej Europy
- postaw Polaków i międzynarodowych uwarunkowań sprawy polskiej w XIX w.
- genezy, charakteru i następstw pierwszej i drugiej wojny światowej
- mechanizmów działania systemów totalitarnych i funkcjonowania demokracji w XX w.
- charakteru stosunków międzynarodowych w latach 1918-1956
- przemian politycznych, społecznych i gospodarczych w Polsce w latach 1918-56.

Opis zadań egzaminacyjnych. Sprawdzane umiejętności, poprawne odpowiedzi i uwagi do rozwiązań maturzystów

W tabeli w wierszu zatytułowanym *Błędne odpowiedzi* zacytowane zostały teksty maturzystów zaczerpnięte z tegorocznych arkuszy egzaminacyjnych zgodnie z oryginałem, a więc z błędami merytorycznymi, językowymi i ortograficznymi.

CZEŚĆ I

TEST SPRAWDZAJĄCY WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI USTALONE W STANDARDACH WYMAGAŃ EGZAMINACYJNYCH Z HISTORII

Zadanie 1. (1 pkt)

Przedstawionym poniżej dziełom sztuki przyporządkuj wymienione kręgi cywilizacyjne. Wpisz odpowiednie liczby w wykropkowanych miejscach pod ilustracjami.

1. Cywilizacja rzymska
2. Cywilizacja minojska
3. Cywilizacja mykeńska
4. Cywilizacja grecka

Podstawą zadania są ilustracje przedstawiające trzy dzieła sztuki z różnych kręgów kulturowych. Ikonografię zaczerpnięto z publikacji *Niezwykłe miejsca. Niezwykłe krainy*. Dzieła zostały oznaczone literami od A do C; kolejno były to: fresk kreteński z pałacu w Knossos *Skoki przez byka*, waza grecka czerwonofigurowa z epoki klasycznej i tzw. pośmiertna *Maska Agamemnona* (być może króla czy księcia mykeńskiego, pochowanego w murach cytadeli), dzieło z ok. 1500 r. p.n.e.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. Maturzyści powinni rozpoznać charakterystyczny dorobek starożytnych cywilizacji.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 67%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. 2 (Cywilizacja minojska) B. 4 (Cywilizacja grecka) C. 3 (Cywilizacja mykeńska)</p>
<p>Błędne odpowiedzi Maturzyści najczęściej popełniali błąd w punkcie A i C.</p>
<p>Komentarz Zdający otrzymywali 1 punkt, gdy podali tylko dwie prawidłowe odpowiedzi. Maturzyści na ogół prawidłowo rozwiązywali to zadanie, chociaż niektórzy mieli problemy z rozróżnieniem elementów kultury minojskiej i mykeńskiej. Zdarzało się też wiązanie fresku z Knossos z cywilizacją rzymską. Poprawne wykonanie zadania wymagało orientacji w charakterystycznych cechach i zabytkach najstarszych cywilizacji basenu Morza Śródziemnego, nie tylko cywilizacji greckiej, ale i – jak to określa prof. Adam Ziółkowski – cywilizacji <i>Grecji przed Grecją</i>.</p>

Zadanie 2. (1 pkt)

Przeczytaj tekst i na jego podstawie wykonaj polecenie.

Podział kompetencji administracyjnych między princepsem i senatem znalazł swój wyraz w zarządzaniu prowincjami. Senat przyjął pod swoje kierownictwo prowincje wewnętrzne, bezpieczne, na ogół mocno zespolone z Rzymem, zdobyte w III i II w. p.n.e. [...] W prowincjach senatorskich nie stacjonowało wojsko [...]. W ręku cesarza znalazł się zarząd prowincjami niedawno zdobytymi i włączonymi do państwa rzymskiego przez Cezara, Pompejusza i samego Augusta [...].

Źródło: M. Jaczynowska, *Historia starożytnego Rzymu*, Warszawa 1978, s. 206

Wyjaśnij, dlaczego przy podziale kompetencji cesarz przejął zarząd prowincji, o których mowa we wskazanym fragmencie tekstu.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z II obszaru standardów dla poziomu podstawowego. Po analizie zamieszczonego tekstu maturzyści powinni wyjaśnić skutki wprowadzenia podziału kompetencji administracyjnych w imperium rzymskim.

Rozwiązywalność zadania

75%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *Prowincje te nie były tak bezpieczne jak wewnętrzne i wymagały stałej obecności legionów dla poskramiania buntów i obrony granic.*
- *Obowiązkiem cesarza było utrzymanie porządku w prowincjach niedawno przyłączonych do imperium i musiało tam stacjonować dowodzone przez niego wojsko.*
- *Cesarz chciał zachować kontrolę nad wojskiem stacjonującym w tych prowincjach.*
- *Nie były bezpieczne, a obowiązkiem cesarza było zapewnienie bezpieczeństwa przy pomocy armii.*

Błędne odpowiedzi

- *Cesarz chciał w ten sposób wzmocnić swoją władzę.*
- *Za Oktawiana narodziła się nowa forma rządów zwana pryncypatem. Cesarz zwiększył swoją władzę przez zarząd prowincjami.*
- *Prowincje te zostały zdobyte przez samego Augusta i dlatego to on zarządzał nimi.*

Komentarz

Częstym błędem było pomijanie aspektu militarnego (wojskowego) i akcentowanie ambicji Oktawiana. Niekiedy maturzyści pisali, że cesarz chce kontrolować prowincje, nie podając przyczyny albo, zwracając uwagę jedynie na to, że prowincje te były niezespolone z cesarstwem. Zdający powinien sformułować wyjaśnienie, korzystając z informacji zawartych w tekście. Istotną podpowiedzią były znajdujące się tam dane dotyczące prowincji przejętych przez senat. Warunki panujące w tych prowincjach („bezpieczne ... mocno zespolone z Rzymem”) były odwrotnością tych, które charakteryzowały prowincje cesarskie.

Zadanie 3. (1 pkt)

Rozstrzygnij, czy podane zdania są prawdziwe, czy fałszywe.

W tabeli w kolejnych rubrykach (A, B, C) napisz słowo *prawda* lub *fałsz*.

A. Fenicjanie byli znakomitymi żeglarzami, ich kraina leżała na brzegu Morza Śródziemnego.	
B. Bogactwem Egiptu, pozwalającym na realizację wspaniałych i trwałych przedsięwzięć budowlanych był kamień.	
C. Najstarsza cywilizacja na subkontynencie indyjskim powstała w dorzeczu Gangesu.	

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza znajomość faktów odnoszących się do historii i osiągnięć cywilizacyjnych starożytności zapisaną w obszarze I standardów dla poziomu podstawowego.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 58%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A. <i>prawda</i> B. <i>prawda</i> C. <i>fałsz</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi Błędy występowały najczęściej w punkcie B i czasami w C.</p>
<p>Komentarz Zdający otrzymywali 1 punkt za podanie dwóch lub trzech prawidłowych odpowiedzi. Znaczna grupa zdających nie opanowała podstawowych wiadomości o najstarszych cywilizacjach. Mimo że cywilizacja Egiptu nazywana jest cywilizacją kamienia i już w podręcznikach gimnazjalnych podaje się informacje o kamieniołomach w Egipcie, a w <i>Atlasie historycznym do 1815 roku</i> opracowanym przez Julię Tazbirową zamieszczono mapę z zaznaczonymi kamieniołomami, niektórzy maturzyści mieli wątpliwości w punkcie B. Najprawdopodobniej zdający nie konfrontowali informacji z podręcznika z informacjami, które niesie <i>Atlas historyczny</i>. Można także domniemywać, że bardzo popularne twierdzenie „Egipt jest darem Nilu” wyparło z ich świadomości wiedzę o innych bogactwach tego kraju. Niektórzy maturzyści mieli także problemy z oceną prawdziwości zdania C. Prawdopodobnie mylili dorzecze Indusu z dorzeczem Gangesu i dlatego mylnie przy zdaniu C pisali „prawda”.</p>

Zadanie 4. (2 pkt)

Przeanalizuj dane z tablicy genealogicznej i wykonaj polecenia A i B.

A. Uzupełnij tekst, wpisując odpowiednie informacje w wykropkowane miejsca.

Starszy Leszek staje się więc księciem i władcą Krakowa, Sandomierza, [...] młodszy zaś

(1)* *obejmuje w całkowite posiadanie Mazowsze i Kujawy, które*

potomkowie jego dzięki łasce Bożej będą posiadali na wieki. Potem Leszek [...] wziął za żonę ruską panią znakomitego rodu imieniem (2)**, z której zrodził księcia (3)***.

Źródło: *Kronika Wielkopolska*, [w:] *By czas nie zaćmił i niepamięć. Wybór kronik średniowiecznych*, Warszawa 1975, s. 100

* należy podać imię księcia

** należy podać imię księżniczki

*** należy podać imię i przydomek księcia

Podstawą zadania jest tablica genealogiczna Piastów opracowana zgodnie z materiałem zamieszczonym w pracy prof. Henryka Samsonowicza *Historia Polski do roku 1795* (Warszawa 1985).

B. Na podstawie danych z tablicy genealogicznej i wiedzy pozaźródłowej rozstrzygnij, czy zdania zamieszczone w tabeli są prawdziwe, czy fałszywe. W odpowiednich rubrykach napisz słowo *prawda* lub *fałsz*.

1. Wśród książąt, którzy zostali uwzględnieni w tablicy genealogicznej jeden był synem Bolesława Krzywoustego.	
2. Tablica zawiera informacje o królu Polski, który jako pierwszy spośród Piastów koronował się w Krakowie.	
3. Zamieszczona tablica zawiera informacje o związkach książąt piastowskich z dynastią Przemyślidów.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętności z obszaru II i III standardów dla poziomu podstawowego. Po analizie tablicy genealogicznej i tekstu źródłowego maturzyści powinni znaleźć w tablicy odpowiednie informacje i uzupełnić fragment *Kroniki Wielkopolskiej*, a części B wyciągnąć wnioski dotyczące prawdziwości sformułowanych zdań.

Rozwiązywalność zadania

A. 95%

B. 83%

Typowe poprawne odpowiedzi zdających

A.

1) *Konrad*

2) *Grzymisława*

3) *Bolesław Wstydlivy*

B.

1. *prawda*

2. *prawda*

3. *fałsz*

<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>A. 1. Leszek Biały lub Siemowit</p> <p>B. Zdanie 3. sprawiało najwięcej problemów.</p>
<p>Komentarz</p> <p>W części A zdający otrzymywał jeden punkt za podanie wszystkich prawidłowych odpowiedzi, natomiast w części B zdający otrzymywał jeden punkt za podanie przynajmniej dwóch prawidłowych odpowiedzi.</p> <p>Na ogół zdający poprawnie uzupełniali tekst, wykorzystując do identyfikacji postaci wszystkie informacje zawarte w tablicy genealogicznej. Zdarzało się jednak, że przy imieniu księcia Bolesława zdający nie wpisywali przydomka, chociaż wyraźnie byli o to proszeni. Wówczas, niestety, nie otrzymywali punktu za rozwiązanie części A. W części B zdający na podstawie różnych danych z tablicy genealogicznej i wiedzy własnej mieli ocenić prawdziwość trzech zdań. Za każdym razem by prawidłowo ocenić prawdziwość zdania konieczna była wnikliwa analiza zbioru wszystkich informacji z tablicy genealogicznej oraz wiedza spoza źródła, np. dotycząca synów Bolesława Krzywoustego, miejsca koronacji Władysława Łokietka czy obszaru, na którym panowała dynastia Przemyślidów.</p>

Zadanie 5. (1 pkt)

Przeczytaj tekst i na jego podstawie wykonaj polecenie.

Od połowy IV w. [...] byli osiedleni na terytorium cesarstwa w [obecnej] Belgii i nad dolnym Renem, a w V w. walczyli jako sprzymierzeńcy rzymskich namiestników Galii przeciwko Sasom, Wizygotom i Hunom. W roku 486 ich król [...] podbił terytorium między Loarą a Sommą, które było ostatnią pozostałością niezależnej rzymskiej Galii [...].

Źródło: Ch. Dawson, *Tworzenie się Europy*, Warszawa 2000, s. 104, 105

Podaj nazwę ludu germańskiego, który podejmował działania opisane w tym tekście.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zdający powinien dokonać uogólnienia informacji zawartych we fragmencie tekstu zaczerpniętego z pracy Christofera Dawsona i rozpoznać lud germański opisany w przytoczonym źródle.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>47%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p><i>Frankowie</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p><i>Karolingowie, Hohenzollernowie, Arabowie, Aborygeni, Saxoni, Germanowie, Belgowie, Wandalowie, Sarmaci, Swewowie, Wizygoci, Wikingowie, Ostrogoci, Słowianie, Longobardowie, Merowingowie, Hunici, Hunowie, hugenoci</i></p>

Komentarz

Zadanie wymagało uogólnienia informacji zawartych we fragmencie pracy Dawsona i podania nazwy ludu germańskiego. Dane były wystarczające, aby bezbłędnie rozpoznać Franków. Tekst przynosi bowiem informacje dotyczące obszaru opanowanego przez tę społeczność, a także ludów, z którymi przyszło Frankom walczyć oraz czasu tych wydarzeń. Zacytowane odpowiedzi błędne nie wyczerpują listy pomysłów tegorocznych maturzystów, ale już te przytoczone unaoczniają poziom niewiedzy niektórych zdających. Można przypuszczać, że zdający wpisywali pierwszą nazwę, jaka im przyszła do głowy. Błędy wynikają nie tylko z braku znajomości tematyki frankijskiej, ale świadczą o niezrozumieniu prostego tekstu i pobieżnym przeczytaniu polecenia.

Zadanie 6. (1 pkt)

Przeanalizuj treść mapy i zaproponuj dla niej tytuł.

Uwaga: tytuł powinien zawierać określenie tematu i czasu.

Podstawą zadania jest mapa Litwy, na której przedstawiono jej rozwój terytorialny w średniowieczu. Załączona do zadania mapa została opracowana na podstawie materiału w *Encyklopedii szkolnej. Historia* (Warszawa 2004).

Tytuł mapy:

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność uogólniania informacji podanych na mapie. Umiejętność ta zaliczona jest do II obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych. Od zdającego oczekiwano określenia tematyki, czasu, zasięgu terytorialnego prezentowanej mapy i podania tych informacji w formie tytułu. Maturzysta powinien dokonać analizy treści mapy i identyfikacji obszaru zaznaczonego na mapie oraz umieścić w czasie przedstawione tam wydarzenia.

Rozwiązywalność zadania

57%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *Zmiany terytorialne państwa litewskiego od przełomu XII i XIII w. do końca XV wieku.*
- *Rozwój terytorialny Wielkiego Księstwa Litewskiego od końca XII do końca XV wieku.*
- *Ekspansja terytorialna Litwy w okresie XIII-XV w.*

Przykładowe błędy

- *Rozwój i podboje Wielkiego Księstwa Litewskiego od XII wieku do Unii Realnej z Polską*
- *Rozwój Wielkiego Księstwa Moskiewskiego*
- *Rozwój terytorialny Rusi Kijowskiej od XII do XV wieku*
- *Tereny ruskie od XII do XV wieku*
- *Złota Orda w okresie rozpadu – XII-XV w.*
- *Królestwo Polskie*
- *Rozwój państwa polskiego*
- *Europa Wschodnia XII – XV w.*

Komentarz

Zdający powinien dokonać dokładnej analizy treści mapy oraz legendy do niej. Następnie – wykorzystując podany przykład dobrze skonstruowanej odpowiedzi zamieszczony pod poleceniem – samodzielnie zatytułować przedstawioną mapę. Obudowę do zadania stanowi mapa dynamiczna, w związku z tym tytuł ten powinien zawierać określenie procesu, jaki pokazuje mapa (rozwój terytorialny, rozkwit, zmiany terytorialne), a także jego ramy przestrzenne i czasowe. Zdający mógł w tytule uwzględnić datację wynikającą z mapy. Zdający mieli duże problemy ze sformułowaniem tytułu do zamieszczonej mapy. Często błędem były odpowiedzi zbyt ogólne, które nie zawierały odniesienia do procesu zmian terytorialnych. Pojawiały się odpowiedzi wskazujące na stan posiadania Litwy, ale ze złym albo niepełnym określeniem czasu wydarzeń zaprezentowanych na mapie. Niektórzy maturzyści w tytule zupełnie zapomnieli o podaniu czasu. Pomyłki te wynikały z pobieżnego przeczytania polecenia i przykładowego tytułu, a także z nieuważnej analizy mapy. Najwięcej problemów sprawiło określenie czasu, mniej tematyki mapy. Niestety, z niektórych odpowiedzi wynika, że część zdających w ogóle nie zorientowała się, co przedstawia mapa.

Zadanie 7. (1 pkt)

Spośród zamieszczonych ilustracji wybierz tę, która przedstawia mebel rokokowy i wpisz odpowiadającą jej literę w wykropkowanym miejscu.

Mebel rokokowy przedstawia ilustracja

Podstawą zadania są ilustracje przedstawiające cztery meble z różnych epok historycznych zamieszczone w publikacjach: *Sanssouci. Schlösser, Gärten, Kunstwerke*; Władysława Czaplińskiego i Józefa Długosza, *Życie codzienne magnaterii polskiej w XVII wieku* i Mieczysława Wallisa, *Secesja*. Meble oznaczono od A do D.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. Maturzyści powinni rozpoznać charakterystyczne cechy stylu rokokowego i zidentyfikować mebel reprezentatywny dla tego stylu.

Rozwiązywalność zadania

78%

Poprawne odpowiedzi zdających

Mebel rokokowy przedstawia ilustracja C.

Błędne odpowiedzi

Niekiedy zdający mylili mebel rokokowy z szafą gdańską i wpisywali literę B.

Komentarz

Zdający na ogół prawidłowo rozwiązywali to zadanie. Aby dobrze je wykonać, zdający powinni znać cechy charakterystyczne stylu rokokowego, np. dekoracyjność form, lekkość, płynność linii. Wiedza ta powinna im posłużyć do rozpoznania mebla rokokowego. Najczęściej, odpowiadając źle, zdający wskazywali na ilustrację B, przedstawiającą szafę gdańską – mebel ozdobny, ale bardzo ciężki.

Zadanie 8. (2 pkt)

Przeczytaj tekst i wykonaj polecenia A i B.

Wydaje się, że artyści starali się powiększyć widzialny świat swojej [...] ojczyzny, pomnożyć rzeczywistość przez tysiące [...] płócien, na których utrwalano wybrzeża morskie, [...] kanały, [...] i widoki miast. Bujny rozwój siedemnastowiecznego malarstwa [...] nie łączy się [tu] z nazwiskiem żadnego możnego protektora. [...] Księżęta Orańscy jakby nie dostrzegali rodzimej sztuki – Rembrandta, Vermeera [...] i tylu innych. [...] Kościół, we wszystkich innych krajach tradycyjnie możny protektor twórców, zamknął przed nimi podwoje świątyń, które świeciły dostojną, surową kalwińską nagością.

Źródło: Z. Herbert, *Martwa natura z wędzidłem*, Warszawa 2003, s. 23, 24

A. Podaj nazwę państwa, którego dotyczy ten tekst.

B. Na podstawie tekstu uzasadnij swoją odpowiedź, podając dwa różne argumenty.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II i III standardów dla poziomu podstawowego. Po analizie tekstu źródłowego, zestawieniu uzyskanych informacji, od maturzystów oczekiwano umieszczenia opisywanego zjawiska kulturowego w przestrzeni i uzasadnienia swojej odpowiedzi.

Rozwiązywalność zadania

- A. 54%
- B. 51%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
- *Zjednoczone Prowincje Niderlandów Północnych*
 - *Republika Zjednoczonych Prowincji Niderlandów*
 - *Holandia*
 - *Niderlandy Północne*
- B.
- *W tekście jest mowa o holenderskich malarzach. Autor wymienia Rembrandta i Vermeera.*
 - *W tekście jest mowa o księżętach orańskich, którzy panowali w Holandii.*
 - *Herbert wspomina o wyznaniu kalwińskim dominującym w tym państwie.*
 - *Autor pisze o charakterystycznych cechach krajobrazu tego obszaru: kanałach i wybrzeżu.*

Błędne odpowiedzi

- A.
- Francja, Niemcy, Wenecja, Anglia, Węgry, Hiszpania, Szwecja*
- B.
- *Rembrandt i Vermeer to malarze francuscy.*
 - *Bo Francja była państwem, gdzie narodził się kalwinizm.*
 - *Rembrandt i Vermeer to malarze niemieccy.*
 - *Wymienieni w tekście malarze to artyści włoscy, ponadto autor pisze o kanałach w Wenecji.*
 - *W Anglii panował Wilhelm Orański, Anglia jest wyspą, a malowano wybrzeża.*

Komentarz

Wyposażenie do zadania stanowił fragment książki Zbigniewa Herberta pt. *Martwa natura z wędzidłem*, opowiadający o rozwoju malarstwa flamandzkiego. Zdający, aby podać prawidłową nazwę państwa, musieli uogólnić zawarte w tekście informacje dotyczące opisanego obszaru. Następnie powinni uzasadnić swoją odpowiedź, podając dwa argumenty na podstawie tekstu. Odpowiedzi w części B oceniano, jeżeli zdający udzielili poprawnej odpowiedzi w części A. Zadanie to okazało się dość trudne. Niektórzy zdający wykazali się żenującą niewiedzą z zakresu historii sztuki, o czym świadczą odpowiedzi w części B dotyczące pochodzenia malarzy Rembrandta i Vermeera.

Zadanie 9. (1 pkt)

Wpisz do tabeli nazwiska głównodowodzących wojskami Rzeczypospolitej w bitwach, których czas i miejsce zostały podane w rubrykach obok.

Rok	Miejsce bitwy	Głównodowodzący
1605	Kircholm	A.
1610	Kłuszyn	B.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza – zapisaną w obszarze I standardów – znajomość postaci hetmanów, którzy dowodzili wojskami Rzeczypospolitej. Od zdających oczekiwano podania tylko nazwisk.

Rozwiązywalność zadania

47%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

Jan Karol Chodkiewicz lub Chodkiewicz

B.

*Stanisław Żółkiewski lub Żółkiewski***Błędne odpowiedzi**

A.

Żółkiewski, Czarniecki, Sobieski, Chmielnicki, Branicki

B.

*Chodkiewicz, Koniecpolski, Wiśniowiecki, Żółkiewicz***Komentarz**

Zadanie to wymagało od zdającego wiedzy o wielkich zwycięstwach oręża polskiego w XVII w. Należało uzupełnić tabelę, wpisując głównodowodzących wojskami polskimi w bitwach pod Kircholmem i Kłuszynem. Zadanie okazało się trudne. Świadczy to o nikłym zainteresowaniu młodzieży historią wojen w XVII wieku, nawet starciami zbrojnymi, które weszły do kanonu wydarzeń budujących poczucie naszej dumy narodowej. Hetmani – Stanisław Żółkiewski i Jan Karol Chodkiewicz to postaci wybitne, które mogą być przykładem poświęcenia dla ojczyzny. Znajomość tych osób można uznać za obowiązek patriotyczny. Przywołanie ich w teście maturalnym podkreśla także walory wychowawcze

materiału zawartego w zadaniach. Uwzględniając powyższe uwagi oraz przypominając fakt, że test ma układ chronologiczny, a zadanie jest z epoki nowożytnej, brakuje słów na skomentowanie odpowiedzi: Kazimierz Wielki, Józef Piłsudski, Roman Dmowski. Niekiedy maturzyści tracili punkt, bo podawali błędne imiona hetmanów przy poprawnych nazwiskach. Najprawdopodobniej ci zdający niedokładnie przeczytali polecenie, w którym oczekiwano podania tylko nazwisk.

Zadanie 10. (2 pkt)

Przeczytaj fragment pracy polskiego historyka Józefa Feldmana i wykonaj polecenia A i B.

*Wbrew swej woli [Żelazny Kanclerz] samym faktem swego działania uświadomił społeczeństwu polskiemu wiele zjawisk [...]. Pogłębił w umysłach polskich poczucie niebezpieczeństwa ze strony monarchii Hohenzollernów [...]. Raz jeszcze ukazał związek polskości z katolicyzmem. Bartka Zwycięzcę przeobraził w bohaterskiego Drzymalę. Wykrzesał z uspiionych dusz płomień patriotyzmu [...].
Był, jak ów demon Goethego, częstką siły, która – pragnąc złego – w ostatecznych wynikach swych poczynań stwarza dobro.*

Źródło: J. Feldman, (...) a Polska, Warszawa 1980, s. 557 - 558

A. Zidentyfikuj postać, o której mowa w tekście. Podaj nazwisko.

B. Sformułuj tezę, którą w tym fragmencie pracy stawia Józef Feldman.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność uogólniania informacji zawartych we fragmencie pracy Feldmana. Należało rozpoznać postać Bismarcka, a następnie sformułować tezę zaprezentowaną przez historyka dotyczącą relacji między założeniami i efektami polityki Bismarcka.

Rozwiązywalność zadania

60%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

Otto Bismarck, Bismarck, Otto von Bismarck

B.

- *Działania Bismarcka wzmocniły, a nie osłabiły patriotyzm mieszkańców zaboru pruskiego.*
- *Bismarck swymi decyzjami wywołał efekt odwrotny do zamierzonego; pobudził ducha patriotyzmu wśród Polaków (pobudził ich do obrony wiary katolickiej i ziemi ojczystej).*
- *Bismarck swymi działaniami pobudził Polaków do obrony wiary katolickiej i ziemi ojczystej.*

Błędne odpowiedzi

A.

Ulryk von Jungingen, Fryderyk Wielki, Adenauer, Hitler, Helmut Kohl, Tadeusz Kościuszko, Mieszko I, Władysław Jagiełło, Zamoyski, Traugutt, Drzymala, Wallenrod

B.

- *Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło.*
- *Żelazny kanclerz swoim działaniem uświadomił Polakom wiele zjawisk.*
- *Człowiek, który chce złego, to i tak w końcowych swoich wynikach stwarza dobro. Dobro zawsze zwycięży.*
- *Zagrożenie Polski przez dynastię Hohenzollernów.*

Komentarz

Obudową tego zadania jest fragment pracy Józefa Feldmana pt. *Bismarck a Polska*, zawierający ocenę wpływu działalności *Żelaznego Kanclerza* na rozwój walki Polaków o zachowanie swojej ziemi i języka w zaborze pruskim. Zdający mieli duże trudności z tym zadaniem. Po pierwsze maturzyści mieli problemy z identyfikacją postaci. Stąd „błądzenie” po dziejach powszechnych i historii Polski od X wieku do końca XX wieku. Należy podkreślić, że niepoprawne odpowiedzi to cały „poczet” postaci, które zdający wiązali z różnymi wydarzeniami w dziejach Polski, od pierwszych Piastów po III Rzeczypospolitą. Zadanie wykazuje, że abiturienti przystępujący do matury z historii na poziomie rozszerzonym nie znają jednej z ważnych postaci z II połowy XIX wieku, która stała się symbolem wynarodowienia Polaków i walki z Kościołem katolickim. Złe rozpoznanie postaci skutkowało sformułowaniem niedorzecznej tezy.

W części B zdający powinien w odpowiedzi zwrócić uwagę na swoisty paradoks – decyzje Bismarcka przyczyniły się do umocnienia polskości zamiast ją osłabić. Tutaj także były problemy; tym razem z odpowiednim sformułowaniem tezy. Wielu zdających dostrzegało wpływ Bismarcka na postawy Polaków, ale nie wskazywało, że jego działania przynosiły odwrotny skutek do zamierzonych przez niego. Niektórzy zdający formułowali tezę, która nie odnosiła się do żadnych konkretnych wydarzeń historycznych np. *Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło*. Taka odpowiedź nie mogła zostać zaliczona.

Zadanie 11. (1 pkt)

Przeanalizuj dane statystyczne zamieszczone w tabeli i wykonaj polecenie.

Podaj termin używany dla określenia przemian w gospodarce, które miały największy wpływ na zmianę liczby mieszkańców wszystkich miast wymienionych w tabeli.

Podstawą zadania jest tabela zatytułowana „Liczba mieszkańców wybranych miast w latach 1800-1910”. Uwzględniono w niej liczbę mieszkańców w tysiącach w sześciu miastach angielskich i niemieckich w podanym okresie. Źródło zaczerpnięto z pracy Jana Szpaka *Historia gospodarcza powszechna* (Warszawa 2003).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów dla poziomu podstawowego. Maturzyści powinni przeanalizować materiał statystyczny i podać termin jakim określa się przemiany w gospodarce, które spowodowały zmianę liczby mieszkańców, czyli wskazać przyczynę przemian gospodarczych zilustrowanych danymi statystycznymi.

Rozwiązywalność zadania

60%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *rewolucja przemysłowa*
- *industrializacja*

Błędne odpowiedzi

- *urbanizacja*
- *bomba demograficzna*
- *eksplozja demograficzna*
- *wyż demograficzny*
- *migracje*
- *grodzenia*

Komentarz

Zadanie sprawiło maturzystom trudność. Obudowę do zadania stanowiła tabela z danymi statystycznymi dotyczącymi liczby mieszkańców wybranych miast europejskich. Wszystkie wymienione w tabeli miasta bardzo wyraźnie zwiększyły liczbę mieszkańców i we wszystkich miastach powodem tego procesu był rozwój przemysłu. Najczęściej piszący odpowiadali *urbanizacja*, co nie jest właściwą odpowiedzią, gdyż termin ten jedynie określa przedstawiony w materiale statystycznym proces, a nie jego przyczynę.

Zadanie 12. (4 pkt)

Poniżej przedstawiono rysunek satyryczny odnoszący się do deklaracji polsko-niemieckiej z 1934 roku. Interpretując jego graficzne elementy oraz podpis, wytłumacz, w jaki sposób rysunek informuje nas o treści deklaracji i reakcji na nią jednego z państw europejskich.

Podstawą zadania jest rysunek satyryczny zatytułowany „Przewyciężone uprzedzenia” zamieszczony w niemieckim piśmie *Kladderadatsch* z 28 lipca 1935 r. Źródło zaczerpnięto z publikacji Eugeniusza Cezarego Króla *Polska i Polacy w propagandzie narodowego socjalizmu w Niemczech 1919-1945* (Warszawa 2006).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru III standardów dla poziomu podstawowego. Po starannym przeczytaniu polecenia i analizie wszystkich elementów źródła ikonograficznego maturzyści powinni sformułować argumenty potrzebne do wyjaśnienia przesłania rysunku satyrycznego.

Rozwiązywalność zadania

37%

Poprawne odpowiedzi zdających

W odpowiedziach ocenionych najwyżej pojawiły się cztery elementy:

- informacja dotycząca treści deklaracji i jej symbolicznego wyrazu (pies i kot pijące z jednej miski)
- postać Polki (Marysi)
- postać Niemca
- interpretacja rysunku przedstawiającego piejącego koguta.

Przykładowa poprawna odpowiedź:

- *Treść deklaracji dotyczy niestosowania przemocy we wzajemnych stosunkach i symbolizują to zwykle wrogie sobie zwierzęta – pies i kot – jedzące teraz z jednego talerza. Przygląda się temu z zadowoleniem Polka trzymająca dzbanek, na którym umieszczono godło Polski. Niemiec podkreśla, że tym zwierzętom nie przeszkadza nawet pianie koguta. Kogut symbolizuje Francję, a pianie koguta jest odniesieniem do nieprzychylnych reakcji Francji i komentarzy prasy francuskiej na deklarację z 1934 r.*
- *Rysunek ilustruje deklarację polsko-niemiecką z 1934 roku o niestosowaniu przemocy w stosunkach wzajemnych. Te stosunki były dotychczas bardzo napięte – Niemcy i Polska „żyły jak pies z kotem”. Deklaracja miała to zmienić – uprzedzenia miały być przewyciężone, co symbolizuje jedzenie z jednej miski. Społeczeństwa Niemiec (mężczyzna z fajką) i Polski (kobieta trzymająca dzbanek z godłem naszego kraju) nie mogą się temu nadziwić, ale to akceptują. Tylko Francja, która od dawna była przeciwna Niemcom, jest niezadowolona. Galijski kogut, odwrócony ogonem do Niemca, a dziobem do Polki, pieje, wyraźnie ostrzegając Polskę przed skutkami uśpienia naszej czujności wobec Niemiec.*

Błędne odpowiedzi

Przykładowe złe odpowiedzi:

- *Deklaracja była płytka jak talerz, z którego piją kot i pies. Niemcy mydlą Polsce oczy i udają przyjaźń, ale nic z tego nie będzie. O tym ostrzega kogut.*
- *Polska i Niemcy wydały wspólną deklarację. Reakcją jednego z państw było oburzenie. Pozostałe państwa jednak nie zareagowały. Na ilustracji zaprezentowana jest obojętność psa i kota, zwierzęta symbolizują te państwa europejskie – zajmują się one tylko sobą i własnymi sprawami, obojętny jest im los innych narodów.*
- *Deklaracja polsko-niemiecka dotyczy granic, co symbolizuje słupek, na którym siedzi kogut. Postacie to niemieccy gospodarze, którzy karmią Polaków pod postacią psa i kota, co dowodzi wyższości rasy niemieckiej. Pies i kot to mieszkańcy Polski, którzy na co dzień są wobec siebie niemili, a łączy ich wspólna miska. Niemcy ośmieszają Polaków, uważają, że to naród, który myśli tylko o jedzeniu.*
- *Obok psa – owczarka alzackiego stoi stereotypowy Niemiec, rasy aryjskiej. Obok białego (kolor symbolizuje niewinność) kotka stoi Polka – miła, uśmiechnięta, naiwna – tak, jak nasze państwo. Nie spodziewa się, że już wkrótce zostanie wykorzystana przez Niemca. Tak, jak Polska naiwnie wierzyła w szczerą intencję Niemiec. Kogut – to protest Ligi Narodów.*
- *Pijące z jednej miski – kot i pies, to ZSRR i Niemcy. Jest nawiązanie do ich przyjaźni przypieczętowanej paktem Ribbentrop-Mołotow. Złe to się skończy dla Polski i dlatego pieje kogut, na przestrożę.*

Komentarz

W poleceniu do zadania zawarto wiadomość, że rysunek odnosi się do deklaracji polsko-niemieckiej z 1934 r. Najczęściej interpretację rysunku zaczynano od podania informacji o treści deklaracji, a następnie zastanawiano się, co symbolizują poszczególne jego elementy graficzne. Pod ilustracją zamieszczono zdanie wypowiedziane przez jedną z postaci, a nad ilustracją tytuł „Przezwyciężone uprzedzenia”. Napisy te także stanowiły cenne źródło informacji dla zdającego. Zadanie okazało się trudne. Najwięcej kłopotów przysporzyła interpretacja przedstawionego na rysunku piejącego koguta – symbolu Francji, niezadowolonej z zawarcia deklaracji o niestosowaniu przemocy przez Polskę i Niemcy. Kogut często w pracach interpretowany był jako symbol Wielkiej Brytanii lub Rosji. Pojawiła się też interpretacja koguta jako biblijnego symbolu niebezpieczeństwa. Według niektórych pianie koguta symbolizuje nastanie nowego okresu. Wielu zdających, mimo zamieszczenia wypowiedzi jednej z postaci i szczegółu służącego do identyfikacji drugiej (dzbanek z orłem) nie zauważało ich obecności na rysunku.

Niektórzy ze zdających nie odwoływali się do elementów rysunku tylko pisali o znaczeniu deklaracji z 1934 r. i jej kontekstach politycznych, wykorzystując jedynie wiedzę własną, często charakteryzowali polską politykę zagraniczną w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Takie odpowiedzi nie mogły być uznane za prawidłowe.

Za pełną poprawną odpowiedź egzaminatorzy przyznawali 4 punkty: 1 punkt za każdy element wyjaśnienia. Egzaminatorzy zwrócili uwagę, że maturzyści popełniali liczne błędy i mieli problemy z formułowaniem argumentów potrzebnych do uzasadnienia przesłania rysunku satyrycznego. Przyczyną błędów był brak wiedzy i brak umiejętności odczytywania znaczenia symbolicznego elementów ilustracji. Zauważono, że odpowiedzi często były pisane nieporadnym językiem.

Zadanie 13. (1 pkt)

Przeanalizuj poniższy wykres i wykonaj polecenie.

Odczytaj z wykresu, w jakim okresie (kwartale) efektywność działań* niemieckich okrętów podwodnych była największa.

Okres (kwartał) ten to: od (miesiąc, rok) do (miesiąc, rok)

* efektywność działań okrętów podwodnych była tym większa im większy tonaż jednostek przeciwnika zatopiła mniejsza liczba U-bootów.

Podstawą zadania jest wykres zatytułowany „Działania U-Bootów w latach 1940-1945”. Źródło zaczerpnięto z publikacji: Bernard Ireland *Bitwa o Atlantyk. Walka z niemieckimi okrętami podwodnymi* (Poznań 2006).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów dla poziomu podstawowego. Po starannym przeczytaniu polecenia i analizie wszystkich danych z wykresu maturzyści powinni odczytać okres, w którym efektywność działań Niemców była największa.

Rozwiązywalność zadania

47%

Poprawne odpowiedzi zdających

- Od października 1940 r. do grudnia 1940 r.
- Od października 1940 r. do końca grudnia 1940 r.
- Od X 1940 r. do początku I 1941 r.
- Od X 1940 r. do I 1941 r.

Błędne odpowiedzi

- Od lipca 1940 r. do stycznia 1941 r.
- Od IV 1940 r. do IV 1941 r.
- Od IV 1940 r. do I 1941 r.

Komentarz

Wyposażenie do zadania stanowił wykres, na którym przedstawiono dwie krzywe. Jedna obrazowała średni zatopiony tonaż na działającego U-Bootą, druga liczbę U-Bootów działających w danym okresie. Wykonując zadanie, zdający powinien znaleźć taki okres (nie dłuższy i nie krótszy niż kwartał), w którym efektywność działań niemieckich okrętów podwodnych była największa – czyli miejsce, gdzie odległość, między krzywą A-A i krzywą B-B na wykresie, była największa. Przedział czasu zdający odczytywał z podziałki zastosowanej przez autora wykresu, zaprezentowanej na osi poziomej. Maturzyści mogli w odpowiedzi odnieść się zarówno do końca kwartału, czyli w tym wypadku do końca grudnia 1940 r., jak i do oznaczenia zasygnalizowanego na wykresie, czyli stycznia 1941 r. W tym wypadku zdający bezpośrednio odczytywali odpowiedź z wykresu i posługiwali się określeniem zastosowanym przez autora publikacji, z której zaczerpnięto wykres. Zdarzały się prace, w których maturzyści zapisywali swoją poprawną odpowiedź w sposób następujący: IV kwartał 1940 r. – X, XI, XI. Nieprawidłowe odpowiedzi wynikały z pobieżnej analizy wykresu lub czerpania informacji nie ze źródła, a z wiedzy pozaźródłowej. Maturzyści pomijali kwartał jako jednostkę miary czasu i podawali różne daty i różne okresy: kilkumiesięczne, a nawet roczne.

Zadanie 14. (1 pkt)

Podaj imię i nazwisko I sekretarza KC PZPR sprawującego tę funkcję w okresie, w którym realizowano inwestycje gospodarcze wymienione we fragmencie *Dzienników Stefana Kisielewskiego*¹.

¹ Stefan Kisielewski (1911-1991) - publicysta, pisarz, poseł na sejm.

[...] wylazi ze skóry, żeby zrobić z Warszawy „drugie Katowice”. [...] Oni to robią niezwykle szybko, za Gomułki ani się o czymś podobnym nie śniło. Koło nas też praca wre, [...] zarys Trasy Łazienkowskiej [...] już wyraźny. Jutro też oddają do użytku podziemne przejście pod Krakowskim Przedmieściem [...]. A do tego ogromne roboty przy budowie Dworca Centralnego, [...] hotel szwedzki się wykańcza [...]. Robi wszystko, żeby przekonać i zjednać ludzi.

Źródło: S. Kisielewski, *Dzienniki*, Warszawa 1997, s. 758

Imię i nazwisko I sekretarza KC PZPR

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdza znajomość postaci historycznych. Od maturzystów oczekiwano rozpoznania postaci, której dokonania opisano w tekście. Zdający powinien podać jej imię i nazwisko.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 65%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających <i>Edward Gierek</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Bronisław Gieremek</i> – <i>Stanisław Gierek, Władysław Gierek, Bolesław Gierek</i> – <i>Bolesław Bierut, Władysław Gomułka, Wojciech Jaruzelski</i> – <i>Nikita Chruszczow, Breżniew</i> – <i>Józef Piłsudski</i> – <i>Roman Giertych</i> – <i>Tadeusz Mazowiecki, Leszek Balcerowicz</i> – <i>Lech Wałęsa</i>
<p>Komentarz Zdający powinien uważnie przeanalizować fragment <i>Dzienników Stefana Kisielewskiego</i> i na podstawie zawartych w nim informacji podać imię oraz nazwisko I sekretarza KC PZPR, który sprawował tę funkcję w okresie realizacji inwestycji opisanych w źródle. Zdający nie kojarzyli z miejscem pochodzenia I sekretarza informacji zawartej w tekście wyraźnie wskazującej na Śląsk. Nie kojarzyli również postaci z rozmachem inwestycyjnym tzw. dekady Gierka. Były problemy z podaniem imienia przy dobrze wskazanym nazwisku. Często podawano nazwisko podobnie brzmiące.</p>

CZEŚĆ II**ZADANIA ZWIĄZANE Z ANALIZĄ ŹRÓDEŁ WIEDZY HISTORYCZNEJ****na podstawie źródła A****Zadanie 15. (1 pkt)**

Sformułuj wniosek dotyczący wpływu relacji politycznych między władcami węgierskimi i czeskimi na decyzje władców Węgier związane z Kazimierzem Odnowicielem.

Podstawą zadania był fragment *Kroniki polskiej* Galla Anonima.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru III standardów egzaminacyjnych z historii dla poziomu rozszerzonego. Po analizie tekstu zdający powinni sformułować wniosek dotyczący wpływu relacji węgiersko-czeskich na stosunki polsko-węgierskie.

Rozwiązywalność zadania

61%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *Dobre stosunki między władcami węgierskimi i czeskimi wykluczały wspieranie planów Kazimierza Odnowiciela przez władcę Węgier.*
- *Polityka władców Węgier wobec Polski była zależna od ich stosunków z Czechami – jeśli Czechy były sojusznikiem Węgier, to władca węgierski nie popierał Kazimierza Odnowiciela.*
- *Sojusz władców węgierskich i czeskich uniemożliwiał lub utrudniał udzielanie wsparcia przez władców Węgier Kazimierzowi Odnowicielowi.*

Błędne odpowiedzi

- *Król Stefan utrzymywał przyjaźń i pokój z Czechami i dlatego zatrzymał Kazimierza Odnowiciela, a jego następcę Piotr Wenecjanin nie przywiązywał większej wagi do stosunków z Czechami i wypuścił Kazimierza.*
- *Zatrzymanie Kazimierza powodowało dobre stosunki z Czechami.*

Komentarz

Zdający powinien zwrócić uwagę na to, że decyzje władców węgierskich zależały od ich stosunku do Czech (czeskiej polityki, polityki władców czeskich); jeśli pragnęli utrzymać dobre relacje z nimi, to odmawiali pomocy Kazimierzowi Odnowicielowi. Zdający był proszony o sformułowanie wniosku dotyczącego relacji politycznych między Węgrami, Czechami i Polską, powinien więc dostrzec zasadę kierującą powiązaniem między tymi państwami. Złe odpowiedzi były często streszczeniem źródła, relacją o zmianach w decyzjach władców węgierskich w stosunku do Kazimierza Odnowiciela. Znaczna część maturzystów nie dostrzegła zależności, albo rozumiała tę zależność źle. Zazwyczaj jednak maturzyści opisywali sytuację, przepisali fragment źródła bez żadnego uogólnienia, a nie formułowali wniosku. Piszący nie potrafili wnioskować, choć prawidłowo relacjonowali treść źródła. Odpowiedź, która nie miała charakteru wniosku, nie zawierała uogólnienia informacji zawartych w tekście, nie była pozytywnie oceniona. Zadanie okazało się umiarkowanie trudne.

na podstawie źródła B**Zadanie 16. (1 pkt)**

Wyjaśnij, dlaczego Bolesław Szczodry, opuszczając Polskę w 1079 r., wybrał Węgry na miejsce schronienia.

Podstawą zadania był fragment *Kroniki polskiej* Galla Anonima.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów dla poziomu rozszerzonego – korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej. Zdający powinni wyszukać informacje ze źródła, zinterpretować je i wyjaśnić związki między wydarzeniami dotyczącymi biografii Bolesława Szczodrego II.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>87%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Bolesław Szczodry oczekiwał, że władca Węgier Władysław okaże mu życzliwość, gdyż to dzięki Bolesławowi został osadzony na tronie.</i> – <i>Król Węgier Władysław zdobył władzę dzięki pomocy Bolesława Szczodrego i udzielenie schronienia Bolesławowi w 1079 r. było formą podziękowania za poparcie polityczne.</i>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Bolesław Chrobry osadził na tronie swojego syna Władysława.</i> – <i>Bo Władysław był bratem lub synem Bolesława.</i> – <i>Król Bolesław musiał wyjechać na Węgry, bo zabił biskupa Stanisława ze Szczepanowa.</i>
<p>Komentarz</p> <p>Zdający miał podać przyczynę, która skłoniła Bolesława Szczodrego do wyboru Węgier na miejsce schronienia po opuszczeniu Polski w 1079 r. Powinien zwrócić uwagę na fragment <i>Kroniki polskiej</i> Galla Anonima, w którym pisze on o roli, jaką odegrał Bolesław Szczodry w osadzeniu na tronie króla Władysława i wyciągnąć wniosek, że ten fakt zjednał mu życzliwość władcy Węgier. Zadanie nie sprawiło problemu zdającym. Tym niemniej niektórzy zdający nie czytali polecenia ze zrozumieniem i, widząc datę – 1079 r. oraz pytanie o przyczynę, pisali o konflikcie między biskupem Stanisławem i Bolesławem Szczodrym, którego rezultat skłonił króla do opuszczenia kraju.</p>

na podstawie źródła B**Zadanie 17. (1 pkt)**

Napisz, jak kronikarz oceniał zachowanie Bolesława Szczodrego wobec władcy Węgier w 1079 r. Swoją odpowiedź poprzyj odpowiednim cytatem zaczerpniętym ze źródła.

Podstawą zadania był fragment *Kroniki polskiej* Galla Anonima.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętności z obszaru III standardów dla poziomu rozszerzonego. Maturzyści powinni wnikliwie przeanalizować tekst źródła i określić stanowisko autora kroniki wobec postępowania Bolesława Szczodrego.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>77%</p>

Poprawne odpowiedzi zdających

- Kronikarz negatywnie oceniał postępowanie Bolesława Szczodrego. Świadczą o tym słowa: „Bolesław nie miał względów dla pokory uprzejmego króla, lecz uniósł się pychą”.
- Gall Anonim skrytykował postępowanie władcy, bo napisał: „Bolesław nie miał względów dla pokory uprzejmego króla, lecz uniósł się pychą, mówiąc: „[...] Nie godzi się, bym mu ja, jako równemu, cześć okazywał, lecz siedząc na koniu oddam mu pocałunek jak jednemu z książąt.”

Błędne odpowiedzi

- Był to niestronniczy kronikarz. „My zaś ani nie usprawiedliwiamy biskupa – zdrajcy, ani nie zalecamy króla, który tak szpetnie dochodził swych praw.”

Komentarz

Zdający miał napisać, jak Gall Anonim ocenia zachowanie Bolesława Szczodrego wobec władcy Węgier – króla Władysława i swoją odpowiedź poprzez odpowiednim cytatem ze źródła. Zdający na ogół dobrze rozwiązywali to zadanie, oprócz tych, którzy nie dostrzegli, o ocenę, którego zachowania króla Bolesława są pytani. Nieporozumienie to wynikało znów (jak w zadaniu 16.) z braku umiejętności czytania poleceń ze zrozumieniem. Były też prace, w których zdający nie uogólniali oceny kronikarza, lecz wymieniali wady Bolesława. Korzystając z tekstu, pisali: *Bolesław był pyszny; Bolesława cechował pycha, Bolesław wywyższał się.*

Zdający otrzymywali 1 punkt, gdy prawidłowo odczytali ocenę i podali właściwy cytat. Zdarzały się odpowiedzi, w których zdający tylko przepisywali fragment tekstu źródłowego. Jeśli obok cytatu nie pojawiała się ocena, to odpowiedź nie mogła być uznana.

na podstawie źródła C**Zadanie 18. (1 pkt)**

Wymień trzy małżeństwa, które zostały zawarte między przedstawicielami dynastii Arpadów i dynastii Piastów. Informacje zapisz w tabeli w odpowiednich rubrykach.

Małżeństwo	Przedstawiciel/przedstawicielka dynastii Arpadów	Przedstawiciel/przedstawicielka dynastii Piastów
1.		
2.		
3.		

Podstawą zadania jest tablica genealogiczna ukazująca dynastię Arpadów. W tablicy genealogicznej podano lata panowania jedynie władców Węgier oraz uwzględniono tylko niektóre związki małżeńskie, a także nie wymieniono antykrólów. Tablicę opracowano na podstawie trzech publikacji: Wacława Felczaka *Historia Węgier* (Wrocław 1983), *Słownika władców Europy średniowiecznej* (Poznań 2002) i pracy Johna E. Morby’ego *Dynastie świata* (Kraków 1994).

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność z obszaru II standardów wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego. Od maturzystów oczekiwano wyszukania w tabeli genealogicznej informacji o związkach dynastycznych dwóch rodów panujących.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>92%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Elżbieta i Mieszko III Stary</i> – <i>Koloman i Salomea</i> – <i>Kinga i Bolesław V Wstydlivy</i> – <i>Jolenta i Bolesław Pobożny</i> – <i>Andrzej III i Fenenna</i>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Andrzej I i Anastazja</i> – <i>Salomea</i> (w rubryce przeznaczonej dla Arpadów) i <i>Koloman</i> (w rubryce przeznaczonej dla Piastów)
<p>Komentarz</p> <p>Rozwiązując to zadanie, zdający powinien przeanalizować wszystkie dane z tablicy genealogicznej, bo w różnych jej punktach pojawiały się informacje o małżeństwach dynastycznych zawieranych między Piastami i Arpadami. Z odnalezieniem trzech (z pięciu, które zostały zamieszczone na tablicy) małżeństw, zawartych między przedstawicielami dynastii Arpadów i przedstawicielami dynastii Piastów, nie było kłopotów. Niektórzy zdający pomylili jednak rubryki tabeli i Piastów wpisywali do kolumny zatytułowanej „Przedstawiciele dynastii Arpadów”. Należy zaznaczyć, że wystarczyła jedna taka pomyłka, aby nie zaliczono odpowiedzi. I tak, np. jeżeli zdający prawidłowo wpisał Elżbietę i Mieszka Starego oraz Kingę i Bolesława Wstydliviego, a w złych kolumnach tabeli wpisał Kolomana i Salomeę, nie mógł mieć zaliczonej odpowiedzi.</p>

na podstawie źródeł A i C

Zadanie 19. (1 pkt)

Określ pokrewieństwo/powinowactwo łączące Stefana I i Piotra Wenecjanina.

Piotr Wenecjanin był dla Stefana I

Podstawą zadania są dwa źródła informacji: tablica genealogiczna ukazująca dynastie Arpadów i fragment *Kroniki polskiej* Galla Anonima..

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdza umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej, tutaj przeanalizowania tablicy genealogicznej i fragmentu <i>Kroniki</i> Galla Anonima. Maturzyści powinni zestawiać ze sobą informacje z dwóch źródeł i określa stopień pokrewieństwa (powinowactwa) wskazanych postaci.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>82%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Piotr Wenecjanin był dla Stefana I siostrzeńcem.</i> – <i>Piotr Wenecjanin był dla Stefana I synem siostry.</i>

Błędne odpowiedzi

- *Piotr Wenecjanin był dla Stefana I bratankiem.*
- *Piotr Wenecjanin był dla Stefana I wujem.*
- *Piotr Wenecjanin był dla Stefana I kuzynem.*
- *Piotr Wenecjanin był dla Stefana I jego następcą tronu węgierskiego.*

Komentarz

Wykonanie tego zadania wymagało zestawienia informacji z dwóch źródeł – tablicy genealogicznej i fragmentu *Kroniki* Galla Anonima. Wykorzystanie tylko jednego źródła – fragmentu *Kroniki* mogło prowadzić do niewłaściwych wniosków. Gall Anonim napisał, że Piotr Wenecjanin był następcą króla Stefana, stąd niektórzy zdający wyciągnęli niesłuszny wniosek, że był on *synem* władcy Węgier. Oprócz tej złej odpowiedzi pojawiały się także takie, które wynikały z braku znajomości terminologii dotyczącej powiązań rodzinnych. Podobną uwagę zgłaszali egzaminatorzy w ubiegłych latach; jak widać tegoroczni maturzyści nie wyciągnęli wniosków z analizy zadań maturalnych z lat ubiegłych i nie opanowali tej terminologii.

na podstawie źródła D**Zadanie 20. (1 pkt)**

Wyjaśnij, co było przyczyną negatywnego stanowiska Rady Narodowej we Lwowie wobec zamierzeń „młodej emigracji”.

Podstawą zadania jest źródło pisane, fragment *Wspomnień z lat 1848-1849* Juliusza Falkowskiego, uczestnika powstania listopadowego i walk w Galicji, na Węgrzech oraz w Badenii w okresie Wiosny Ludów.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność korzystania ze źródeł wiedzy historycznej. Maturzyści powinni wyjaśnić związki między stanowiskiem Rady Narodowej we Lwowie a możliwymi represjami władz austriackich.

Rozwiązywalność zadania

40%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *Rada Narodowa we Lwowie obawiała się, że oficjalne popieranie walk na Węgrzech będzie przyczyną represji wobec Polaków w zaborze austriackim.*
- *Rada Narodowa obawiała się, że na nią spadnie odpowiedzialność za wysyłanie polskich ochotników na Węgry, co może spowodować negatywną reakcję Austriaków.*
- *Obawiano się działań odwetowych wobec mieszkańców Galicji ze strony Austriaków.*

Błędne odpowiedzi

- *Obawiano się bombardowania Lwowa, a nawet całej Galicji.*
- *Mogło to spowodować na Galicję niebezpieczeństwo.*
- *Zgoda Rady Narodowej mogłaby narazić miasto na bombardowanie.*
- *Młoda emigracja dążyła do utworzenia legionów.*

Komentarz

Zadanie sprawiło trudności maturzystom. Zdający powinni zwrócić uwagę na przewidywane przez Radę Narodową we Lwowie konsekwencje wynikające z oficjalnego poparcia dla ochotników. Odpowiedzi na to pytanie były bardzo nieprecyzyjne i stanowiły jedynie proste

odczytanie źródła, były formułowane przy pomocy określeń zaczerpniętych ze *Wspomnień* Juliusza Falkowskiego. Z takich odpowiedzi rzadko można było się dowiedzieć, kto miał zaatakować Lwów i dlaczego miasto miały spotkać represje. Najczęściej w odpowiedziach brak odniesienia do zagrożenia ze strony Austriaków. Zdający nie dostrzegali w poleceniu wyrazu „wyjaśnij”, który powinien ich skłonić do bardziej wnikliwego potraktowania zagadnienia.

na podstawie źródła E

Zadanie 21. (1 pkt)

Wyjaśnij, co było przyczyną sporu między generałem Henrykiem Dembińskim a Lajosem Kossuthem.

Podstawą zadania jest fragment *Pamiętnika* generała Józefa Wysockiego, uczestnika powstania listopadowego i dowódcy legionu polskiego na Węgrzech.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność z obszaru II standardów dla poziomu rozszerzonego. Zdający powinni wyszukać oraz zinterpretować informacje, wyjaśniając przyczynę sporu.

Rozwiązywalność zadania

70%

Poprawne odpowiedzi zdających

- *Przyczyną sporu był zamiar generała Dembińskiego przekroczenia granicy zaboru austriackiego i przystąpienia do wyzwolenia ziem polskich spod obcego panowania.*
- *Przyczyną sporu była kwestia wybrania odpowiedniego momentu wkroczenia wojsk Dembińskiego do Galicji.*
- *Przyczyną tego sporu był sprzeciw Kossutha wobec planów Dembińskiego wyprowadzenia polskich żołnierzy z terenu Węgier do zaboru austriackiego.*
- *Spór między Dembińskim i Kossuthem wynikał z faktu, że Dembiński chciał przystąpić do wyzwolenia ziem polskich, a Kossuth dążył do zatrzymania Legionu Polskiego na Węgrzech.*

Błędne odpowiedzi

- *Spór dotyczył momentu wkroczenia wojsk węgierskich z Galicji.*
- *Dembiński chciał wkroczyć na Węgry.*
- *Dembiński chciał wyprowadzić wojska na Węgry.*
- *wkroczenie wojsk do kraju*

Komentarz

Zdający powinien zauważyć, że generał Henryk Dembiński i Lajos Kossuth mieli różne cele. Kossuth chciał zatrzymać Polaków na Węgrzech, a Dembiński chciał jak najszybciej rozpocząć walkę na ziemiach polskich. Zdający na ogół mieli trudności z wyjaśnieniem przyczyny sporu między generałem Henrykiem Dembińskim a Lajosem Kossuthem. Wyjaśnienie jej wymagało wnikliwej analizy fragmentu *Pamiętnika* Józefa Wysockiego. Zdający powinni zauważyć, że Węgrzy popierali dążenia niepodległościowe Polaków, ale obawiali się, że opuszczenie Górnych Węgier przez korpus generała Henryka Dembińskiego mogło przynieść osłabienie sił powstańczych w tym rejonie i w rezultacie mieć negatywny wpływ na rezultat walk na Węgrzech. Kossuth chciał opóźnić moment wkroczenia wojsk generała Dembińskiego do Galicji, a Polacy niecierpliwie wyczekiwali rozkazu, który dałby im możliwość rozpoczęcia walki o wyzwolenie ojczyzny. Analogicznie

jak w zadaniu 20., zdarzały się odpowiedzi będące przepisaniem fragmentu źródła, niezawierające samodzielnego wyjaśnienia przyczyn sytuacji, jaką opisał Józef Wysocki, zbyt ogólne, z których nie wynika skąd, dokąd i w jakim celu miały udać się oddziały dowodzone przez generała Dembińskiego.

na podstawie źródła F i wiedzy pozaźródłowej

Zadanie 22. (2 pkt)

Podaj nazwisko głównego dowódcy wojsk, które w 1849 roku wyruszyły z okolic Krosna i Sanoka na Węgry. Nazwij porozumienie władców europejskich, w ramach którego została podjęta ta interwencja.

A. Nazwisko dowódcy

B. Nazwa porozumienia, w ramach którego została podjęta ta interwencja

Podstawą zadania jest mapa zatytułowana „Powstanie na Węgrzech X 1848-VIII 1849”. Źródło zostało zaczerpnięte z *Atlasu historycznego 1815-1939* Julii Tazbirowej (Warszawa 2000).

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność z obszaru II standardów dla poziomu podstawowego – umiejętność korzystania z mapy. Zdający powinni przeanalizować źródło kartograficzne i wyszukać potrzebne informacje (A) oraz wykazać się znajomością faktów zapisaną w obszarze I standardów dla poziomu podstawowego i podać nazwę porozumienia, w ramach którego podjęto interwencję zbrojną na Węgrzech w czasie Wiosny Ludów (B).

Rozwiązywalność zadania

- A. 80%
- B. 26%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A.
Paskiewicz
- B.
Święte Przymierze

Błędne odpowiedzi

- A.
Paszczkiewicz, Wysocki, Dembiński, Bem, Iwan Dubicz Rakoczy, Nowosilcow, Pilsudski
- B.
 - *Porozumienie Trzech Cesarzy*
 - *Traktat Trzech Czarnych Orłów*
 - *Trójporozumienie, Trójprzymierze*
 - *Serdeczne Porozumienie*
 - *Liga Święta*
 - *układ w Perejasławiu*
 - *Porozumienie Koszyckie*
 - *porozumienie Bem-Kossuth*
 - *Uгода polsko-węgierska*
 - *Wiosna Ludów*
 - *Traktat wersalski*
 - *Jałta*

Komentarz

Zdający na podstawie analizy treści mapy powinni odczytać nazwisko Iwana Paskiewicza, który z okolic Krosna i Sanoka wyruszył na Węgry. Następnie, korzystając z wiedzy pozaźródłowej, mieli podać nazwę porozumienia, w ramach którego została podjęta ta interwencja. Przeanalizowanie zapisów na mapie umożliwiło poprawną odpowiedź. Zdający na ogół nie mieli trudności z podaniem nazwiska Paskiewicza, chociaż zdarzały się odpowiedzi kompromitujące maturzystów. Natomiast z drugą częścią zadania zdający mieli bardzo duże problemy świadczące o słabym opanowaniu wiedzy z zakresu historii powszechnej XIX wieku, a w szczególności o braku elementarnych informacji o porządku wiedeńskim.

na podstawie źródeł G, H, I**Zadanie 23. (1 pkt)**

Rozstrzygnij, czy zdania zamieszczone w tabeli są prawdziwe, czy fałszywe. W odpowiednich rubrykach napisz słowo *prawda* lub *fałsz*.

A. Mieszkancki Kolozsvaru podarowały polskiemu dowódcy prezent, który w antycznej tradycji był symbolem zwycięstwa i sławy.	
B. Autor wiersza poświęconego generałowi Józefowi Bemowi zginął w czasie Wiosny Ludów.	
C. Autor tekstu krytycznie ocenił postawę Węgrów wobec powstania styczniowego.	

Podstawą zadania są trzy źródła: dwa pisane, fragment wiersza poświęconego generałowi Józefowi Bemowi, którego autorem jest najwybitniejszy przedstawiciel węgierskiej poezji romantycznej Sándor Petöfi (1823-1849), uczestnik Wiosny Ludów, adiutant gen. Józefa Bema oraz fragment publikacji Józefa Piłsudskiego *O powstaniu 1863 r.* (Londyn 1963). W obudowie zadania jest także źródło ikonograficzne – Srebrny wieniec przechowywany w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie – dar kobiet z wyzwolonego Kolozsvaru dla generała Józefa Bema w 1849 r.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdza umiejętność z III obszaru standardów egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego – analizy zamieszczonych w zestawie różnorodnych źródeł. Od maturzystów oczekiwano wyciągania wniosków na temat prawdziwości zdań dotyczących relacji polsko-węgierskich.

Rozwiązywalność zadania

98%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. *prawda*
- B. *prawda*
- C. *fałsz*

Błędne odpowiedzi

Niektórzy zdający przy zdaniu A pisali *fałsz*.

Komentarz

W zadaniu tym zdający oceniał prawdziwość zdań dotyczących zestawu źródeł poświęconych udziałowi Polaków w walkach na Węgrzech w czasie Wiosny Ludów oraz pomocy Węgrów dla Polaków w czasie powstania styczniowego. Z prawidłowym rozwiązaniem tego zadania nie było trudności. Nieliczni zdający zamiast słowa „prawda” przy zdaniu A wpisywali „fałsz” prawdopodobnie z braku wiedzy, że wieniec laurowy był w starożytności symbolem zwycięstwa i sławy. Podobnie jak w części testowej, przyjęto zasadę, że zdający otrzymywał jeden punkt za podanie dwóch lub trzech prawidłowych odpowiedzi. To znacznie wpłynęło na rozwiązywalność zadania.

CZEŚĆ III

ZADANIE ROZSZERZONEJ ODPOWIEDZI (20 punktów)

Zadanie 24. (20 pkt)

Zadanie zawiera dwa tematy. Wybierz jeden z nich do opracowania.

Temat I

Trudne sąsiedztwo. Scharakteryzuj wpływ zagrożenia tureckiego na politykę Polski i Węgry w XVI i XVII wieku.

Temat II

Polska i Węgry wobec przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Scharakteryzuj przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956.

Sprawdzane umiejętności

Tematy uwzględniają historię Polski w powiązaniu z historią powszechną i poruszają problematykę omawianą na lekcjach historii na każdym etapie kształcenia. Motyw przewodni części II i III arkusza dla poziomu rozszerzonego „Polska i Węgry w polityce europejskiej od średniowiecza do XX wieku” ukazuje mające ponad tysiącletni rodowód stosunki polsko-węgierskie. Nie ulega wątpliwości, że niejednokrotnie wydarzenia w Polsce i na Węgrzech pozostawały ze sobą w ścisłym związku i wzajemnie na siebie oddziaływały. Temat pierwszy wypracowania odnosi się do epoki nowożytnej, a temat drugi – do XX wieku. Oba tematy dają możliwość spojrzenia na historię w wielu perspektywach poprzez ukazanie współpracy politycznej, gospodarczej oraz kulturalnej Polaków i Węgrów i mogą skłaniać do refleksji o formach współpracy między narodami dążącymi do wolności, samostanowienia, demokracji. Rozważania piszących oba wypracowania miały prowadzić do konkluzji dotyczącej skutków decyzji politycznych, roli jednostki w kreowaniu wydarzeń, wreszcie wpływu decyzji wielkich mocarstw na układy i relacje między państwami. Reasumując: tegoroczne zadanie rozszerzonej odpowiedzi sprawdza wiedzę z zakresu dziejów Polski i Węgry oraz szereg umiejętności historycznych, a także umiejętności ponadprzedmiotowych. Niektóre z nich zostały wymienione poniżej.

Oba tematy zadania 24. sprawdzają umiejętność tworzenia tekstu własnego, czyli napisania dłuższej, logicznej, spójnej wypowiedzi, poprawnej również pod względem językowym. Opracowanie każdego z tematów pozwoliło maturzystom wykazać się znajomością faktów historycznych oraz następującymi umiejętnościami przedmiotowymi:

- o pisania tekstu na zadany temat
- o właściwego doboru informacji
- o dokonania selekcji informacji
- o logicznego myślenia
- o syntetyzowania i wyciągania wniosków oraz ich formułowania
- o wyrażania własnego stanowiska
- o powoływania się na opinie historyków i przytaczanie tych opinii
- o właściwego dobierania i wartościowania argumentów uzasadniających stanowisko własne i/lub cudze.

Tworzenie tekstu własnego pozwala maturzystom wykazać się również kompetencjami językowymi, a więc umiejętnościami budowania komunikatywnego

przekazywania myśli i posługiwania się poprawnym językiem. Od maturzysty oczekuje się zatem:

- o wypowiedzi spójnej, logicznie uporządkowanej
- o pracy poprawnej pod względem kompozycyjnym
- o pracy poprawnej pod względem językowym i stylistycznym.

Rozwiązywalność zadania

26%

Poprawna odpowiedź zdających

Temat I

Trudne sąsiedztwo. Scharakteryzuj wpływ zagrożenia tureckiego na politykę Polski i Węgier w XVI i XVII wieku.

Maturzyści, którzy otrzymali za wypracowanie maksymalną liczbę punktów (zrealizowali IV poziom), właściwie umieścili temat w czasie i w przestrzeni, czyli objęli rozważaniami epokę nowożytną i w pełni scharakteryzowali wydarzenia związane z zagrożeniem tureckim Węgier i Polski w XVI i XVII w. Starannie dobrali faktografię i wszechstronnie zanalizowali problem, dokonując trafnej selekcji faktów. Wśród przyczyn i skutków wojen wskazywali nie tylko polityczne, ale także gospodarcze, religijne i kulturowe. W najlepszych pracach maturzyści nie tylko potrafili prześledzić wydarzenia związane z zagrożeniem tureckim Węgier i Polski w XVI i XVII w., ale także zwrócili uwagę na uwarunkowania międzynarodowe, sformułowali wnioski i podsumowali temat oraz odwoływali się do historiografii. Najczęściej do prac Pawła Jasienicy (co nie budzi zdziwienia wobec ogromnej popularności wydanych ponownie dzieł tego historyka) oraz do dorobku prof. Zbigniewa Wójcika.

Temat II

Polska i Węgry wobec przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Scharakteryzuj przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956.

Maturzyści, którzy otrzymali za wypracowanie maksymalną liczbę punktów (zrealizowali IV poziom), właściwie umieścili temat w czasie i w przestrzeni oraz w pełni scharakteryzowali problem przemian politycznych w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956 w odniesieniu do przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Starannie dobrali treści, dokonali trafnej selekcji faktów, scharakteryzowali problem w ujęciu dynamicznym, zaprezentowali wydarzenia dotyczące Węgier w kontekście doświadczeń polskich i sytuacji międzynarodowej. Zdający dostrzegali analogie i odmienności w losie Polski i Węgier w omawianym okresie i starali się odpowiedzieć na pytanie dotyczące ich genezy. W najlepszych pracach zdający omówili kontekst międzynarodowy wydarzeń 1956 r., starali się porównać postawy głównych postaci tych wydarzeń: Władysława Gomułki i Imre Nagya oraz kardynałów: Stefana Wyszyńskiego i Józefa Mindszientego. Niektórzy ze zdających wspomnieli także o postaci niezwykle zasłużonej dla ratowania na Węgrzech żydowskich dzieci z Polski – Henryku Sławiku. Pisano również o pomocy udzielanej przez Węgrów Polakom w czasie wojny, przywołując osobę Józsefa Antalla. Podsumowanie oraz wnioski w tych pracach obejmowały ocenę własną i uwzględniały stanowiska prezentowane w historiografii z odwołaniem do literatury przedmiotu (również do literatury pięknej, filmów dokumentalnych i fabularnych poświęconych tej tematyce, np. filmy: Filipa Bajona „Poznań 1956 r.” oraz Marty Meszaros „Niepochowany”).

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach nisko ocenionych

Temat I

Maturzyści:

- rozpoczynali pracę bardzo obszernym wstępem, sięgającym polityki ostatnich Piastów i rozpadu państwa Seldżuków oraz narodzin potęgi osmańskiej; wstęp zdominował pracę
- zawężali zakres przestrzenny tematu do analizy wpływu zagrożenia tureckiego na politykę Polski z pominięciem problematyki Węgier
- czasami poprzestawali na opisanie wojen Polski z Turcją w XVII wieku lub przedstawiali wojny Rzeczypospolitej z wszystkimi sąsiadami w XVII wieku
- ogólnikowo opisywali zagrożenie tureckie dla Węgier w XVI wieku, a nie dostrzegali problemu relacji węgiersko-tureckich w XVII wieku
- nie zawsze rozumieli znaczenie bitwy pod Mohaczem dla przyszłości Węgier
- często nie wiedzieli, że doszło do podziału terytorium Węgier na trzy części
- pomijali fakt, że realizatorami polityki węgierskiej po 1541 roku byli książęta siedmiogrodzcy, wśród których można wymienić – Stefana Batorego (znanego z lekcji historii już na poziomie gimnazjum) i Jerzego Rakoczego
- nie wiedzieli, że po wiktorii wiedeńskiej i pokoju w Karłowicach Turcja musiała zgodzić się na przejście całych Węgier i księstwa siedmiogrodzkiego pod panowanie Habsburgów austriackich
- często mylili Turków z Tatarami, a niekiedy z Arabami
- nie dostrzegali wpływu wojen z Turcją na relacje Polski z innymi państwami
- popełniali błędy wynikające z braku podstawowej wiedzy dotyczącej zarówno historii Polski, jak i historii powszechnej, np. niektórzy nie potrafili poprawnie wskazać królów elekcyjnych, za panowania których miały miejsce wojny z Turcją, źle datowali nawet takie wydarzenia jak zdobycie Konstantynopola przez Turków i odsiecz wiedeńską
- mieli problemy z umiejscowieniem opisywanych zjawisk w przestrzeni (nagminnym błędem było mylenie nazw geograficznych; pisali, np. Półwysep Apeniński zamiast Bałkański, Budapeszt zamiast Belgrad, Dniepr zamiast Dunaj)
- posługiwali się sloganami, które opisywały skutki wojen, np. *sianie zniszczenia; obraz pogromu; jakby przeszła szarańcza; pozostawili po sobie zgliszcza, trupy, płacz sierot, wyludnione miasta i wsie; zastraszający obraz pobojuwiska, gdzie leży pokotem kwiat rycerstwa polskiego*
- sporadycznie tylko odwoływali się do bogatej na ten temat historiografii; nie powoływali się na opinie historyków – znawców problematyki tureckiej w Europie nowożytnej i historii Polski oraz Węgier w XVI-XVII w.

Temat II

Maturzyści:

- mieli problemy z umiejscowieniem tematu w czasie, często rozpoczynali rozważania od końca II wojny światowej
- niekiedy skupiali uwagę jedynie na stalinizmie i wydarzeniach 1956 roku, pomijając okres międzywojenny i II wojnę światową
- przedstawiając faktografię, niejednokrotnie ograniczali się do opisanie w pracy tylko problematyki z historii ojczyzny i charakteryzowali przemiany polityczne tylko w Polsce
- pomijali przemiany polityczne na Węgrzech i unikali odniesień do przełomowych wydarzeń w Europie
- nierzadko, przedstawiając problematykę węgierską, ograniczali się do stwierdzenia, że Węgry pojawiły się na mapie Europy jako niepodległe państwo po I wojnie światowej, ale pomijali straty terytorialne i ludnościowe, które wpływały na nastroje i sympatie polityczne społeczeństwa węgierskiego w okresie dwudziestolecia międzywojennego

- dość powszechnie nie dostrzegali różnicy w losach Polaków i Węgrów w czasie II wojny światowej, pisali, np., że oba kraje były okupowane przez wojska niemieckie
- mylili wydarzenia 1956 r. z wydarzeniami 1968 r. (pisali: *Na Węgrzech wybuchła w 1956 r. Praska Wiosna; W 1956 roku na Węgrzech doszło do powstania pod dowództwem Aleksandra Dubczeka; W 1956 roku na Węgry wkroczyły wojska układu warszawskiego, w tym wojska polskie.*)
- niekiedy pisali wypracowania obszerne, ale pozbawione treści historycznej; nie podawali żadnych konkretnych informacji, poza ogólnikami typu: *Najważniejszymi wydarzeniami XX wieku były I i II wojna światowa;* posługiwali się sloganami
- sporadycznie odwoływali się do różnych źródeł wiedzy historycznej: literatury, publicystyki, filmu.

Komentarz

Zachęcamy do zapoznania się z pracami maturalnymi zamieszczonymi jako załączniki. Prace są załączone w takiej kolejności, aby najlepiej zilustrować problemy omawiane w komentarzu do zadania rozszerzonej odpowiedzi. Przypominamy, że język, ortografia i interpunkcja w tych pracach są zgodne z oryginałem.

Zadanie rozszerzonej odpowiedzi okazało się trudne. Zadanie to zbudowane jest na podstawie III obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych z historii dla poziomu rozszerzonego i sprawdza umiejętność całościowego wyjaśniania problemów historycznych. W zadaniu tym badany jest również obszar II, a pośrednio i obszar I standardów, ponieważ dokonanie analizy, przedstawienie wniosków, własnych sądów i ocen wymagają m.in. znajomości aparatu pojęciowego (terminologii) oraz faktów czy znajomości chronologii zjawisk. Nie można zapominać, że sprawne posługiwanie się językiem polskim jest warunkiem napisania wartościowej pracy.

Od pierwszego zreformowanego egzaminu maturalnego w 2005 roku stopień trudności zadania rozszerzonej odpowiedzi jest podobny. Zadanie to jest jednym z najtrudniejszych w całym arkuszu, ponieważ nadal maturzyści mają duże problemy z tworzeniem przejrzystej oraz logicznej wypowiedzi, która powinna uwzględniać sformułowane przez zdających własne wnioski i oceny. Zdający nie dostrzegali konieczności doboru informacji ze względu na zakres chronologiczny oraz znaczenie dla opracowywanego tematu, a przede wszystkim ze względu na zgodność z tematem. Nie wykazali się umiejętnościami problematyzowania, uogólniania i syntetyzowania. Największą trudność mieli z formułowaniem wniosków, przedstawianiem własnej oceny, zaprezentowaniem ocen historyków. Trzeba jednak w tym miejscu zaznaczyć, że częściej niż w latach ubiegłych odwoływali się do ocen historiograficznych, co może wskazywać na to, że uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wychodzą w lekturze poza szkolne podręczniki. Warto jednak pamiętać, że przypisanie znanemu historykowi stwierdzenia w rodzaju „*Obydwa państwa – Polska i Węgry – były w szesnastym wieku zagrożone ze strony Turcji*” trudno uznać za ocenę historiografii. Nie o takie oceny przecież chodzi. Egzaminatorzy zauważyli, że dość często maturzyści w wypracowaniach wymieniali znanych historyków lub/i autorów podręczników, chcąc spełnić kryterium odwołania się do ocen historiograficznych.

Głównym błędem piszących było, w wypadku tematu I, zawężenie zakresu przestrzennego tematu do analizy wpływu zagrożenia tureckiego na politykę Polski z pominięciem problematyki Węgier, a w temacie drugim, charakterystyka przemian politycznych w odniesieniu tylko do historii Polski. Świadczy to o bardzo wąskim postrzeganiu historii ojczystej w oderwaniu od historii innych narodów. Niestety, najczęściej obok braku elementarnej wiedzy, zdającym towarzyszył brak umiejętności. W wypracowaniach brakowało też odwoływania się do uwarunkowań międzynarodowych,

uwzględniania aspektów społecznych, gospodarczych i kulturalnych. Podobnie jak w latach ubiegłych, problem stanowiło ujęcie pracy w spójną i logiczną wypowiedź.

Chociaż zdarzały się arkusze, w których maturzyści w ogóle nie podejmowali próby napisania wypracowania, zauważono pewne pozytywne tendencje w stosunku do poprzednich lat: o wiele rzadziej maturzyści pozostawiali puste strony. Niestety, nie zawsze łączyło się to ze znaczącym podniesieniem jakości wypowiedzi. Egzaminatorzy zauważyli, że w tegorocznej sesji egzaminacyjnej maturzyści niekiedy pisali wypracowania bardzo obszerne, ale pozbawione treści historycznej; nie podając żadnych konkretnych informacji – poza ogólnikami – budowali kilkustronicowe wypowiedzi bez jakiegokolwiek odniesienia do tematu. *Załącznik 1.* to fragment takiej pracy, w której maturzysta nie zna faktów i stara się zappełnić miejsce powielając wielokrotnie tę samą informację. Mówiąc językiem kolokwialnym, praca jest przykładem pustosłowia. Zwracamy również uwagę, że maturzysta – autor tej pracy używa do opisu zjawisk historycznych pojęć służących do charakterystyki zjawisk zachodzących we współczesnej Europie. Kompetencje historyczne, jak i językowe tego zdającego są bardzo niskie. Nie jest to, niestety, przypadek odosobniony. Podobnie jak w latach ubiegłych, zwroty z języka potocznego, nieporadność językowa, brak precyzji, chaotyczność, znacznie obniżyły wartość odpowiedzi w zadaniach otwartych, a zwłaszcza w wypracowaniach. Przygotowując się do matury, należy zatem nie tylko powtarzać wiadomości i zwracać uwagę na treści przedmiotowe, ale także ćwiczyć umiejętność komponowania tekstu i sprawność językową.

Egzaminatorzy zwrócili również uwagę na kilka innych problemów. Błędem zdających było korzystanie z tekstów źródłowych zamieszczonych w drugiej części arkusza i umieszczenie ich we wstępie lub zakończeniu wypracowania. Natomiast nieporozumieniem można nazwać analizowanie w wypracowaniu wybranych przez zdającego źródeł informacji historycznej, które stanowiły wyposażenie zadań testowych w części pierwszej arkusza, czyli w teście sprawdzającym wiadomości i umiejętności historyczne. Maturzysta, który tak zrealizował temat II, autor załączonej pracy (*Załącznik 2.*), zapewne nie znał struktury i formy egzaminu maturalnego z historii szczegółowo opisanej w *Informatorze maturalnym*. Być może nie opanował umiejętności czytania ze zrozumieniem. Można też przyjąć, że żartował. Świadczyłoby to, niestety, o żenującym poczuciu humoru zdającego, który zdecydował się na taki żart podczas egzaminu maturalnego.

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach wysoko ocenionych

Wśród wypracowań tegorocznych maturzystów zdarzały się też prace bardzo dobre. Przykładem imponującego odczytania maturzysty i wnikliwego przestudiowania przytoczonych w pracy publikacji jest jedna z załączonych do *Komentarza* prac (*Załącznik 3.*). Jest ona egzemplifikacją wypracowania na temat I ocenionego najwyżej, wypracowania bezbłędnego merytorycznie, zajmującego, i napisanego poprawną polszczyzną. Zdający wykazał się w niej nie tylko znajomością obszernego materiału faktograficznego, lecz również dostrzeganiem różnego typu zależności zachodzących w procesie historycznym i, podkreślmy to raz jeszcze, ogromną erudycją. Swobodnie odwołuje się do dorobku historyków, znawców zagadnienia.

Prezentujemy również dwie prace na temat II. Są one przykładem poprawnej i ciekawej realizacji zagadnienia. Autorzy scharakteryzowali przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956, dostrzegając przełomowe wydarzenia w Europie w XX wieku oraz sygnalizując analogie i odmienności w losie Polski i Węgier w omawianym okresie. Maturzyści starannie dobrali fakty i przedstawili wydarzenia dotyczące Węgier w kontekście doświadczeń polskich i sytuacji międzynarodowej. Uwzględnili rozpad Austro-Węgier, postanowienia konferencji pokojowych w Wersalu

i Trianon, kryzys systemów demokratycznych w okresie dwudziestolecia międzywojennego, sojusz Węgier z Niemcami hitlerowskimi, opór Polaków przeciw najeźdźcom w II wojnie światowej, a po jej zakończeniu narzucenie obu państwom systemu komunistycznego oraz wydarzenia 1956 roku. Piszący sformułowali wnioski i podsumowali swoje rozważania. (Załącznik 4. i 5.)

Wszystkie trzy załączone prace (Załączniki 3., 4., 5.) są przemyślane, napisane poprawną polszczyzną, dojrzałe, a ich autorzy wykazali się szeregiem umiejętności historycznych. Dowodzą, że była w tegorocznej sesji majowej grupa maturzystów, która, wyposażona w szkole w odpowiednią wiedzę, sprostała postawionemu zadaniu. Wyselekcjonowała potrzebne do realizacji tematów informacje o Węgrzech doby nowożytnej i w XX wieku, a także potrafiła je powiązać z dziejami Polski. Są to maturzyści zainteresowani historią, niepoprzestający na wiedzy podręcznikowej.

Tym niemniej, wiele prac tegorocznych maturzystów skłania do refleksji na temat dojrzałego wyboru przedmiotu maturalnego. Dobrze poradzili sobie z napisaniem wypracowania i uzyskali najlepsze wyniki ci maturzyści, którzy świadomie wybrali historię, jeden z najtrudniejszych egzaminów maturalnych, który wymaga od zdającego nie tylko zaprezentowania bogatej faktografii, opanowania szeregu umiejętności historycznych, ale i dostrzegania, że nie sposób zrozumieć terażniejszości bez odwołania się do przeszłości.

Wypowiedź Adama Mickiewicza, będąca mottem części II i III arkusza maturalnego z historii dla poziomu rozszerzonego, zawiera treści aktualne do dziś. Polska i Węgry miały wiele podobnych, ale także wiele różnych doświadczeń w swej historii. Spojrzenie na przeszłość obydwu państw, od średniowiecza do czasów współczesnych, ze wskazaniem tego, co nas w tej historii łączyło i zbliżało oraz tego, co dzieliło, było celem zadań źródłowych i tematów wypracowań. Szczególnie zwrócono uwagę na współpracę Polaków i Węgrów organizowaną w XIX i XX wieku ponad strukturami państwowymi. Wyraźnie podkreślono wątek biograficzny w kontekście przyjaźni między naszymi narodami, dla którego postaciami pierwszoplanowymi byli w XVI wieku – Stefan Batory i w XIX wieku – generał Józef Bem. Należy podkreślić, że maturzyści w realizacji tematów wypracowań nie uciekali od trudnych, a nawet bolesnych problemów, jak na przykład interwencja wojsk Jerzego Rakoczego w Polsce w XVII wieku i zaangażowanie Węgier po stronie Niemiec w II wojnie światowej. W najlepszych pracach ukazywali wydarzenia w Polsce i na Węgrzech w kontekście międzynarodowym – zagrożenie ze strony Turcji, działania podejmowane przez Habsburgów i Francję w XVI i XVII wieku, czy funkcjonowanie obu państw w Europie podzielonej „żelazną kurtyną” w drugiej połowie XX wieku. Realizacja obu tematów wypracowań wymagała wydobywania odpowiednich treści z różnych zagadnień realizowanych na lekcjach historii oraz przypomnienia obecnych w podręcznikach wątków dotyczących historii Węgier. Tematy wypracowań dawały możliwość wyciągania wniosków dotyczących przyczyn utraty suwerenności, wpływu sytuacji zagrożenia zewnętrznego na ewolucję systemu rządzenia państwem, powiązań ekonomicznych, politycznych i kulturowych państw należących do jednego regionu. Warto pamiętać, że znajomość historii daje społeczeństwu siłę do świadomego kształtowania terażniejszości i przyszłości. Przekonanie, iż „niepodobieństwem jest [...] by jakiś naród mógł w odosobnieniu od innych kroczyć po drodze postępu” znajduje potwierdzenie w materiale egzaminacyjnym przygotowanym dla tegorocznych maturzystów zdających historię na poziomie rozszerzonym, a najlepiej przygotowani maturzyści doskonale wykorzystali to motto i odnieśli się do niego w swoich wypracowaniach.

PODSUMOWANIE

Wyniki egzaminu maturalnego z historii pozwalają ocenić, jak maturzyści, którzy przystąpili do egzaminu w maju 2008 roku, opanowali wiadomości i umiejętności zawarte w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii. Egzamin pozwolił zróżnicować populację, a analiza wyników może zostać wykorzystana przez uczelnie wyższe dla oszacowania mocnych i słabych stron studentów pierwszego roku. Wyniki są porównywalne z ubiegłorocznymi. Maturzyści za rozwiązanie zadań z arkusza na poziomie podstawowym uzyskali średnio 55%, a za rozwiązanie zadań z arkusza rozszerzonego – 48%.

Maturzyści na ogół w sposób zadawalający radzili sobie ze źródłami pisanymi, ale również statystycznymi i tablicami genealogicznymi, z wyszukiwaniem informacji i prostym ich analizowaniem. Należy jednak zauważyć, że niektórzy mieli kłopoty z uogólnianiem informacji oraz wyjaśnianiem przyczyn wydarzeń czy zjawisk historycznych na podstawie analizy źródeł. Wiele błędów na tegorocznym egzaminie maturalnym wynikało z jedynie pobieżnego zapoznania się z wyposażeniem do zadań lub z niedokładnego przeczytania polecenia. Znaczna grupa zdających niezbyt dokładnie, wybiórczo zapoznała się ze źródłami stanowiącymi obudowę do zadań. Bez względu na to, czy jest to tekst, tabela z danymi statystycznymi, tablica genealogiczna, to ze źródłem należy zapoznać się dokładnie, gdyż w różnych jego fragmentach (częściach) można znaleźć odpowiedzi na zadane pytania.

W dalszym ciągu dużą trudność stanowią zadania ze źródłami ikonograficznymi, w tym szczególnie te wymagające znajomości kontekstu historycznego. Pozwalają one sprawdzić umiejętności, a nie tylko samą wiedzę. Zadania z ikonografią odsłoniły zwłaszcza słaby poziom umiejętności wnioskowania, szczególnie tam, gdzie należało połączyć ogólną wiedzę historyczną z informacjami pochodzącymi ze źródeł. Wielu zdających nie radziło sobie z odczytywaniem znaczeń metaforycznych przekazów ikonograficznych.

Powszechnie powtarzana opinia, że obecnie praktykowane jest nauczanie „pod egzamin” nie znalazła potwierdzenia w wynikach zadania rozszerzonej odpowiedzi. Wypracowanie jest stałym elementem egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym. Zdający, którzy ćwiczyliby pisanie takich prac, przygotowując się do egzaminu, na pewno sprostalboby temu zadaniu, bowiem „ćwiczenie czyni mistrza”. Niestety, dla wielu maturzystów wypracowanie było nadal jednym z najtrudniejszych zadań egzaminacyjnych. I chociaż wśród wypracowań maturalnych coraz więcej jest prac dobrych i bardzo dobrych (III i IV poziom), a ich autorzy – maturzyści prezentują często wiedzę wyraźnie wykraczającą poza program szkolny, a także znajomość literatury historycznej oraz umiejętność samodzielnego formułowania oceny, to jednak dominowały wypracowania słabe. Podobnie jak w latach ubiegłych, problem stanowiło ujęcie wypracowania w spójną i logiczną wypowiedź, która charakteryzuje się co najmniej poprawną selekcją materiału rzeczowego, zawiera wyjaśnienie znaczenia wydarzeń historycznych oraz podsumowanie z wnioskami i oceną. Właśnie ocena wydarzeń i zjawisk historycznych sprawiła zdającym najwięcej kłopotów. Dodatkowo w wypracowaniach widoczna jest niska kultura językowa piszących, wyrażająca się w licznych błędach stylistycznych i gramatycznych.

Należy podkreślić, że problemowo ujęty temat wypracowania budzi w maturzystach niepokój, czy potrafią z nim zmierzyć się i, czy zostali wyposażeni w szkole w odpowiednią wiedzę, by mu sprostać. Jest to często efekt przyzwyczajenia do odtwórczej pracy, braku samodzielności w wykonywaniu prostych ćwiczeń, chociażby wyselekcjonowania informacji z wielu różnych zagadnień realizowanych na lekcjach w ciągu kilku lat nauki (ujętych w różnych rozdziałach podręczników). Przecież zadaniem egzaminu maturalnego jest nie tylko sprawdzenie wiedzy i umiejętności maturzystów, ale i wyróżnienie tych, którzy osiągnęli najwyższe wyniki, którzy nie tylko znakomicie przyswoili program szkolny, lecz również odznaczają się kreatywnością, samodzielnością, odczytaniem – wszak tego wymaga się od przyszłych studentów wyższych uczelni.

Dyskusja, którą wzbudził tegoroczny humanistyczny egzamin gimnazjalny w pewnym stopniu ilustruje problem z realizacją kryterium odwołania do literatury przedmiotu w wypracowaniach maturalnych. Skoro znaczna grupa tegorocznych absolwentów gimnazjum, potencjalnych licealistów renomowanych szkół, przygotowując się do egzaminu, nie przeczytała obowiązkowych lektur szkolnych, lektur istotnych dla dziedzictwa narodowego, ważnych nie tylko w edukacji historycznej, ale i patriotycznej, nie miejmy złudzeń, trudno będzie zachęcić tę grupę młodzieży za 3 lata, przed maturą z historii, do dodatkowych lektur historycznych.

Reasumując: widać niewielki postęp w realizacji zadania rozszerzonej odpowiedzi. Wyniki uzyskane przez maturzystów świadczą o tym, że nadal uczniowie nie przeciwiczyli tej formy wypowiedzi w trakcie przygotowań do egzaminu. Z drugiej strony, w wielu pracach, także słabych, można dostrzec efekty pracy nauczyciela – chociażby w postaci formalnych elementów wypracowania (np. konstrukcja, wyodrębnienie wniosków).

Analiza tegorocznych prac egzaminacyjnych z historii wskazuje, że duża grupa maturzystów nie zapoznała się należycie z arkuszami maturalnymi z lat poprzednich i nie wykorzystwała, ucząc się do matury, arkuszy przygotowanych na egzamin próbny w marcu 2008 roku. We wszystkich tych arkuszach przewijały się bowiem treści i zagadnienia, które wystąpiły w arkuszach egzaminacyjnych w sesji majowej 2008 roku. Warto podkreślić, że niektóre z nich należą do „elementarza historycznego” i występują na wszystkich etapach kształcenia historycznego: od szkoły podstawowej poprzez gimnazjum aż po maturę. Dla przykładu podajemy kilka: dorobek cywilizacji greckiej, kronikarze Polski Piastów, Konstytucja 3 maja, rewolucja przemysłowa, powstania narodowowyzwoleńcze Polaków w XIX wieku, wojna polsko-bolszewicka, powstanie warszawskie.

Jesteśmy przekonani, że maturzyści, którzy z uwagą i zrozumieniem przeanalizowali *Informator o egzaminie maturalnym od 2008 roku/Historia*, realizując temat I wypracowania nie pominęli w swoich rozważaniach tak istotnej kwestii jak podział Węgier w 1541 roku, ponieważ jedno z zadań w przykładowym arkuszu zamieszczonym, w tej publikacji, zostało zbudowane do mapy podziału Węgier w XVI wieku.

Gdyby maturzyści pracowali z *Informatorem* i arkuszami z poprzednich lat najprawdopodobniej lepiej opanowałyby umiejętności sprawdzane na egzaminie i mniej kłopotów sprawiałyby im zadania, które wymagały wykazania się wiedzą własną. Mieliby świadomość, że nie można przecież zdać egzaminu maturalnego z historii bez znajomości faktów, dat, postaci. A wówczas przypisywanie Ołtarza *Zaśnięcie Najświętszej Marii Panny* z Kościoła Mariackiego w Krakowie, jednego z największych dzieł sztuki późnogotyckiej, Janowi Matejce, mylenie konstytucji *Nihil novi* z Konstytucją 3 maja, twierdzenie, że bitwa warszawska została stoczona podczas II wojny światowej i czynienie z Józefa Piłsudskiego I sekretarza KC PZPR w ogóle nie miałyby miejsca.

Należy powtórzyć raz jeszcze: historia to jeden z najtrudniejszych przedmiotów maturalnych. Wynika to z faktu, że jest swoistą sumą nauk, i to nie tylko humanistycznych. Należą do nich: historia literatury, geografia, historia sztuki (szkolna wiedza o kulturze czy plastyka), filozofia, religia/etyka oraz logika. Pomagają one lepiej poznać, badać i zrozumieć historię. Nie można pomijać faktu, że odczytanie i szeroko rozumiane uczestniczenie w kulturze pomagają w nauce szkolnej, a zdającym egzamin maturalny przy rozwiązywaniu zadań. Egzamin z historii odsłania nie tylko poziom wiedzy historycznej, ale również poziom wiedzy ogólnej i, oczywiście, poziom władania językiem ojczystym.

Podkreślmy, że wynik egzaminu z historii jest pochodną nie tylko wysiłku włożonego w przygotowanie do matury, ale także poziomu wiedzy ogólnej, sprawności intelektualnej i kultury językowej zdającego.

Załącznik 1.

Temat I

Trudne sąsiedztwo. Scharakteryzuj wpływ zagrożenia tureckiego na politykę Polski i Węgier w XVI i XVII wieku.

Fragment rozwinięcia tematu:

[...] Między Turcją a Polską i Węgrami toczyły się spory o terytoria, które trudno było rozstrzygnąć. Wojny między tymi państwami nikomu nie wychodziły na dobre. Pogłębiały one jedynie przepaść jaka się między nimi stworzyła. Znaczna była też ingerencja Turków w politykę tych państw, co znacznie osłabiało ich pozycję na arenie międzynarodowej. Sprawiało to to, że z Polską i Węgrami liczone się w mniejszym stopniu. Inne kraje europejskie uważały ich za państwa słabe i niezdolne do jakichkolwiek odważnych, walecznych czynów. Poprzez ingerencję ze strony tureckiej również źle się działo w strukturach wewnątrz państwowych. Spierano się o kierunki integracji europejskiej, rozwój poszczególnych kierunków przemysłu, etapy polityki państwowej. Winą za niepowodzenia oskarżano władze państwowe a nie obcych najeźdźców. Polskie i Węgierskie społeczeństwo było podzielone w kwestiach politycznych. Było to przyczyną słabej organizacji. Oddawanie się w walki z Turcją było szkodliwe zarówno dla Polski jak i Węgier. Węgry i Polska zjednoczyły się we wspólnej walce przeciw wrogowi. Jednak Turcja nie ułatwiała im żadnych działań mających to na celu.

Trafne jest tutaj stwierdzenie jakoby Turcja była trudnym sąsiedztwem dla tych obu państw. W żaden sposób nie ułatwiała ona rozwoju Polski i Węgier w tym trudnym okresie jakim były XVI – XVII w. Wręcz przeciwnie dążyła do ich degradacji i obalenia rządów. Polacy i Węgry nie mogli skupić się na rozwoju np. przemysłowym własnych państw, gdyż musieli bronić granic kraju, które mogły być naruszone przez ich sąsiadów Turków. [...]

Zakończenie:

Z tego można wysnuć tylko jeden wniosek, że w rozwoju kraju, państw bardzo ważna jest sąsiedzka integracja, Jest ona podstawą budowania lepszego świata. Zależności i przyjaźń między krajami sąsiadującymi przyczyniają się do rozwoju nie tylko przemysłu i handlu, ale także zacieśniają więzi międzypaństwowe.

Załącznik 2.

Temat II

Polska i Węgry wobec przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Scharakteryzuj przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956.

Tematem mojej pracy jest scharakteryzowanie przemian politycznych w Polsce i na Węgrzech w latach 1918 – 1956. Polska i Węgry reprezentowały odmienne poglądy wobec wydarzeń w Europie w XX wieku.

Na prowadzenie na arenie międzynarodowej w latach 1918-1956 wysuwały się Niemcy. Ich miasta w porównaniu z rokiem 1800 wzrosły ponad stukrotnie. Było to m. in. Essen, Kolonia i Düsseldorf. Wciąż silna Wielka Brytania, kolejna potęga międzynarodowa, także się powiększała. Jej ogromne, już w 1800 roku zasiedlone miasta, w roku 1918 liczyły ponad siedmiokrotnie więcej mieszkańców. Sojusz tych dwóch państw byłby zabójstwem dla mniejszych, niestabilnych i słabych terenów. Mimo potęgi trzeciego państwa – Rosji, to Niemcy wyraźnie dominowały.

Polska zdecydowała się w 1934 roku na zawarcie deklaracji polsko-niemieckiej. Pozornie miała ona służyć polepszeniu sytuacji Polski, szczęściu obydwu krajów. W latach 1919 – 45 Polska i Polacy znaleźli się w propagandzie narodowego socjalizmu w Niemczech. Pracowali oni na Niemców, karmili ich, ich zwierzęta, a w zamian nie otrzymywali nic szczególnego, oprócz „opieki niemieckiej”. Polska miała przewyciężyć uprzedzenia wobec tego kraju, jednak, zastanówmy się – czy nawet w obecnej sytuacji – jedność narodów, Unia Europejska, Polacy byłiby w stanie wybaczyć Niemcom? Myślę, że młodsze pokolenie tak, jednak starsze, pamiętając krzywdy przez Niemców wyrządzone, nigdy tego nie zapomni.

Ale wróćmy do sytuacji politycznej roku 1935. Polacy, nie mając odpowiedniego wojska, perspektyw, musieli zgodzić się na podpisanie deklaracji, mimo apelu państwa europejskiego o prawdziwych intencjach Niemców. Pozwoliło to zyskać czas Polakom na ewentualne rozszerzenie wojsk, odnowę ekonomii i polityki, jednak sytuacja polepszeniu warunków w tym państwie nie sprzyjała.

U-Booci w VII 1940 roku osiągnęli, mimo małej liczby (zaledwie 30-40 osób) ogromny sukces. Byli w stanie zatopić ogromny (ok. 50) tonaż przeciwnika. W X 1941 roku ich skuteczność spadła, w IV 1942 wzrosła, w kolejnych latach, mimo zmniejszającej się skuteczności działania, liczba U-Bootów rosła, a co się z tym wiąże, ich siła także. Bitwa o Atlantyk nie była na tyle skuteczna, aby zniszczyć wszystkie niemieckie okręty, Niemcy były zbyt silne, aby dać się zniszczyć.

Polska polityka polegała na podporządkowaniu się mocarstwom. Nie mieli oni wielkiej mocy, jednak wewnętrznie starali się zjednoczyć kraj. Rosła propaganda, Polacy się buntowali, a to nie była dobra sytuacja. Miały miejsce bitwy na froncie wschodnim i zachodnim. Polacy nie mogli liczyć na lepsze warunki materialne. Nie mieli dobrze płatnej pracy, czasem nawet jedzenia. Państwo w latach późniejszych zdecydowało się na wprowadzenie godziny policyjnej, kartek na żywność. Ogromną rolę wtedy odegrała także religia. Kościół zawsze odgrywał ogromną rolę i kształtował opinię społeczną. Mimo złej sytuacji w kraju, Polacy chcieli walczyć do ostatniej kropli krwi. Głośne były pozytywistyczne hasła „pracy u podstaw” i „pracy organicznej”. Ludziom bliski był determinizm i naturalizm. Ważna była dla nich teoria ewolucjonizmu. Chcieli zmienić świat.

Węgry, które były tak naprawdę, za Polską nie miały większego znaczenia na kształtowanie sytuacji międzynarodowej. Na frontach pomagali oni wręcz Polakom. Oni, podobnie jak Polacy, nie chcieli się poddać. Ich celem była walka i chcieli ją wygrać.

Starali się oni zjednoczyć i współdziałać. Byli bardziej stabilni terytorialnie i politycznie niż Polacy, jednak nie mieli tak silnej armii jak Niemcy, ani tylu ludzi, ilu miała Rosja.

Podsumowując, sytuacja polityczna, jaka miała miejsce na świecie – dominacja Niemiec, polityka prowadzona najpierw przez Lenina, później Stalina, tworzenie obozów koncentracyjnych, mordowanie ludzi za narodowość, poglądy, idee; oszustwa, fikcyjne deklaracje, układy, ciągle wojny osłabiły nie tylko Polskę, Węgry, ale wszystkie państwa biorące udział w wojnach podczas wojny światowej. Straty ludności, braki jedzenia powodowały bunt wśród obywateli. Państwa, starając się poprawić sytuację swojego kraju, chciały mobilizować społeczeństwo, szukać sojuszników. Dzięki polityce Rosji, Polska stała się państwem wolnym. Podobnie Węgry istnieją na mapie świata, ale należy pamiętać, że wielu ludzi musiało cierpieć, oddać własne życie, poświęcić się, aby taka sytuacja mogła mieć miejsce. Musiało wpłynąć wiele czynników, również tych negatywnych w latach 1918-1956, które zdeterminowały ludzi do współpracy.

Załącznik 3.

Temat I

Trudne sąsiedztwo. Scharakteryzuj wpływ zagrożenia tureckiego na politykę Polski i Węgier w XVI i XVII wieku.

Historia Polski i Węgier, jako krajów sąsiadujących ze sobą przez pasmo Karpat, splatała się ze sobą już od czasów Piastów i Arpadów. Stosunki te kształtujące się w ramach szeroko pojętej równowagi geopolitycznej w regionie Europy Środkowej zostały poważnie zachwiane na przełomie XIV i XV wieku. Było to w znacznej mierze spowodowane pojawieniem się na Bałkanach nowej potęgi – tj. Turcji. Jak pisze Tadeusz Manteuffel w swojej „Historii średniowiecza” to państwo Turków Osmańskich było w istocie najdynamicznym tworem państwowym w tym regionie, wypełniającym pustkę powstałą po najazdach Mongołów i osłabieniu Cesarstwa Bizantyjskiego. Opierając się na zdyscyplinowanej armii Turcy w 1389 roku pokonali ks. Lazara z Serbii na Kosowym Polu, w 1396 r. złamali krucjatę zorganizowaną przez Zygmunta Luksemburskiego pod Nikopolis, a w 1453 r. Mehmed zwany Zdobywcą zdobył Konstantynopol. W trakcie tego pasma zwycięstw (przerwanego tylko porażką pod Ankarą z 1402 r. w walce z Timurem Chromym) Turcy zetknęli się także z Węgrami oraz Polakami. „Kontakty” te miały już miejsce w czasie nieudanej krucjaty z 1396 roku zorganizowanej przez króla Węgier, ale nasiliły się szczególnie w XV wieku. Paweł Jasienica pisze w „Polsce Jagiellonów”, że władcy Polski i Węgier świadomi byli zagrożenia ze strony państwa Osmanów. Z tego faktu wynikały chociażby – wyprawa Władysława Warneńczyka w 1444 roku, próby organizowania krucjaty przez Macieja Korwina oraz wyprawa mołdawska Jana Olbrachta. Ten ciąg zdarzeń uświadamia nam, jak bardzo sąsiedztwo Turcji ważyło na polityce Polski i Węgier w późnym średniowieczu. W niniejszej pracy postaram się dokonać analizy tego wpływu na wymienione w temacie kraje w wiekach XVI i XVII.

Warto chyba zacząć od faktu iż Polska i Węgry dzięki staraniom Kazimierza Jagiellończyka znajdowały się w unii dynastycznej. W Polsce panował Aleksander (1501-1505), zaś na Węgrzech Władysław (1490-1515). Faktem jest iż w tym okresie (do 1526 roku) niebezpieczeństwo tureckie groziło przede wszystkim Węgrom. Fakt ten zmuszał króla Władysława do szukania kompromisu z sąsiadami z Zachodu – tj. z rodem Habsburgów. Dzięki tym staraniom udało się Jagiellonom zaaranżować porozumienie z cesarzem Maksymilianem, który na zjeździe wiedeńskim zgodził się na zaprzestanie działań przeciwnych obydwu Jagiellonom (również wspierania Zakonu Krzyżackiego) w zamian za małżeństwa jego wnuków z dziećmi Władysława. Porozumienie to rozwiązało ręce Władysławowi, nie spowodowało wszakże większego przewrotu w polityce węgierskiej, gdyż Władysław wkrótce zmarł, zaś tron po nim objął Ludwik. Jego panowanie okazało się być czasem dekadencji – Węgry najpierw utraciły Belgrad (1521 r.), a później faktycznie straciły niezależność po bitwie pod Mohaczem (1526 r.). Fakt ten pozwolił Habsburgom sięgnąć po tron węgierski (Ferdynand), co wszakże wiązało się z długotrwałą wojną z państwem Osmanów, w której wyniku doszło do tragicznego w skutkach podziału Węgier na trzy części. Zachodnią – Habsburgów, środkową – podległą paszy budzińskiemu oraz wschodnią – Siedmiogród. Państwem faktycznie węgierskim pozostał więc w tym wypadku jedynie Siedmiogród. Jego książęta, sprowadzeni do roli wasali, zachowali sporą niezależność, która pozwoliła im na rozwój gospodarki oraz sprowadzenie osadników (m. in. z Saksonii) bez obawy o interwencję turecką. Jednocześnie książęta Siedmiogrodu rościli sobie prawo do całej „korony św. Stefana” występując aktywnie przeciwko Habsburgom. Brali oni również udział w wyprawach tureckich i licznych wojnach, o których brytyjski historyk

Anthony Upton napisał, iż wymusiły daleko idące przemiany w sztuce wojennej i zarządzaniu armią (również w Siedmiogrodzie).

Zupełnie inaczej kształtowały się stosunki polsko-tureckie w XVI w. Po pierwsze po porażkach poniesionych przez Jana Olbrachta szlachta polska obawiała się zaangażowania w nowy konflikt z potężnym sąsiadem z południa, chociaż dostrzegła istotne korzyści ekonomiczne płynące z opanowania Mołdawii. Zapewne z tych obaw wynikał częściowo kształt ówczesnej polityki wewnętrznej państwa polskiego. Szlachta bowiem starała się zapewnić sobie jak największy wpływ na władzę, aby móc skutecznie hamować zapędy ekspansjonistyczne królów. Ich realizacja mogłaby wzmocnić pozycję władcy. Píše o tym Paweł Jasienica w kontekście konstytucji „Nihil novi”, czy wojny kokoszej z 1537 roku, którą wywołała szlachta zebrana właśnie na wyprawę przeciw gospodarowi mołdawskiemu. Z powodu postawy szlachty rewizji swej polityki musiał dokonać Zygmunt Stary, o czym świadczy jego korespondencja z Sulejmanem Wspaniałym, pełna pokojowych deklaracji. Warto przypomnieć, że już w 1533 r. został zawarty pokój wieczysty z Turcją. Z drugiej strony, w obliczu ciągłego zagrożenia granicy południowo-wschodniej, państwo polskie zmuszone było do organizacji skutecznej obrony swoich ziem. Dotyczy to zwłaszcza ataków Tatarów krymskich (monografię poświęcił im Leszek Podhorodecki), którzy byli niezwykle niszczycielską siłą dla Polski i Litwy, a później Rzeczypospolitej (po 1569 r.). Z ich przyczyny zaczęto organizować obronę potoczną, która na skutek reform sejmu piotrkowskiego z przełomu 1562 i 1563 r. została przekształcona w tzw. wojsko kwarciane. Oprócz działań w polityce wewnętrznej zmieniła się także polityka zewnętrzna. Polacy, jak pisze Paweł Jasienica, szukali potwierdzenia pokojowych stosunków z Wysoką Portą i stąd wynikał wybór Stefana Batorego (księcia siedmiogrodzkiego) na króla Polski oraz opór przed wyborem antytureckiego Habsburga.

Zmiana w sytuacji obydwu omawianych krajów w kontekście stosunków z Turcją nastąpiła dopiero w XVII wieku. Było to spowodowane z jednej strony dążeniami książąt Siedmiogrodu do odzyskania całych Węgier, zaś z drugiej wyprawami kozackimi, które zaostrzyły stosunki polsko-tureckie. W 1619 roku wystąpił Bethlen Gabor, który oblegał Wiedeń idąc w sukurs powstańcom czeskim. Jego akcja wynikała w znacznej mierze z chęci uniezależnienia się od potężnego protektora poprzez wzmocnienie swojej władzy. To dążenie spowodowało zaangażowanie Siedmiogrodu po stronie koalicji antyhabsburskiej, a później próbę wywalczenia sobie terenów na północ od Karpat dzięki porozumieniu Jerzego Rakoczego z Karolem X Gustawem (Radnot 1656 r.). Próby takiej emancypacji były źle widziane w Turcji, która silniej ujęła sprawy Siedmiogrodu w swe ręce, o czym świadczy chociażby obalenie Rakoczego po jego nieudanej wyprawie do Polski z 1657 r. Z drugiej strony władztwo swe starali się także rozszerzyć noszący tytuł królów Węgier Habsburgowie. Pod wrażeniem ciągłego zagrożenia wschodniej granicy zmuszeni byli do reform własnej armii, która stawała się coraz liczniejsza i była utrzymywana bez względu na stan wojny czy pokoju. Te zmiany w polityce zmuszały również Habsburgów do szukania porozumienia z Rzeczypospolitą, o czym pisze Leszek Podhorodecki w książce „Wazowie w Polsce”. W wyniku wojny 1683-1699, zakończonej pokojem w Karłowicach, Habsburgom udało się ustanowić swoje panowanie nad całością terytorium „korony św. Stefana”.

Wiek siedemnasty przyniósł również zmiany w polityce Polski wobec Turcji. Zawążył na tym problem kozacki. Jak między innymi pisze Władysław Serczyk w „Historii Ukrainy”, Kozacy byli już od czasów Zygmunta Augusta zaciągani na żołd królów Polski. To właśnie ich wyprawa na Warnę w 1620 r. spowodowała otwarty konflikt z Turcją, którego elementami były bitwy pod Cecorą w 1620 r. (zginął tam hetman Stanisław Żółkiewski) i pod Chocimiem w 1621 r. (broniąc twierdzy zmarł hetman Jan Karol Chodkiewicz). Skutkiem tego była próba narzucenia dodatkowych rygorów Kozakom, chociażby w postaci ugody kurukowskiej z 1625 r. Niestety problem przerósł siły szlachty polskiej, co spowodowało wybuch powstania

Chmielnickiego w 1648 r., w które zaangażowali się także Girejowie krymscy, lennicy sułtana tureckiego. Należy przypomnieć, że również królowie i magnaci polscy działali ofensywnie przeciw Turcji. Świadczą o tym wyprawy magnatów w celu obsadzenia tronu Mołdawii, co zakończył dopiero traktat w Buszy z 1617 roku. Warto też wspomnieć o planach wyprawy tureckiej Władysława IV Wazy, które tak zaniepokoiły szlachtę, iż w 1646 roku postawiła króla przed koniecznością zwołania sejmu, na którym zmuszono go do rozpuszczenia zaciągniętych już żołnierzy. Wzrost zagrożenia tureckiego zmusił władców Rzeczypospolitej do szukania porozumienia z Habsburgami i prób reform państwa (pisze o tym Zbigniew Wójcik w biografii Jana Kazimierza), które mogłyby wzmocnić monarszą egzekutywę. Zagrożenie tureckie okazało się szczególnie niebezpieczne po 1669 roku, gdy Turcja wygrała wojnę z Wenecją. Po haniebnym traktacie w Buczaczu z 1672 roku hetman Jan Sobieski zmobilizował polskie rycerstwo do zwycięstwa pod Chocimiem (1673 r.). Jego dziełem był także traktat w Żurawnie z 1676 roku i wiktoria wiedeńska z 1683 roku. Ostatecznie w wyniku pokoju w Karłowicach 1699 r., już po śmierci króla, odzyskaliśmy wszystkie utracone na rzecz Turcji ziemie. Walki z Turcją okupione ogromnym wysiłkiem spowodowały odciążenie uwagi szlachty polskiej od wybrzeży Bałtyku, o czym świadczy niepowodzenie układów jaworowskich z Francją z 1675 roku, które gwarantowały Polsce Prusy Księżęce w razie wojny z elektorem brandenburskim. Należy jednak zauważyć pewien pozytywny aspekt kontaktów polsko-tureckich – wsparcie, jakiego udzielili nam Tatarzy w latach 1654-1667 w czasie wojen z Rosją i Szwecją. Poza tym, efektem owego „trudnego sąsiedztwa” było również ogromne oddziaływanie kultury tureckiej na szlachtę polską.

Podsumowując moją analizę chcę zwrócić uwagę iż sąsiedztwo Polski i Węgier z Turcją całkowicie zmieniło oblicze ich polityki. Węgry rozdarte na trzy części zmuszone były do szukania prób zjednoczenia we współpracy lub w konflikcie z Turcją. W Polsce zaś zmieniała się polityka wewnętrzna przez osłabienie władzy królewskiej. Ewoluuował także kierunek polityki zagranicznej – zaniedbano sprawę odzyskania ziem na północy. Moim zdaniem doprowadziło to do poważnego spadku znaczenia obydwu krajów i ostatecznego podporządkowania ich ościennym mocarstwom.

Załącznik 4.

Temat II

Polska i Węgry wobec przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Scharakteryzuj przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956.

Rok 1918 był datą przełomową dla wielu narodów. Wówczas to zakończyła się I wojna światowa, a w wyniku klęski Niemiec, rozpadu Austro-Węgier i rewolucji w Rosji wiele państw mogło wreszcie odzyskać niepodległość. Wśród nich były też dwa bratnie sobie kraje Polska i Węgry. Stało się to jednak w zupełnie innej atmosferze. W kraju nad Wisłą odzyskanie wolności przyjmowano z wielką radością, był to jednak dopiero początek walki o własną państwowość. Natomiast Węgry, mimo odzyskania niepodległości były uważane za kraj pokonany, ze względu na to, że były częścią dualistycznej monarchii austro-węgierskiej i tym samym po wojnie straciły 2/3 terytorium z 1/3 ludności. Z czasem rosące problemy w obydwu krajach, w Polsce – krwawe walki o granice, niestabilność rządów i kryzysy, a na Węgrzech – nieudana rewolucja komunistyczna z 1919 roku, doprowadziły do ustanowienia w nich rządów autorytarnych – rządów regenta Mikłosa Horthy'ego na Węgrzech i sanacji w Polsce. Mimo to obydwa państwa znalazły się po przeciwnych stronach konfliktu w II wojnie światowej – Polacy walczyli w ramach koalicji antyhitlerowskiej, a Węgrzy po stronie państw Osi, licząc na rewindykacje terytorialne. Po 1945 roku Polska i Węgry stały się częścią bloku wschodniego, a lokalne partie komunistyczne „taktyką salami” zniszczyły wszelką opozycję do 1947 roku i rozpoczęły stalinizację państwa połączoną z niewiarygodnym terrorem. Kiedy w 1956 roku doszło do „odwilży” w krajach bloku wschodniego, to właśnie w Polsce i na Węgrzech miały miejsce najgwałtowniejsze wystąpienia antyreżimowe. W Polsce dzięki przejęciu władzy przez Władysława Gomułkę udało się uniknąć sowieckiej interwencji, która nastąpiła na Węgrzech, gdzie zamieszki zamieniły się w niepodległościowe powstanie, krwawo stłumione przez Armię Radziecką.

Jesień roku 1918 była początkiem narodzin polskiej i węgierskiej niepodległości. W naszym kraju od końca października powstawały lokalne ośrodki władzy, które ostatecznie podporządkowały się Józefowi Piłsudskiemu, jako Tymczasowemu Naczelnikowi Państwa. Z kolei na Węgrzech w 1918 r. tamtejszy sejm ogłosił zerwanie więzi z Austrią i proklamowanie republiki. Obydwa państwa borykały się jednak z różnymi problemami. Niejasna była kwestia granic – Polska zażądała o nie walczyła, natomiast Węgry musiały oddać znaczną część terytorium na rzecz Czechosłowacji, Królestwa SHS i Rumunii. W obydwu krajach szalała inflacja i pogłębiał się kryzys gospodarczy. Na Węgrzech sytuację pogarszała dodatkowo frustracja z powodu konsekwencji udziału w wojnie po stronie państw pokonanych. Sytuację tę znakomicie wykorzystała partia komunistyczna, która doprowadziła w marcu 1919 r. do rewolucji i proklamowania Węgierskiej Republiki Rad na czele z Belą Kunem. Siły komunistów wkrótce zostały zniszczone przez prawicę i interwencję zagraniczną, ale nie doprowadziło to do powrotu demokracji. Władzę dyktatorską przejął w 1920 r. admirał Mikłos Horthy jako regent Królestwa Węgier (przywrócono monarchię, ale nie wybrano króla). Jego reżim był autorytarny, tym samym, mimo represji, nie narzucił oficjalnej ideologii w kraju. Również w Polsce nie doszło do stabilizacji politycznej. Ciągłe problemy gospodarcze, niestabilność rządów i zabójstwa polityczne (m.in. prezydenta Gabriela Narutowicza) doprowadziły ostatecznie do przewrotu majowego w 1926 r. Do władzy doszli ludzie Józefa Piłsudskiego pod hasłem „sanacji moralnej”. W Polsce na margines życia politycznego spychane były partie opozycyjne, istniała cenzura prewencyjna. W latach 30-tych w obydwu krajach doszło do radykalizacji nastrojów politycznych. W Polsce wzrosła rola radykałów lewicowych (KPP) jak i prawicowych (ONR),

a na Węgrzech faszystowskiej partii strzałokrzyżowców, optującej za sojuszem z Niemcami i przekreśleniem traktatu z Trianon (1920 r.), który pozbawił Węgry większości terytorium. Zbiegło się to w czasie ze zbliżeniem Budapesztu do faszystowskich Niemiec.

W 1939 r., oba państwa skorzystały z rozbioru Czechosłowacji, zajmując Zaolzie i Ukrainę Zakarpacką. Polska i Węgry uzyskały wtedy wspólną granicę. Mimo to obydwa państwa zaczęły się od siebie oddalać. Polacy obawiali się agresywnych żądań Niemiec, które ostatecznie doprowadziły do ataku III Rzeszy we wrześniu 1939 r. i wybuchu II wojny światowej. Nasz kraj znalazł się pod okupacją niemiecką i radziecką, a duża część Polaków musiała uciekać na Zachód, wielu przez Węgry. Niektórzy z nich pozostali tam na długo korzystając z pomocy i opieki Węgrów. Wśród udzielających nam wsparcia Węgrów na czoło wysuwał się József Antall (to jego syn został pierwszym premierem demokratycznych Węgier w 1990 r.). Węgry jednak, coraz bardziej zbliżały się do Niemiec. W 1940 r. przystąpiły do „paktu trzech”, a w 1941 r. wzięły udział w ataku III Rzeszy i Włoch na Jugosławię, a w czerwcu tego roku na ZSRR. Dzięki swemu zaangażowaniu po stronie Niemiec uzyskały liczne nabytki terytorialne (m. in. część Siedmiogrodu), jednak z czasem doprowadziło to ich do katastrofy, gdy w 1944 r. Armia Czerwona zbliżyła się do granic Węgier. Próba zmiany sojuszy nie powiodła się, gdyż Niemcy poparli przewrót strzałokrzyżowców, których lider Ferenc Szalasi został nowym przywódcą państwa i tym samym Węgry znowu znalazły się po stronie państw pokonanych.

Po wojnie Polska i Węgry stały się częścią bloku krajów komunistycznych jako państwa „demokracji ludowej”. Początkiem tego procesu było ustanowienie „ludowych” rządów, PKWN w Polsce, a na Węgrzech rządu w Debreczynie. Z czasem w obydwu krajach nowa władza zaczęła rozprawę z opozycją. Dużo trudniej udawało się to komunistom węgierskim, gdyż przegrali pierwsze wolne wybory w 1945 r. Mimo to masowy terror i fałszywe oskarżenia umożliwiły im rozprawę z rządzącą Partią Drobnych Rolników i przejęcie władzy w 1947 r. Do tego czasu w Polsce PPR zdążyła się rozprawić z PSL Stanisława Mikołajczyka fałszując referendum z 1946 r. i wybory z 1947 r. Ukoronowaniem było „zjednoczenie ruchu robotniczego” w obydwu krajach, czyli w Polsce PPR i PPS w PZPR, a na Węgrzech Węgierskiej Partii Komunistycznej z Węgierską Partią Socjalistyczną w Węgierską Partię Pracujących. Tak rozpoczął się okres stalinizmu, charakteryzujący się bezwzględny terror wobec wszystkich „wrogów ustroju” i osób uznawanych przez władzę za niebezpieczne, stalinizacja nauki i kultury (sorealizm), podporządkowanie obydwu państw takim organizacjom jak RWPG i Układ Warszawski oraz kult wodza – Bolesława Bieruta i Matyasa Rakosiego, a także seria procesów i rozprawy z „niepokornymi” komunistami (proces Laszlo Rajka, odsunięcie Władysława Gomułki). Towarzyszyły temu przemiany w gospodarce – parcelacja majątków rolnych, upaństwowienie fabryk, handlu. Pogarszało to sytuację na rynku i negatywnie wpływało na nastroje społeczne. Nie należy się zatem dziwić, że przemiany zapoczątkowane referatem Nikity Chruszczowa na XX Zjeździe KPZR doprowadziły do gwałtownej erupcji antykomunizmu w obydwu państwach. W Polsce w czerwcu 1956 r. w Poznaniu robotnicy wyszli na ulice, doszło do walk z policją i wojskiem. Wystąpienie zostało krwawo stłumione, a na VIII Plenum KC PZPR, w październiku tego roku, do władzy powrócił Gomułka. Wywołało to niezadowolenie Chruszczowa, jednak Gomułka przekonał go, że nie zamierza wprowadzać systemu demokratycznego i uzyskał akceptację dla swoich reform znanych jako „polski Październik”. Wieść o nich wywołała prawdziwą euforię na Węgrzech. 23 X 1956 r. pod pomnikiem bohatera obydwu narodów – generała Józefa Bema w Budapeszcie, doszło do wielotysięcznej manifestacji poparcia reform w Polsce. To był początek powstania narodowego na Węgrzech. Nowy rząd pod przywództwem liberalnego komunisty Imre Nagya ogłosił przywrócenie demokracji i wystąpienie z Układu Warszawskiego. Wywołało to kontrakcję Moskwy, która przy pomocy wiernych sobie komunistów na czele z Janosem Kadarem, szefem „rządu

robotniczo-chłopskiego” przystąpiła do stłumienia buntu. W wyniku interwencji wojsk radzieckich powstanie zdławiono, a władzę w kraju przejął Kadar i tym samym rozpoczęły się krwawe represje wobec węgierskich powstańców. Zachód i USA biernie przyglądały się tym wydarzeniom zajęte problemem bliskowschodnim. Natomiast opinia publiczna na całym świecie była wyraźnie przychylna Węgrom. Polacy, jako pierwsi, wysłali na Węgry krew, leki, żywność.

W historii Polski i Węgier z lat 1918-1956 widać wiele podobieństw. Państwa te po odzyskaniu niepodległości, w wyniku problemów wewnętrznych i zewnętrznych stały się krajami rządzonymi autorytarnie, a po II wojnie światowej mimo wcześniejszej przynależności do różnych stron konfliktu znalazły się w obozie komunistycznym. Po okresie stalinowskim w 1956 r., doszło w obydwu tych krajach do wystąpień antykomunistycznych. Polakom w 1956 r. udało się uniknąć wrogiej interwencji, natomiast Węgrzy po wspaniałej epopei narodowego powstania przeciwko komunistycznej dyktaturze musieli doświadczać goryczy tragedii narodowej i masowych represji wobec bohaterów narodowego zrywu. Do dzisiaj historycy zadają sobie pytanie, czy postawa Węgrów w 1956 r. była słuszna. Imre Nagy nie przewidział, że śmierć poniesie kilka tysięcy jego rodaków, a on sam nie uniknie kary śmierci i nie będzie miał nawet godnej mogiły. Uważam jednak, że z tej klęski Węgrzy wynieśli ogromną siłę, jaką daje przeświadczenie, że walcząc o słuszną sprawę można przegrać, ale nigdy nie być pokonanym. Takie samo przekonanie towarzyszyło kolejnym pokoleniom Polaków, gdy myśleli o konsekwencjach powstania warszawskiego.

Załącznik 5.

Temat II

Polska i Węgry wobec przełomowych wydarzeń w Europie w XX wieku. Scharakteryzuj przemiany polityczne w Polsce i na Węgrzech w latach 1918-1956.

Lata 1918-1956 były czasem wielkich przemian, szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej. Historia narodu polskiego i węgierskiego ze względu na położenie geopolityczne była podobna, ale szczególnie dotyczy to pierwszej połowy XX wieku. Węgry i Polska w tym okresie zostały „wystawione” na podobne zagrożenia i próby. Radziły sobie z nimi w różny sposób, jednak znamieny jest fakt, że przez cały ten okres utrzymywały ze sobą bliskie i serdeczne stosunki.

W 1918 roku, po zakończeniu pierwszej wojny światowej, obu krajom zagroziło widmo rozwijającego się na Wschodzie komunizmu. Na Węgrzech stworzono komunistyczną Węgierską Republikę Rad pod przywództwem Beli Kuna. Władza komunistów odznaczała się niezwykłym okrucieństwem. Szybko rozbudowano aparat terroru, który zapisał krwawą kartę w dziejach Węgier. Czerwona ideologia stanowiła duże zagrożenie dla państw ościennych, tak więc bardzo szybko, dzięki przede wszystkim armii rumuńskiej, obalono Węgierską Republikę Rad. Węgry stały się monarchią z regentem – admirałem Miklosem Horthym.

W tym czasie Polska borykała się z zagrożeniem ze strony bolszewickiej Rosji. Wojna rozpoczęła się w 1919 roku od zwycięstw strony polskiej i wypchnięcia Rosjan daleko na wschód. Kontrofensywa Rosjan w 1920 roku doprowadziła do bezpośredniego zagrożenia Warszawy i ryzyka zmiany Polski w radziecką republikę. Bitwa warszawska zaowocowała pokonaniem Rosjan. Wojna zakończyła się w 1921 roku. Pokonanie Armii Czerwonej przez Polaków uchroniło całą Europę przed sowieckim zagrożeniem.

Węgry pod władzą Horthy'ego weszły, podobnie jak większość państw tej części Europy, na drogę autorytaryzmu. Regent, rządzący państwem silną ręką i przy pomocy wspierającej go partii, mającej większość w parlamencie, nie pozwalał na zbytne wzmocnienie się lewicowej, jak i skrajnie prawicowej opozycji. Mimo to na Węgrzech coraz większą popularność zdobywały środowiska faszystowskie. Przyczyniły się one w późniejszym czasie do zawiązania współpracy z nazistowskimi Niemcami. Oprócz tego, jak w każdym państwie autorytarnym, na Węgrzech istniała cenzura, sprawny aparat policyjny, ograniczano swobody obywatelskie.

W Polsce początkowo wykształcił się system demokracji parlamentarnej. W myśl konstytucji marcowej z 1921 roku przewagę nad władzą wykonawczą miała legislatura. Jednak narastające napięcie społeczne i brak jednej dominującej partii powodowały chaos w parlamencie i upadek kolejnych rządów. Ostatecznie w maju 1926 roku Józef Piłsudski zdecydował się na przewrót wojskowy. Zdobył władzę, przekształcając Polskę w kraj autorytarny, w którym podobnie jak na Węgrzech istniał fasadowy system przedstawicielski, a główne funkcje w państwie sprawowali wojskowi lub byli wojskowi. Władzę w parlamencie przejął Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, partia realizująca plany Piłsudskiego, będącego oficjalnie „tylko” dowódcą sił zbrojnych, a w rzeczywistości rządzącego krajem „z tylnego siedzenia”. Z myślą o jego osobie konstruowano zasady prawne konstytucji kwietniowej z 1935 roku, sankcjonujące system autorytarny i dające ogromną władzę prezydentowi, którym w kolejnej kadencji miał zostać Marszałek, przejmując władzę z rąk Ignacego Mościckiego. Na przeszkodzie w realizacji tych planów stanęła śmierć Józefa Piłsudskiego.

W okresie międzywojennym Polskę i Węgry łączył często wspólny interes na arenie międzynarodowej. Zarówno Polska, jak i Węgry musiały zmierzyć się z konfliktami granicznymi z sąsiadami – Polska z Litwą, Rosją Radziecką (później ZSRR), Czechosłowacją

i Niemcami, natomiast Węgry, będące po części spadkobiercą Austro-Węgier, musiały pogodzić się z utratą terytorium na rzecz Czechosłowacji, Rumunii oraz Królestwa Serbów, Chorwatów i Słowenów (później Jugosławii). Węgrzy marzyli o rewizji traktatu z Trianon. Najdotkliwsza była dla nich utrata Siedmiogrodu.

W 1938 roku oba państwa, Polska i Węgry przyczyniły się do rozbioru terytorium Czechosłowacji. Polacy zajęli Zaolzie, a Węgrzy południową Słowację i Ruś Zakarpacką. W ten sposób od jesieni 1938 r. mieliśmy wspólną granicę, co okazało się zbawienne dla wielu Polaków opuszczających kraj w 1939 roku.

W czasie drugiej wojny światowej oba państwa znalazły się w przeciwnych blokach politycznych. Węgry podjęły współpracę z Niemcami, pod których brutalną okupacją znalazła się Polska. Rząd RP działał na emigracji w ramach koalicji antyhitlerowskiej. W kraju powstało Polskie Państwo Podziemne. Mimo usilnych prób władzom węgierskim nie udało się uchronić swoich obywateli żydowskiego pochodzenia przed wywózką do obozów zagłady, głównie do Oświęcimia na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Na terytorium Węgier znalazło się wielu Polaków uciekających z ojczyzny w 1939 roku. Wśród nich były także osoby pochodzenia żydowskiego. Udzielaniem im pomocy, razem z węgierskimi przyjaciółmi, wstawił się Henryk Sławik. Węgrzy zorganizowali szkołę dla dzieci polskich uchodźców i udzielali im pomocy materialnej. Gdy Niemcy odsunęli od władzy regenta Horthy'ego (za rozpoczęcie rokowań z aliantami), krwawe rządy wprowadzili faszyci węgierscy zwani strzałokrzyżowcami.

Po wojnie zarówno Polska, jak i Węgry znalazły się w orbicie wpływów ZSRR. W wyniku sfałszowanych wyborów i wsparcia armii radzieckiej władzę objęli komuniści. Likwidacji uległy takie partie, jak PSL Stanisława Mikołajczyka w Polsce i Partia Drobnych Rolników na Węgrzech. W obu państwach prowadzono kolektywizację w rolnictwie, nacjonalizację przemysłu, industrializację. Trwały prześladowania Kościoła katolickiego (represjonowani byli kardynałowie Stefan Wyszyński i József Mindszenty). Od 1949 roku oba państwa należały do RWPG. Polska i Węgry były w tym okresie bezwzględnie podporządkowane ZSRR. W 1953 r. umarł Józef Stalin. Dla wielu represjonowanych oznaczało to nadzieję na zelżenie reżimu. Na przełom przyszło czekać do 1956 roku. Na XX Zjeździe KPZR Nikita Chruszczow wygłosił referat o „kulcie jednostki”, „błędach i wypaczeniach” w okresie stalinowskim. Dopiero wtedy w państwach bloku wschodniego rozpoczęły się prawdziwe przemiany polityczne. Na Węgrzech pierwszy sekretarz partii komunistycznej Imre Nagy liberalizował system wprowadzając reformy mające skierować kraj w stronę demokracji parlamentarnej. Nagy ogłosił wystąpienie Węgier z Układu Warszawskiego. Działo się to wbrew woli Moskwy, nie mogącej sobie pozwolić na utratę kolejnego, po Jugosławii, kraju zależnego. Tak więc na oficjalną prośbę komunistów węgierskich pod przewodnictwem Janosa Kadara wojska radzieckie podjęły interwencję na Węgrzech. Ludność i wojsko próbowały się im przeciwstawić. Ostatecznie Sowietom udało się stłumić powstanie węgierskie. Zginęło kilka tysięcy Węgrów (skazano na śmierć Imre Nagy'ego). Władzę przejął Janos Kadar. Jak pisze Norman Davies, dla świata, a przede wszystkim komunistów na Zachodzie, był to ogromny szok, bo interwencja ZSRR na Węgrzech była dowodem brutalnych działań Moskwy w imię podporządkowania sobie Europy. W momencie, gdy Armia Czerwona krwawo tłumiała powstanie węgierskie, Stany Zjednoczone uznały problem Węgier za sprawę ZSRR. Działo się tak dlatego, że cała uwaga Zachodu była skierowana na Bliski Wschód. Polacy bardzo ofiarnie pomagali Węgrom w 1956 r. organizując pomoc dla poszkodowanych, wysyłając krew i leki do Budapesztu.

W Polsce również miały miejsca wystąpienia przeciw władzy komunistycznej, choć nie ogarnęły one całego kraju. Już w czerwcu 1956 r. doszło do manifestacji robotniczych w Poznaniu, pod hasłami „Chleba i wolności”. Przerodziły się one w walki uliczne, zakończone wprowadzeniem wojska i pacyfikacją miasta. Według oficjalnych danych

zginęło wówczas 75 osób. W kilka miesięcy później, w październiku, doszło do walki o władzę wewnątrz PZPR. Pierwszym sekretarzem został Władysław Gomułka, wcześniej represjonowany za „odchylenia prawicowo-nacjonalistyczne”. Wiązano z nim płonne, jak się później okazało, nadzieje na liberalizację ustroju. Władysław Gomułka nie odegrał takiej roli, jak Imre Nagy na Węgrzech. Można przypuszczać, że krwawe stłumienie powstania na Węgrzech w znacznym stopniu osłabiło chęci polskich reformatorów z PZPR do przeciwstawiania się Związkowi Radzieckiemu. Jest jednak faktem, iż w 1956 r. zakończył się okres stalinizmu i złagodzone nieco istniejący w Polsce i na Węgrzech system.

Tradycja serdecznych stosunków między Polską i Węgrami, podobne doświadczenia obu narodów i problemy polityczne obu państw powinny być dobrym fundamentem pod dalszą współpracę i pogłębianie wzajemnych kontaktów obecnie, w ramach Unii Europejskiej.